

**СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

КУРЯВА ВІКТОРІЯ ВЯЧЕСЛАВІВНА

Прим. № _____

УДК: 347.97/.99: 342.9

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ
СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОГО СУДУ З ПИТАНЬ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ**

081 - Право

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших
авторів мають посилання на відповідне джерело

Науковий керівник:

Логвиненко Микола Іванович

кандидат юридичних наук, доцент

Суми 2021

АНОТАЦІЯ

Курява В. В. Адміністративно-правові концептуальні засади створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право». Навчально-науковий інститут права Сумського державного університету, Суми, 2021.

Дослідження зосереджене на адміністративно-правових концептуальних засадах утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні, визначено стратегічні напрямки подальшого розвитку інституту судового захисту прав інтелектуальної власності в нашій державі.

Генеza становлення інституту судового захисту прав інтелектуальної власності на теренах незалежної України містить відбиток радянської тоталітарної правової спадщини і пройшла складні етапи напрацювання демократичних принципів розвитку інституту інтелектуальної власності, й досі на етапі розбудови правової культури та правової свідомості громадян відносно прав інтелектуальної власності, але при цьому, на етапі впровадження провідних європейських та міжнародних принципів, положень, практики щодо охорони та захисту інтелектуальної власності в нашій державі.

Попри відсутність міжнародних зобов'язань щодо створення окремої судової спеціалізації з питань інтелектуальної власності, світові тенденції до її виокремлення чи централізації у певних видах спорів з питань інтелектуальної власності збільшується. Однак, стратегічний план створення спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності потребує ретельного аналізу ситуації, що загалом відбувається в державі, з урахуванням особливостей її правової та судової системи та внутрішніх реальних потреб.

Обґрунтовуються позитивні аспекти, які очікуються від створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, зокрема мова йде про: високий темп зростання суддівської експертності в питаннях захисту інтелектуальної власності,

саме за рахунок вузької спеціалізація суддів, що дозволяє їм ефективніше стежити за інноваціями та змінами як в міжнародному, так і в національному законодавстві з питань захисту інтелектуальної власності; підвищення попиту на експертизу в галузі інтелектуальної власності, а відповідно і зростає попит на фахівців даної галузі, що підвищує попит на навчання та правову обізнаність у зазначеній сфері; високий рівень ефективності та своєчасність прийнятих рішень спеціалізованим судом, що сприяє об'єктивному рівню витрат на судовий процес; узгодженість результатів розгляду справ, через обмежену кількість суддів, їх вузьку спеціалізацію, створення прецедентної практики, що допомагає загалом покращити стан захисту прав інтелектуальної власності в державі, оскільки через успішну судову практику вітчизняні юристи отримують якісні рекомендації і в подальшому можуть запобігати подібним судовим спорам; спеціалізація суду з питань інтелектуальної власності сигналізує суспільству, що урядом держави посилено увагу до прав інтелектуальної власності, що посилює правову та соціальну цінність вказаних прав, створює соціальний тиск на правопорушників та зменшує ймовірність вчинення правопорушень проти прав інтелектуальної власності.

Визначено, що при утворенні Вищого суду з питань інтелектуальної власності було неоднозначно застосовано такі основоположні засади як спеціалізація, інстанційність та територіальність, що власне і створює перешкоди у його практичному впровадженні. Внесено пропозиції щодо територіального розширення юрисдикції новоствореного суду (зокрема, в кожному обласному центрі, або шляхом використання приміщень місцевих господарських судів, у разі потреби), з урахуванням фактичного навантаження суду.

Визначається місце та роль кожного із суб'єктів інституційного впливу при утворенні Вищого суду з питань інтелектуальної власності та при забезпеченні його діяльності (організаційного забезпечення, кадрового, інформаційного, фінансового, матеріально-технічного).

Розкривається необхідність розробки та прийняття Закону України «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності», яким остаточно визначити

юрисдикцію цього суду, доповнивши її справами про адміністративні правопорушення, митними справами у сфері інтелектуальної власності, та передбачити у Господарському процесуальному кодексі України положень, які враховують спеціальні способи захисту прав інтелектуальної власності, передбачені правовим актами Європейського Союзу.

Узагальнюється зарубіжний досвід в питання форм впровадження спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності, їх позитивного впливу на стан розвитку сфери інтелектуальної власності та основні застереження, які випливають із досвіду утворення таких судів, зокрема їх надмірна заполітизованість, корупційні ризики, затратність утримання та функціонування такого суду.

Встановлено, що головним ризиком низької ефективності діяльності запровадженого суду в Україні може стати дорого вартісний характер спорів з питань інтелектуальної власності, недостатність державного фінансування цієї сфери, спричинить фінансовий тягар на сторін спору, що створює ризик недоступності правосуддя за економічним показником. Наступним ризиком, що характерний для українського суспільства є корупційні ризики, що випливають з того, що за рахунок вузької спеціалізації Вищого суду з питань інтелектуальної власності в розгляді справ приймають вузька кількість суддів, як правило адвокатів, які спеціалізуються на даних спорах та залучення одних і тих експертів, що породжує загрозу встановлення тісних зв'язків між вказаними особами, встановлення корумпованих зв'язків між ними.

Пропонується посилення організаційних заходів для запуску роботи новоствореного суду та завершення конкурсу на заняття посади судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності; внесення змін і доповнень до Господарського процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та Цивільного процесуального кодексу України з метою вирішення проблем стосовно юрисдикції новостворюваного суду, процесуального механізму розгляду справ за участю державних органів та про визнання торговельної марки загальновідомою, участі спеціалістів у судовому процесі, та

інших зазначених проблем у процесуальній сфері; включення на рівні процесуального законодавства до юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності розгляд у першій інстанції усіх справ у спорах, що виникають у відповідній сфері, в тому числі й спорів з публічно-правовою складовою за участю державних органів і органів місцевого самоврядування, а також фізичних осіб, які не мають статусу суб'єкта підприємницької діяльності, зокрема: справи щодо наявності права інтелектуальної власності; справи про порушення такого права; справи у спорах щодо недобросовісної конкуренції, пов'язаної з використанням прав інтелектуальної власності; бажаним є прийняття спеціального закону про Вищий суд з питань інтелектуальної власності, як це вирішено стосовно Вищого антикорупційного суду, із визначенням засад організації та особливостей забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, у тому числі Апеляційної палати цього Суду; закріплення на законодавчому рівні норм, спрямованих на забезпечення незалежності та неупередженості Апеляційної палати (визначення видатків на утримання Апеляційної палати окремим рядком в Державному бюджеті України, розміщення Апеляційної палати в будівлі окремо від палат Вищого суду з питань інтелектуальної власності, які здійснюють правосуддя в першій інстанції).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням проблеми адміністративно-правових засад утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, його адміністративно-правового статусу, на підставі чого розроблено основні положення концепції судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні. У результаті проведеного дослідження сформовано нові авторські висновки і положення, сформовані та запропоновані особисто здобувачем.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані: *в науково-дослідницькій сфері* – для подальшого розроблення теоретичних і практичних проблем адміністративно-правових концептуальних засад створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності; *у правотворчості* – для

подальшого вдосконалення системи адміністративно-правових норм, господарських-процесуальних норм, що передбачають умови створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, його компетенцію та юрисдикцію; *в навчальному процесі* – під час викладання дисциплін адміністративно-правового циклу, підготовці підручників, навчальних посібників, коментарів адміністративного, господарсько-процесуального законодавства України; у науково-дослідницькій роботі студентів. Положення дисертації можуть бути використані у процесі підготовки підручників, навчальних посібників, під час викладання курсу «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи», «Право інтелектуальної власності» та спецкурсу «Теоретичні проблеми адміністративного права» тощо; *у практичній правозастосовній діяльності* – запропоновані рекомендації можуть бути застосовані при подальшому впровадженні започаткованої судової реформи як законодавчими органами, так і органами судової системи, зокрема в діяльності Державної судової адміністрації України, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України тощо.

Ключові слова: Вищий суд з питань інтелектуальної власності, Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності, судова реформа, судовий захист прав інтелектуальної власності, суддя Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

SUMMARY

Kuryava V.V. Administrative and legal conceptual principles of creation and activity of the High Court of Intellectual Property in Ukraine. Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 - "Law". Educational and Scientific Institute of Law, Sumy State University, Sumy, 2021.

The study focuses on the administrative and legal conceptual foundations of the establishment and operation of the High Court of Intellectual Property in Ukraine,

identifies strategic directions for further development of the institute of judicial protection of intellectual property rights in our country.

The genesis of the institute of judicial protection of intellectual property rights in independent Ukraine contains the imprint of the Soviet totalitarian legal heritage and has gone through difficult stages of developing democratic principles of intellectual property, and still at the stage of building legal culture and legal awareness of citizens on intellectual property rights. at the stage of implementation of leading European and international principles, regulations, practices on the protection and enforcement of intellectual property in our country.

Despite the lack of international obligations to establish a separate judicial specialization in intellectual property, global trends towards its separation or centralization in certain types of intellectual property disputes are increasing. However, the strategic plan to establish a specialized intellectual property court requires a careful analysis of the situation in the country as a whole, taking into account the peculiarities of its legal and judicial system and domestic real needs.

The positive aspects expected from the establishment of the High Court of Intellectual Property are substantiated, in particular: the high rate of growth of judicial expertise in intellectual property protection, due to the narrow specialization of judges, which allows them to more effectively monitor innovation and change internationally. , and in the national legislation on protection of intellectual property; increasing the demand for expertise in the field of intellectual property, and, accordingly, increasing demand for specialists in this field, which increases the demand for training and legal awareness in this area; high level of efficiency and timeliness of decisions made by a specialized court, which contributes to the objective level of costs of litigation; consistency of case results, due to the limited number of judges, their narrow specialization, creation of case law, which helps to improve the overall state of protection of intellectual property rights in the state, because through successful case law domestic lawyers receive quality advice and can further prevent such litigation; The specialization of the court on intellectual property signals to society that the state government has increased attention to intellectual property rights, which increases the

legal and social value of these rights, creates social pressure on offenders and reduces the likelihood of infringements against intellectual property rights.

It is determined that during the establishment of the High Court of Intellectual Property such fundamental principles as specialization, instance and territoriality were ambiguously applied, which actually creates obstacles in its practical implementation. Proposals have been made to expand the jurisdiction of the newly established court (in particular, in each regional center, or by using the premises of local commercial courts, if necessary), taking into account the actual workload of the court.

The place and role of each of the subjects of institutional influence in the formation of the High Court of Intellectual Property and in ensuring its activities (organizational support, personnel, information, financial, logistical) is determined.

It is necessary to develop and adopt the Law of Ukraine "On the High Court of Intellectual Property", which will finally determine the jurisdiction of this court, supplementing it with cases of administrative offenses, customs in the field of intellectual property, and provide in the Commercial Procedural Code of Ukraine methods of protection of intellectual property rights provided by legal acts of the European Union.

Foreign experience on the forms of implementation of specialized courts on intellectual property, their positive impact on the state of development of intellectual property and the main reservations arising from the experience of such courts, including their excessive politicization, corruption risks, cost of maintaining and operating such a court.

It is established that the main risk of low efficiency of the established court in Ukraine may be the costly nature of intellectual property disputes, lack of public funding in this area, cause financial burden on the parties to the dispute, which creates the risk of inaccessibility of justice in economic terms. Another risk that characterizes Ukrainian society is the risk of corruption arising from the fact that due to the narrow specialization of the High Court of Intellectual Property in cases, a narrow number of judges are accepted, usually lawyers who specialize in these disputes and involve the

same experts, which threatens to establish close ties between these persons, the establishment of corrupt ties between them.

It is proposed to strengthen organizational measures to launch the newly created court and complete the competition for the position of a judge of the High Court of Intellectual Property; amendments to the Commercial Procedural Code of Ukraine, the Code of Administrative Procedure of Ukraine and the Civil Procedure Code of Ukraine in order to resolve problems regarding the jurisdiction of the newly created court, the procedural mechanism for reviewing cases involving state bodies and recognizing the trademark well-known, participation in litigation, and other mentioned problems in the procedural sphere; inclusion at the level of procedural law in the jurisdiction of the High Court of Intellectual Property consideration in the first instance of all cases in disputes arising in the relevant field, including disputes with public law component involving state and local governments, as well as physical persons who do not have the status of a business entity, in particular: cases concerning the existence of intellectual property rights; cases of violation of such a right; cases in disputes over unfair competition related to the use of intellectual property rights; it is desirable to adopt a special law on the High Court of Intellectual Property, as decided in relation to the High Anti-Corruption Court, defining the principles of organization and features of ensuring the activities of the High Court of Intellectual Property, including the Court of Appeal; enshrining at the legislative level norms aimed at ensuring the independence and impartiality of the Appeals Chamber (determining the costs of maintaining the Appeals Chamber on a separate line in the State Budget of Ukraine, placing the Appeals Chamber in a building separate from the Supreme Court chambers of intellectual property that administer justice in the first instance) .

The scientific novelty of the obtained results lies in the fact that the dissertation is the first in Ukraine comprehensive study of the problem of administrative and legal bases of formation and activity of the High Court on intellectual property, its administrative and legal status, on the basis of which the main provisions of the concept of judicial protection Ukraine. As a result of the research, new author's conclusions and provisions were formed, formed and proposed personally by the applicant.

The practical significance of the obtained results is that the conclusions and proposals presented in the dissertation can be used: in the research sphere - for further development of theoretical and practical problems of administrative and legal conceptual bases of creation and activity of the High Court on intellectual property; in law-making - for further improvement of the system of administrative-legal norms, economic-procedural norms, which provide for the conditions of establishment and activity of the Supreme Court on intellectual property issues, its competence and jurisdiction; in the educational process - during the teaching of disciplines of the administrative and legal cycle, preparation of textbooks, manuals, comments on administrative, economic and procedural legislation of Ukraine; in research work of students. The provisions of the dissertation can be used in the process of preparing textbooks, manuals, during the teaching of the course "Administrative Law", "Judicial and Law Enforcement", "Intellectual Property Law" and a special course "Theoretical Problems of Administrative Law", etc .; in practical law enforcement - the proposed recommendations can be applied in the further implementation of the initiated judicial reform by both the legislature and the judiciary, in particular in the activities of the State Judicial Administration of Ukraine, the High Qualifications Commission of Judges of Ukraine, etc.

Key words: the High Court of Intellectual Property, National Strategy for Intellectual Property Development, Judicial Reform, judicial protection of intellectual property rights, judge of the High Court of Intellectual Property.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України з юридичних наук:

1. Курява В. В. Адміністративно-правові засади та передумови утворення в Україні Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Науковий Вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: «Юриспруденція». № 35. 2018. С. 98-102.

2. Курява В. В. Місце та роль Державної судової адміністрації України в організаційному забезпеченні діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Вип. 59. Том 2. 2019. С. 49-53.

3. Курява В. В. Інституційне забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Правові горизонти*. Вип. 27 (40) 2021. С. 33-40.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

4. Kuriava V. International cooperation of Ukraine in the field of functioning of the institute of judicial protection of intellectual property right though the performance of obligations. *Recht der Osteuropäischen Staaten (ReOS)*. 02/2020. Inhaltsverzeichnis. pp. 29-34.

5. Курява В. В. Стратегічні напрямки та перспективи удосконалення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. «*KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*». № 4 (32). Vol. 1. 2020. pp. 184-188.

Статті у наукових іноземних виданнях, які індексуються наукометричною базою даних Scopus:

6. Oleksandr M. Kostenko, Rasim Sh. Babanly, Alyona M. Klochko, Mykola I. Lohvynenko, Anna O. Bolotina, Viktoriia V. Kuriava To the issue of criminal and legal protection the right of intellectual property on medicines in Ukraine. *International Journal Of management (IJM)*, Volume 11, Issue 7, July 2020, pp. 367-375. (Scopus).

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Курява В. В. «Актуальні проблеми забезпечення організації діяльності вищого суду з питань інтелектуальної власності». Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції: «*Порушення прав інтелектуальної власності як підстава адміністративної, кримінальної та цивільної відповідальності*». 10 грудня 2019 року. м. Київ. С. 98-103.

8. Курява В. В. Інститут правового захисту прав інтелектуальної власності в контексті судової реформи. Матеріали науково-практичної інтернет-конференції «Охорона та захист інтелектуальної власності в інноваційній діяльності в умовах євроінтеграційних процесів». Секція № 2. 21 березня 2019 року. м. Київ. С. 78-81.
9. Курява В. В. «Порушення основоположних засад утворення вищого суду з питань інтелектуальної власності». Матеріали другої міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання юриспруденції: теоретичні та практичні виміри». 25 квітня 2019 рік. СНАУ. м. Суми. С. 31-34.
10. Курява В. В. Єдині засади організації та діяльності судів у контексті створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. III Міжнародна науково практична конференція «Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів». 23-24 травня 2019. СумДУ. м. Суми. С. 132-136.
11. Kuriava V. V. Conceptual principles of the creation of the high court of intellectual property in Ukraine. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, VII(32), I.: 192, 2019 Feb. P. 44-46. DOI: 10.31174/SEND-HS2019-192VII32-10.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	16
РОЗДІЛ 1. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОГО СУДУ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ.....	25
1.1. Генеза інституту судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні на теренах незалежної України.....	25
1.2. Проблемні аспекти правового регулювання утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності.....	42
1.3. Місце, роль та правовий статус Вищого суду з питань інтелектуальної власності в судовій системі України.....	54
Висновки до розділу 1.....	70
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОГО СУДУ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ.....	73
2.1. Організаційно-правове забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності.....	73
2.2. Фінансове, матеріально-технічне та інформаційне забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності.....	87
2.3. Кадрове забезпечення як основа організаційно-правового забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності.....	103
Висновки до розділу 2.....	123
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО ІНТЕГРАЦІЙНІ АСПЕКТИ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОГО СУДУ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	124
3.1. Міжнародні стандарти, гарантії та досвід судового захисту прав інтелектуальної власності.....	124
3.2. Стратегічні напрямки удосконалення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності як напрямок забезпечення виконання міжнародних	

зобов'язань.....	136
3.3. Перспективи впровадження в Україні міжнародного досвіду судового захисту прав інтелектуальної власності.....	149
Висновки до розділу 3.....	164
ВИСНОВКИ.....	168
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	176
ДОДАТКИ.....	198

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- EUIPO** – Бюро інтелектуальної власності Європейського Союзу
- ВОІВ** – Всесвітня організація інтелектуальної власності
- ВРУ** – Верховна Рада України
- ВСПВ, ВСІВ** – Вищий суд з питань інтелектуальної власності
- ГК** – Господарський кодекс України
- ЄС** – Європейський Союз
- ЗУ** – закон України
- КУпАП** – Кодекс України про адміністративні правопорушення
- ЦК** – Цивільний кодекс України
- ЦПК** – Цивільний процесуальний кодекс України
- ЄПВ** – Європейське патентне відомство
- КМУ** – Кабінет Міністрів України
- КУ** – Конституція України
- ОГПУ** – Офіс Генерального Прокурора України
- ООН** – Організація Об'єднаних націй
- СОТ** – Світова Організація Торгівлі
- ТРИПС** – Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності

ВСТУП

Обґрунтованість теми дослідження. Щорічно об'єкти права інтелектуальної власності продовжують нарощувати темпи їх комерційної цінності та економічного значення для сучасної світової економіки, надаючи дійсної конкурентоздатності державі в усіх сферах – економіки, охорони здоров'я, безпеки, продовольства, праці, торгівлі, навколишнього середовища, туризму, міграції тощо. Комерційна привабливість інтелектуальної власності привертає увагу з боку правопорушників та все частіше стає об'єктом злочинних посягань, що підтверджується щорічними звітами правоохоронних, митних органів держави, звітів Офісу Генерального Прокурора України і підвищує реальну проблему дієвої системи судового захисту прав інтелектуальної власності.

Саме через відсутність дієвої системи судового захисту прав інтелектуальної власності виникає: дестабілізація умов для винахідницької та раціоналізаторської діяльності; недостатній розвиток елементів, що забезпечують комерціалізацію і відсутність ефективної системи судового захисту запатентованих досягнень; зростання рівня поширення неліцензійного програмного забезпечення, фальсифікованих і контрафактних товарів; високий рівень інтернет-піратства; неефективна та непрозора система збору роялті; відсутність дієвої системи судового захисту. Така ситуація створює реальні економічні проблеми та загрози для нашої держави, які потребують негайного їх вирішення, наукового обґрунтування механізму їх подолання.

За останні десятиліття трансформаційних змін сучасних політичних умов, конструктивних змін в суспільстві та державі, зазнали відносини між виконавчою та законодавчою владою, що здійснило свій вплив на місце і роль судової влади в цій системі. Результат таких змін наблизив сучасну судову систему України до найбільш складного періоду її реформування, і навіть, створив своєрідну кризу судової системи. Зазначене, вказує на необхідність ґрунтовних наукових досліджень сучасної судової системи, зокрема її абсолютно нового елементу – Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Адміністративно-правовий статус Вищого суду з питань інтелектуальної власності, спричинив поживалення наукових дискусій і привабив увагу науковців різних галузей права. Зокрема, значну увагу даному суду, особливо його кадровому забезпеченню, приділено такими авторами, як: Білецька А. М., Бошицький Л. Ю., Жаров В. О., Жуков С. В., Заброда Д. Г., Запорожець І. Г., Кепко В. О., Кепко О. І., Кісліцина І. О., Кодинець А. О., Козлов Ю. М., Косенко С. С., Кравчук В. М., Коваль І. Ф., Нерсесян А. С., Неклеса Ю. В., Логвиненко М. І., Олефрієнко Н. А., Орлюк О. П., Притика Д. М., Рархомчук С. О., Ромат Т. Є., Саленко О. В., Стефанюк В. С., Стрижак А. А., Суржан Б. П., Суховерська З. З., Татьков В. І., Тарасенко Л. Л., Юхтенко Л. Р. та ін. Історико-правовий аспект правового забезпечення інституту інтелектуальної власності в Україні змістовно досліджено у роботах Довгань Г. В.

Теоретичною основою дослідження адміністративно-правових засад утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності слугували дослідження: Андрощук Г. О., Баженов М. І., Бедратий Ю. В., Беззуб І. О., Блажівська Н. Є., Боева О. С., Бочарова Н. В., Булкат М. С., Горнісевич А. М., Гриценко В. Г., Ігонін Р. В., Канарик Ю. С., Капліна І. В., Конstantий О. В., Неугодніков А. О., Ніколенко Л. М., Новікова І. Е., Обрізко І. М., Петлюк В. О., Постригань Т. Л., Потоцький М. Ю., Приймаченко Д. В., Прокопенко Б. О., Пчелін В. Б., Ржепецька К. М., Роботягова Л. І., Степанова Т. В., Тацій В. Я, Тимченко П. М., Цибульов П. М., Ульяновська О. В., Щербанюк О. В. та ін.

Створення в Україні Вищого суду з питань інтелектуальної власності де-юре (Указ Президента України від 29.09.2017 р № 299/2017) де-факто й досі не знайшло свого відображення на практиці. Науковці та практики на сьогодні в пошуці механізму практичної реалізації та впровадження в систему судоустрою новоствореного суду. Поспішне рішення законодавця в цьому питанні, призвело до ряду правових колізій, допущені помилки і прорахунки, що унеможливають на сьогодні повноцінне функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Така ситуація виникла через відсутність єдності стратегії та концепцій

розвитку правової системи, системи судоустрою та судочинства, що поглиблюють проблеми практичної реалізації започаткованих кроків на шляху реформування інституту судового захисту прав інтелектуальної власності. Таким чином, недосконалість адміністративно-правових засад створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, їх недостатня обґрунтованість та відсутність комплексного стратегічного підходу до створення суду поставило нові питання перед практиками та науковцями нашої держави, для належного врегулювання зазначених проблем адміністративно-правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Для подальшого вирішення практичних проблем реалізації Указу Президента України щодо створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності необхідно більш ґрунтовно провести дослідження адміністративно-правових засад створення такого суду, для того, щоб удосконалити всі його складові аспекти і уникнути існуючих проблем.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами:

Дослідження здійснено в межах Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.06.2016 року №402-р, Програми діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженої Постановою Верховної Ради України від 14.04.2016 року № 1099-VIII, Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020», схваленої Указом Президента України 12.05.2015 року № 5/2015, Рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України Про оголошення конкурсу на зайняття вакантних посад суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності № 98/зп-17 від 30.09.2017 р., Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11.06.2021 року № 231/2021, а також у межах науково-дослідної теми Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Організаційно-правові засади функціонування правоохоронної, судової та фінансової систем» (номер державної реєстрації 0118U001317).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є науково-теоретичне

обґрунтування адміністративно-правових засад утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні, їх впливу на цей процес, проблем та помилок, які допущені при його утворенні та рекомендації щодо їх усунення.

Поставленою метою обумовлені завдання, що виконано під час дослідження:

- розкрити генезу інституту судового захисту прав інтелектуальної власності на теренах України;
- з'ясувати проблеми правового забезпечення утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності;
- охарактеризувати правовий статус, місце та роль новоствореного суду в загальній судовій системі України;
- надати характеристику організаційно-правовому забезпеченню діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності;
- розкрити основи фінансового, матеріально-технічного, інформаційного забезпечення новоствореного суду;
- з'ясувати сутність кадрового забезпечення інтелектуального суду, як основу організаційно-правового забезпечення його створення та діяльності;
- охарактеризувати міжнародні стандарти, гарантії та досвід судового захисту прав інтелектуальної власності;
- виявити стратегічні напрямки удосконалення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності;
- розробити пропозиції щодо подальших перспектив впровадження в Україні міжнародного досвіду судового захисту прав інтелектуальної власності безпосередньо в діяльності новоствореного суду.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері утворення та забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Предметом дослідження є адміністративно-правові концептуальні засади створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні.

Методологічна основа дослідження. Поставлені мета та завдання дисертаційного дослідження, його об'єкт та предмет, визначили методи і прийоми наукового пізнання, за допомогою яких досягнуто об'єктивне дослідження предмету.

На кожному етапі дослідження було використано як загальнонаукові, так і спеціально-наукові методи пізнання, зокрема: діалектичний метод пізнання, системний та історичний методи, порівняння, аналіз, аналогія, спостереження, індукція, метод системно-структурного аналізу, догматичний (формально-логічний), синергетичний, загально-соціологічний, порівняльно-правовий (компаративістський) та ін. Серед спеціально-наукових, зокрема, використано методи юридичної статистики та юридичної логіки.

Через призму методу діалектичного пізнання та системного аналізу було досліджено виникнення, розвиток інституту судового захисту прав інтелектуальної власності, його зв'язок із суміжними правовими інститутами (підрозділ 1.1., 3.1.). Використовуючи історичний метод, було досліджено вітчизняний та зарубіжний досвід правової науки, відображений у науковій літературі, присвяченій історії виникнення спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності, їх розвитку, а також зарубіжний досвід їх функціонування (підрозділи 1.1., 3.1, 3.2). За допомогою формально-логічного та системно-структурного методів було виявлено місце та роль новоствореного суду в загальній судовій системі України (підрозділ 1.3.).

Порівняльно - правовий синхронічний метод застосовувався під час дослідження інституту судового захисту прав інтелектуальної власності на сучасному етапі в практиці зарубіжних держав (підрозділи 3.1., 3.2., 3.3.). Статистичний метод був використаний під час дослідження звітів про стан судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні, показників кількості судових спорів з питань інтелектуальної власності (підрозділи 1.1, 1.2).

Комплексний підхід та використання всіх вищезазначених методів наукового дослідження дозволили всебічно розглянути адміністративно-правові концептуальні засади створення та діяльності Вищого суду з питань

інтелектуальної власності, виявити їх теоретичне та практичне значення в науці адміністративного права України.

Нормативну основу проведеного дослідження складають положення Основного Закону держави (Конституції України), кодифіковані процесуальні законодавчі акти, особливо Господарський процесуальний Кодекс, міжнародні документи (Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, закони України «Про судоустрій та статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII, «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 № 1401-VIII, Укази Президента України, зокрема «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» від 29 вересня 2017 року № 299/2017, підзаконних нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, актів Державної судової адміністрації, Вищої Ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів, органів суддівського самоврядування, що стосуються створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, його організаційного, кадрового, матеріально-фінансового забезпечення тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням проблеми адміністративно-правових засад утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, його адміністративно-правового статусу, на підставі чого розроблено основні положення концепції судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні.

Вперше:

– обґрунтовано, що генеза становлення та розвитку інституту судового захисту прав інтелектуальної власності на теренах України починає своє існування за часів здобуття незалежності, що значно ускладнює його розвиток, в умовах стрімкого розвитку суспільних відносин та загальних світових тенденцій у зазначеній сфері;

– обґрунтовано концептуальне положення, що інститут судового захисту прав інтелектуальної власності є найбільш ефективним і дієвим механізмом

правової охорони та захисту вказаних прав, впровадження якого сприятиме стрімкому розвитку інтелектуальної власності в Україні;

– встановлено, що через розгалужену систему нормативно-правового регулювання сфери інтелектуальної власності, найбільш вираженою на сьогодні проблемою при утворенні Вищого суду з питань інтелектуальної власності є недостатність процесуального забезпечення його діяльності, що створює перешкоду на шляху до його практичного впровадження;

– сформульовано авторське розуміння поняття «адміністративно- правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності», запропоновано удосконалення напрямків правового забезпечення його діяльності, та коригування його місця і ролі у загальній судовій системі України;

удосконалено положення щодо:

– інституційного та організаційно-правового забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності;

– кадрового забезпечення Вищого суду з питань інтелектуальної власності: добору суддів, оцінювання їх роботи;

– фінансового, матеріального, інформаційного та процесуального забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності;

– положення щодо територіального розміщення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, кількості суддів та кваліфікаційні вимоги до них.

дістали подальший розвиток:

– положення про необхідність впровадження в Україні діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, стратегічні напрямки подальшої консолідованої діяльності законодавчої та виконавчої влади України з метою запуску роботи новоствореного суду;

– узагальнення міжнародного досвіду функціонування спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності;

– заходи впровадження в Україні позитивного міжнародного досвіду функціонування спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності,

міжнародних стандартів та гарантій судового захисту прав інтелектуальної власності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані:

– *в науково-дослідницькій сфері* – для подальшого розроблення теоретичних і практичних проблем адміністративно-правових концептуальних засад створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності (Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження у наукову діяльність Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України від 11.03.2021 р.);

– *у правотворчості* – для подальшого вдосконалення системи адміністративно-правових норм, господарських-процесуальних норм, що передбачають умови створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, його компетенцію та юрисдикцію (Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження у наукову діяльність Сумського державного університету від 17.03.2021 р.);;

– *в навчальному процесі* – під час викладання дисциплін адміністративно-правового циклу, підготовці підручників, навчальних посібників, коментарів адміністративного, господарсько-процесуального законодавства України; у науково-дослідницькій роботі студентів. Положення дисертації можуть бути використані у процесі підготовки підручників, навчальних посібників, під час викладання курсу «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи», «Право інтелектуальної власності» та спецкурсу «Теоретичні проблеми адміністративного права» тощо (Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження у наукову діяльність Сумського державного університету від 17.03.2021 р.);

– *у практичній правозастосовній діяльності* – запропоновані рекомендації можуть бути застосовані при подальшому впровадженні започаткованої судової реформи як законодавчими органами, так і органами судової системи, зокрема в діяльності Державної судової адміністрації України, Вищої кваліфікаційної

комісії суддів України тощо (Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльності Територіального управління Державної судової адміністрації України в Сумській області від 17.02.2021 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є новим авторським теоретичним поглядом на сучасне визначення адміністративно-правових концептуальних засад утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Розроблені в дисертації положення, які виносяться на захист, є авторською розробкою.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження доповідалися та обговорювалися на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Порушення прав інтелектуальної власності як підстава адміністративної, кримінальної та цивільної відповідальності» (м. Київ, 10 грудня 2019 року), Науково-практичній інтернет-конференції «Охорона та захист інтелектуальної власності в інноваційній діяльності в умовах євроінтеграційних процесів» (м. Київ, 21 березня 2019 року), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання юриспруденції: теоретичні та практичні виміри» (м. Суми, 25 квітня 2019 рік), III Міжнародній науково-практичній конференції «Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів» (м. Суми, 23-24 травня 2019 року), *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, VII(32), I.: 192, 2019 Feb.

Публікації. Основні результати, положення, висновки проведеного дослідження знайшли своє відображення у одинадцяти наукових працях, серед яких – 1 стаття, у виданні, що індексується БД Scopus, 2 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, 3 статті у вітчизняних наукових фахових виданнях України, 5 наукових тез доповідей.

Структура дисертації. Дисертація складається із переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (208 найменування) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 205 сторінок, з них – список використаних джерел на 22 сторінках.

РОЗДІЛ 1. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ВИЩОГО СУДУ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ЙОГО ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

1.1. Генеза інституту судового захисту прав інтелектуальної власності на території сучасної України

Всі процеси, що відбуваються на сьогодні в Україні у сфері правової охорони прав інтелектуальної власності є нерозривні з загально політичними, трансформаційними, суспільними, економічними, правовими змінами, реформами, що відбуваються в нашій державі. Поглиблення процесів євроінтеграції сприяє ще більшому процесу імплементації міжнародних європейських норм, угод, договорів та їх практичному впровадженню в Україні.

Яку б мету не переслідувала та чи інша реформа, головним має залишатися гарантування, утвердження прав і свобод людини і громадянина, їх беззаперечне дотримання, зміцнення соціально-правової держави та її ключових інститутів, серед яких особливо важливу роль мають інститут судового захисту.

В основу прогресивного розвитку сучасного світу покладено результат інтелектуальної діяльності, що охоплює, буквально, всі сфери життєдіяльності людини [148]. Об'єкти права інтелектуальної власності являються чи не найбільш комерційно цінними, впливаючи на всі сучасні тенденції економічного, соціального, культурного, правового розвитку держави, загалом на всі сфери життя суспільства та визначають конкурентоздатну потужну державу та економіку, що, в свою чергу, зумовлює зростання їх цінності та потреби посилення правової охорони [107, с. 78]. В обставинах сучасного рівня консолідації та глобалізації світового ринку, інтелектуальна власність є рушійним фактором прогресивного розвитку держави, в тому числі й економічного.

Інтелектуальна діяльність супроводжує всі сфери життєдіяльності людства протягом усього періоду його існування, тому генеза інституту судового захисту прав інтелектуальної власності є важливою складовою розгляду питання

сучасного стану функціонування цього інституту в умовах створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності та потреби розробки концепції практичної реалізації його діяльності [108, с. 31].

В умовах сучасної глибокої економічної кризи, міжнародна підтримка, в тому числі й економічна багато в чому залежить від виконання Україною, взятих на себе міжнародних зобов'язань. Через складність сприйняття українським суспільством запроваджуваних реформ, політичні чвари, відсутність політичної волі, єдності та послідовності у запроваджених реформах, на сьогодні наша держава визнає неналежне та не своєчасне виконання окремих положень Угоди про асоціацію з ЄС. На сьогодні економічного та політичного значення для України набуває виконання Угоди про асоціацію з ЄС, однією із Глав якої є сфера інтелектуальної власності.

Зазначене вище, детермінує удосконалення адміністративно-правових засад створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, адміністративно-правової охорони результатів інтелектуальної творчої діяльності – об'єктів права інтелектуальної власності та механізмів їхньої комерціалізації.

Україна йшла до спеціалізації суду з питань інтелектуальної власності багато років. Уже з початку її незалежності звучали ідеї щодо спеціалізації саме цієї категорії судів. Однак без належної правової спадщини та через низький розвиток самого інституту інтелектуальної власності, знадобилися десятиріччя, що дійти до визначеної мети. Спеціалізація судів, зазвичай, вважається важливою ініціативою реформування та успішного розвитку судової системи держави. Спеціалізація судів з питань інтелектуальної власності важливий крок до ефективного, ключового напрямку інвестиційного та інноваційного зростання сучасної держави. Процесам спеціалізації того чи іншого суду сприяють соціально-економічні умови держави, розвиток нормативно-правової бази, зовнішньо політичні, економічні відносин держави, міжнародні зобов'язання. Варто зауважити, що для України саме ці фактори стали вирішальними, тому що саме комунікація з міжнародною спільнотою, євроінтеграційні процеси створили

політичний клімат та підґрунтя для утворення суду з питань інтелектуальної власності.

Слід відзначити, що питання спеціалізації суду як принципу в роботі суду було досліджено А. М. Білецькою в однойменному дисертаційному дослідженні «Реалізація принципу спеціалізації в роботі суду», 2019 рік, в якому авторкою охоплено організаційно-правові аспекти запровадження в Україні судової спеціалізації з інтелектуальної власності та удосконалено підхід до кадрового формування Вищого суду з питань інтелектуальної власності, шляхом допуску до участі у конкурсі науковців, які мають необхідний досвід роботи та експертів-фахівців, які працюють у відповідних експертних установах [25].

Сучасні концептуальні засади побудови судової гілки влади розглянуто у дисертаційному дослідженні Булкат Марини Сергіївни «Теоретико-правові засади судової влади: сучасний концепт» [33, с. 2] та Юхтенко Людмили Романівни «Адміністративно-правові засади вирішення спорів, що впливають із публічно-правових відносин, у досудовому порядку» 2020 р. [208].

Для науки адміністративного права цінним науковим вкладом також стало дослідження «Адміністративно-правових засад управління у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності», автором І. Г. Запорожець [66] досліджено й обґрунтовано ефективність охорони об'єктів права інтелектуальної власності, як об'єктів державного управління, розкрито розуміння суб'єктів державного управління охороною прав інтелектуальної власності, визначено їх структуру та внесено пропозиції щодо удосконалення окремих форм та методів державного управління охороною інтелектуальної власності.

На дисертаційному рівні було також досліджено «Становлення та розвиток законодавства України про інтелектуальну власність (історико-правовий аспект), що становить цінне наукове надбання для дослідження питання генези інституту інтелектуальної власності, проведене Довгань Г. В. [55], яким власне і запропоновано основні критерії для періодизації історії права інтелектуальної власності: принципи правового регулювання відносин інтелектуальної власності, історичні форми права інтелектуальної власності, стан розвитку законодавства

про інтелектуальну власність; на основі цих критеріїв проведено періодизацію з виділенням чотирьох етапів розвитку – середньовічна історія права інтелектуальної власності, нова, радянська та новітня.

Вітчизняними науковцями різних галузей права охоплювалися проблеми судового захисту прав інтелектуальної власності, однак на сьогодні відсутнє комплексне дослідження адміністративно-правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності, адміністративно-правових засад його утворення, комплексу прогалин, що допущені при його утворенні та, що перешкоджає впровадженню створеного суду в практичну діяльність. На розгляд зазначених проблемних питань і спрямоване дане дисертаційне дослідження.

За своєю правовою природою саме держава є фундаментом для існування інституту судового захисту прав, в тому числі й прав інтелектуальної власності, зокрема через механізм правового регулювання. В основі правового регулювання державою будь-якої сфери суспільних відносин лежить державна правова політика.

Як справедливо зазначає, Минькович-Слободяник О. В., правова політика, є своєрідною діяльністю держави у сфері правового регулювання, яка здійснюється в певних формах, серед яких ключовими є правотворчість і правозастосування. В основу правової політики сучасної держави на сьогодні покладено три основоположні принципи: дотримання прав людини, розвиток приватного права, забезпечення сильного правосуддя. Як загальний пріоритет, правова політика має спрямовувати свою діяльність у сфері правового регулювання на захист найбільш важливих цінностей суспільства та держави. Такою цінністю є захист невід’ємних прав і свобод людини. Але щоб реально дотримуватися прав людини і захищати їх, потрібно створити для цього необхідні умови [124, с. 17].

Через відсутність на законодавчому рівні дефініції «правова політика», в науковому середовищі існують різні підходи до його розуміння. Зокрема, С. Гусаров, пропонує розуміти її як «форму вираження державної політики, засіб юридичної легітимності, закріплення та здійснення політичного курсу країни, волі її офіційних лідерів, владних структур. Така політика, на думку вченого,

фактично спрямована на вдосконалення всього комплексу правових засобів, на реалізацію поставлених суспільством, державою завдань за допомогою юридичних ресурсів, а стратегічно – на використання цих ресурсів для забезпечення найоптимальнішого розвитку всіх сфер соціального життя» [52].

На думку інших, правова політика є особливим видом політики, що ґрунтується і виникає в сфері права, при цьому об'єктивно потребує впорядкування з боку публічної влади. Вона є самостійним політико-правовим феноменом, особливим видом політики держави, формою реалізації політичного курсу держави з власною складною внутрішньою структурою. Правова політика виникає і діє у сфері права і залежно від галузей права вона може бути кримінальною, адміністративною, конституційною, екологічною, трудовою, банківською і т.д. [124, с. 21].

Правові засади, в тому числі й адміністративні, є невід'ємним базисом реалізації державної політики, що є безпосереднім проявом правової держави, якою себе проголошує Україна. Судова система України від самого початку її створення перебуває у руслі змін, реформ, у пошуці нових більш ефективних механізмів захисту прав людини. Судова реформа в Україні 2016 року має на меті забезпечення незалежної, самостійної судової гілки влади, яка здатна захистити права, свободи, законні інтереси людини і громадянина, держави та суспільства, а також підвищення рівня довіри громадян до судової влади та посилення соціальної ролі суду в державі. Це обумовлено потребою суспільства у доступі до правосуддя, існування реального дієвого механізму захисту прав людини, з високим рівнем прозорості судових процедур, неупередженості судових рішень, максимального об'єктивізму у розгляді спору, високого професіоналізму суддів, здатних сумлінно, професійно, кваліфіковано здійснювати правосуддя.

Багаторічний міжнародний та вітчизняний досвід, статистичні дані та показники свідчать про те, що судова форма захисту прав є однією з найбільш давніх, дієвих та ефективних форм захисту. Фахед Абул-Етем (Fahed Abul-Ethem) у своєму дослідженні зазначає, найбільш ціннісний сенс має справедливе судові рішення, приведені до виконання. Інакше, немає сенсу приймати навіть найбільш

досконалі закони, оскільки саме судові рішення створює прецедент для майбутнього вирішення спорів між фізичними особами, юридичними особами та державою в тому числі [7]. Підтримуючи таку позицію, варто звернути увагу, що Україна, як ніколи, потребує вирішення проблем із виконанням рішень судів. Оскільки, маючи дуже прогресивне законодавство, яке дуже наближене до європейських та міжнародних стандартів, на жаль, наша держава спіткається на етапі виконання рішень судів. Про це свідчить практика Європейського Суду з прав людини, адже чисельні звернення наших громадян до даної інституції стосується саме невиконання рішень.

Подібної думки дотримується і О. В. Константиї, вчений зазначає, що правосуддя є найстаршим механізмом захисту прав і свобод людини, досягнення суспільної справедливості. Об'єктивною потребою існування інституту судового захисту є забезпечення правового порядку в суспільстві та державі, коли достатньо часто конфліктністю відзначаються відносини не тільки між приватними особами між собою, а й за участі носіїв владних повноважень [92, с. 37]. Підтримуючи зазначене, варто зауважити, що для сучасного захисту прав інтелектуальної власності необхідно здійснити практичне впровадження діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, як найбільш дієвого механізму судового захисту вказаних прав в Україні і як пріоритетний напрямок виконання міжнародних зобов'язань, досягнення європейських стандартів та прагнень нашої держави.

Інтелектуальна власність за своєю природою та сутністю є динамічним явищем, яке змінюється під впливом розвитку та функціонування різноманітних сфер суспільного життя. Інтелектуальна власність є такою, що підпадає під вплив суспільних і державних процесів певної історичної епохи, внаслідок цього трансформується відповідно до актуальних суспільно-політичних та правових потреб і цінностей [98, с. 13].

Невід'ємною дефініцією для даного дисертаційного дослідження є «інтелектуальна власність» - це найбільш узагальнений термін, який, найбільш широко почав регулярно використовуватися протягом двадцятого століття. Цей

загальний «ярлик» використовується для позначення групи правових режимів, кожна з яких, в різному ступені, надає права власності на певний предмет. Авторське право, патенти, дизайни, торговельні марки та захист від недобросовісної конкуренції є традиційним ядром інтелектуальної власності. Предмет цих прав є розрізненим. Винаходи, літературні твори, художні твори, зразки і торговельні марки стали предметом раннього права інтелектуальної власності [97, с. 12].

Однією з яскравих ознак інтелектуальної власності є те, що, незважаючи на свої ранні історичні зв'язки з ідеєю монополії та привілеїв, сфера її предмету продовжує розширюватися. У двадцятому столітті з'явилися нові або існуючі предмети інтелектуальної власності (наприклад, захист комп'ютерного програмного забезпечення як частини авторського права, патентоспроможність мікроорганізмів як частини патентного права), а також нові системи, створені для захисту існуючих або новий предмет (наприклад, захист сортів рослин та схеми компонування). Сильно експансіоністський характер систем інтелектуальної власності не свідчить про зміни. На міжнародному рівні, наприклад, спеціальна правова охорона баз даних залишається частиною робочої програми Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) [3].

На думку І. Новікової, інститут інтелектуальної власності сприймається суспільством як сукупність певних правил, нормативно-правових положень, що регулюють соціально-економічні та організаційно-правові відносини, які складаються у процесі створення і використання продукту інтелектуальної праці [133, с. 73].

Після проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року, наша держава отримала складну спадщину з питань правового забезпечення інтелектуальної власності, оскільки в СРСР ця галузь регулювалася в своїй більшості підзаконними нормативними актами і була повна відсутність спеціальних законів у сфері охорони інтелектуальної власності [201], за виключенням авторського та винахідницького права, зокрема, вже тоді розроблені були розділ IV – «Авторське право» і розділ VI «Винахідницьке право»

Цивільного кодексу УРСР, а також «Положення про відкриття, винаходи і раціоналізаторські пропозиції», затверджене постановою РМ СРСР від 21.03.1973 р. У зв'язку з цим, початковим відліком для незалежної України, в контексті розвитку законодавства про інтелектуальну власність, стає прийняття Закону України «Про власність» від 07.02.1991 р. Цим Законом результати інтелектуальної власності вперше були визнані об'єктами права власності [79].

Серед науковців існують різні погляди на періодизацію інституту інтелектуальної власності як у світі, так і безпосередньо на теренах нашої держави, однак увагу дисертантки привернула періодизація наведена О. М. Головковою, зокрема авторка умовно історичні етапи становлення та розвитку інтелектуальної власності та законодавства у цій сфері називає такі: найдавніший період «зародження» (так званий період Античності, який датується умовно III ст. до н.е. – II ст. н.е.); наступний етап «становлення» (період Середньовіччя приблизно V-XVII ст.); етап «розвитку» (Новий час XVII-XIX ст.); і сучасний етап «удосконалення і приведення у відповідність з соціально-економічним та політичним розвитком» так званий Новітній час (з XIX - дотепер) [42, с. 97].

Звертаючись до характеристики одного з найбільш пізніх етапів становлення досліджуваного інституту, варто відзначити його особливості, зокрема стрімка комп'ютеризація чи не всіх сфер життєдіяльності суспільства та господарської діяльності, що кардинально вплинуло на розвиток та консолідацію господарських комунікацій. Така ситуація значно посилила вплив на зростання цінності об'єктів права інтелектуальної власності, на рівні з іншими засобами виробництва. Разом із загальними тенденціями становлення інституту інтелектуальної власності, зростає і механізм захисту об'єктів зазначеного права, тому зросла кількість позовів до судів з питань їх захисту [87, с. 111].

Козерацька О. В. зазначає, що XIX століття можна справедливо назвати періодом розквіту, адже саме в цю епоху формуються основні концепції та теорії права інтелектуальної власності, воно стає об'єктом досліджень філософів, у державах Європи з'являються законодавчі акти, присвячені правовій охороні

інтелектуальної власності, виникає міжнародна система охорони інтелектуальної власності [86, с. 83].

Під впливом таких європейських тенденцій, аналіз історіографії права інтелектуальної власності дозволяє визначити, що вже на початку ХХ століття на теренах нашої держави відбулося становлення правових засад та передумов формування національного законодавства про інтелектуальну власність, що орієнтоване на європейську практику та досвід. Цей період характеризується стрімким рівнем формування суспільної правосвідомості, сформувався сприйняття права інтелектуальної власності, як одного із загальних прав людини [205].

В науці адміністративного права й досі не існує єдності у розумінні таких понять як «охорона» та «захист» права. Досить часто це пов'язано із буквальним тлумаченням значення в нашій мові слів «захист», «захищати», «охороняти». Зокрема, Великий тлумачний словник слово «захистити» визначає як «оборона чи охорона кого-небудь від нападу чи замаху» [37]. Тобто у даному розумінні ми бачимо, що охорона входить до поняття захист. До того ж, в Словнику С. І. Ожегова, слово «захищати» розуміється як «охорона, спрямована на захист від замахів, від ворожих дій та небезпеки». Тобто тепер зрозумілим стає ототожнення цих понять, або вживання їх в одному й тому ж розуміння.

Однак, досить ґрунтовною, на думку автора, є позиція Кожури Л. О., що охорона прав включає ряд заходів, які вживаються до моменту порушення прав та інтересів особи. Це заходи і по запобіганню порушення, і по недопущенню та усуненню причин і умов, що сприяють їх вчиненню. А захист включає безпосередньо заходи, які вживають компетентні органи державної влади, після встановлення факту порушення прав та законних інтересів осіб [85, с. 120].

Право судового захисту прав інтелектуальної власності є складовою більш широкого за структурою та змістом поняття «права на захист», змістом якого у відповідності до конституційних засад та цивільного законодавства є дві складові: перше, це право на свої дії, тобто самозахист – застосування особою засобів протидії, які не заборонені чинним законодавством та не суперечать загальним

правилам моралі [202]; друга складова – право на чужі дії, Бородовський С. О. називає це «право вимоги певної поведінки від третьої особи» [30, с. 68] (тут мова йде про право захисту Президентом України, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування, який здійснюється у межах, на підставах та у спосіб, що встановлені Конституцією України та законом).

Такі дискусії характерні й для співвідношення понять «правова охорона» та «захист прав інтелектуальної власності». Поширеною серед науковців є думка, що поняття «захист» входить до змісту поняття «охорони прав інтелектуальної власності», яке має публічно-правовий характер, здійснюється з метою закріплення прав суб'єктів права інтелектуальної власності та інших суб'єктів. При цьому захист вказаних прав це вже реакція відповідного суб'єкта, суспільства чи держави (через уповноважені органи чи посадових осіб) на порушення вказаних прав [129, с. 40].

На підставі вищезазначеного, можна дійсно сказати, що судовий захист – це свого роду відповідь держави, у вигляді її уповноважених органів (судів), на правопорушення проти прав інтелектуальної власності, метою якої є, перш за все відновлення порушених прав, припинення вчинюваного порушення, компенсація становища особи, права, якої було порушено, притягнення винних осіб до відповідальності та досягнення соціальної справедливості, підвищення рівня правової свідомості.

Якщо звернутися до правового розуміння поняття «судового захисту прав інтелектуальної власності», то воно являє собою визначену законодавством діяльність уповноважених органів державної влади та управління щодо визнання, поновлення прав, а також усунення перешкод, що заважають реалізації прав та законних інтересів суб'єктів цих прав.

Як зазначає Вахонєва Т., «право інтелектуальної власності у суб'єктивному значенні тотожне речовому праву власності та полягає у належності власнику інтелектуальних прав можливості володіти, користуватися та розпоряджатися відповідним об'єктом. Однак з огляду на наявну різницю між об'єктами речового

права та права інтелектуальної власності. Відповідні права трансформовані в дещо інші категорії права. Так, характерною рисою права власності на об'єкти інтелектуальної діяльності є творче походження цих об'єктів і виключність прав на них, що полягає у виключному праві суб'єкта (власника) дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності іншими особам; перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, зокрема й забороняти таке використання [36, с. 25].

Якщо звернути увагу на форми захисту прав інтелектуальної власності, то традиційно їх визначають дві – юрисдикційну, тобто судову та неюрисдикційну (позасудову, або так звану, адміністративну форму захисту) [73, с. 165].

На сьогодні одним із найбільш актуальних та дискусійних проблем є саме юрисдикційна, тобто судова форма захисту прав інтелектуальної власності, оскільки започаткована реформа привезла до кризи судового захисту згаданих прав. З одного боку, законодавець знайшов рішення способу захисту прав інтелектуальної власності в Україні, а з іншого, не знайшлося процесуального правового забезпечення, не визначено способу, порядку, механізму забезпечення реалізації усіх аспектів функціонування новоствореного Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Генеza судового захисту прав інтелектуальної власності свідчить про різні її періоди, етапи становлення. Їх захист здійснювався й судами загальної юрисдикції, окремі категорії справ судами господарської та адміністративної юрисдикції.

Колектив авторів Дроб'язко В. С., Міндул А. В., Орлюк О. П., Тверезенко О. О., Штефан О. О., адміністративний, тобто неюрисдикційний порядок захисту прав інтелектуальної власності називають спеціальною його формою. Такий порядок на думку науковців застосовується як виняток із загального правила, в чітко регламентованих законодавством випадках. Як приклад, згідно із законодавством потерпілий може звернутися за захистом своїх порушених прав до уповноваженого на це державного органу [59, с. 8].

До неюрисдикційної форми захисту прав інтелектуальної власності, деякі науковці, відносять також самозахист, тобто, дії юридичних та фізичних осіб, які вчиняються ними самостійно, без звернення за допомогою до державних або інших компетентних органів [208, с. 87]. Як приклад, це може бути відмова здійснити певні дії, що не передбачені укладеним ліцензійним договором, або відмова від виконання договору в цілому. Обрані засоби самозахисту прав не повинні суперечити закону та моральним засадам суспільства. Способи самозахисту можуть обиратися особою чи встановлюватись договором або актами цивільного законодавства [58, с. 54].

Коли мова ведеться про юрисдикційну форму захисту прав, то традиційно ми розуміємо, що це є судова форма захисту, при цьому, не має значення, в порядку якого судочинства вона здійснюється, чи це цивільне судочинство, кримінальне, господарське, адміністративне.

Не дивлячись, на всі проблемні аспекти, які виникають в Україні у сфері діяльності судової влади, на кризові явища, високий рівень недовіри громадян до інституту судового захисту, саме така форма захисту продовжує залишатися найбільш дієвою та ефективною. Юрисдикційна форма захисту прав реалізовується через позов, тобто це форма звернення до суду з вимогою здійснити правосуддя. Судовий або позовний порядок захисту права інтелектуальної власності застосовується у всіх випадках, крім тих, що прямо передбачені в законодавстві [35].

У наукових дослідженнях можна знайти обґрунтування того, що однією зі складових правоохоронної функції держави є функція судового захисту. Проте, однозначним є розуміння того, що судова гілка влади є абсолютно самостійною і незалежною і не відноситься до правоохоронних органів держави, що свідчить про те, що функція судового захисту прав є окремою самостійною функцією держави.

Загалом, судова гілка влади – це особлива складова в системі державної влади, яка реалізовується спеціально уповноваженими на це державними органами - судами - і головне призначення якої, є вирішення юридичних

конфліктів та здійснення судового контролю [51]. Кравчук В. М. термін «судова влада» визначає як одну з гілок державної влади, основним завданням якої є здійснення правосуддя; у свою чергу, правосуддя науковець інтерпретує як правозастосовну діяльність суду з розгляду і вирішення у встановленому законом процесуальному порядку віднесених до його компетенції цивільних, господарських, кримінальних й адміністративних справ із метою охорони прав та свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб та інтересів держави [99, с. 41].

Однак варто звернути увагу, що Вищий суд з питань інтелектуальної власності є лише першою ланкою формування такої практики, оскільки є порядок апеляційного розгляду справ (Апеляційною Палатою) та розгляд справ Верховним Судом у касаційному порядку, тому беззаперечно, головна роль у формуванні судової практики з питань захисту прав інтелектуальної власності в Україні, традиційно, належить Верховному Суду.

Ніколаєнко Я. М., зазначає, що відзначаючи складну правову природу права громадян на судовий захист, перш за все, слід звернути увагу на те, що зазначене право визначається як суб'єктивне право людини і громадянина. Зміст суб'єктивного права на судовий захист становить сукупність визначених законом повноважень, якими володіє суб'єкт цього права, серед яких можна виділити право на пред'явлення позову, право на його забезпечення, право клопотати про призначення експертизи, право ставити запитання свідкам, експертам, перекладачам тощо.

Такий підхід, на думку автора, дозволяє вивести таку структуру змісту розглянутого права: правова поведінка - можливість певної (причому гарантованої) поведінки уповноваженої сторони. Воно проявляється, наприклад, у праві громадянина звернутися до суду за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і свобод; право-вимога - можливість вимагати відповідної поведінки від інших осіб. Дане право полягає, зокрема, у праві на справедливий розгляд справи на підставі норм матеріального і процесуального права; право-примус - можливість у разі потреби вдатися до заходів державного примусу.

Наприклад, це може бути право на отримання кінцевого результату у вигляді підсумкового законного та обґрунтованого судового рішення; правокористування - співвідносно з матеріальним аспектом обсягу поведінки уповноваженого суб'єкта право на реальне виконання рішення суду, можливість користуватися певним соціальним благом [131, с. 48].

Якщо говорити про загальне розуміння поняття «захисту», то на думку окремих науковців це поняття включає судовий та позасудовий захист. Багато дискусій відбувається довкола розмежування цих понять, оскільки досить часто його плутають з правовою охороною. Тобто, діяльність спеціально уповноважених органів державної виконавчої та судової влади з питань визнання, поновлення прав та усунення факторів, що створюють перешкоди у використанні та реалізації своїх прав інтелектуальної власності і є захист. Коли мова йде про таку діяльність, що здійснюється виключно судом, то мова йде про судовий захист, тому що конституційні основи судового захисту, свідчать, що в Україні виключно судам належить повноваження здійснювати правосуддя [62, с. 35].

Боева О. С. наводить дуже широке за змістом та розумінням поняття «захисту», яке є актуальним і щодо захисту прав інтелектуальної власності, тобто це захист від дій, якими зазначені права порушуються і більше того, це юридично закріплена можливість особи здійснювати захист своїх прав через звернення до уповноважених органів держави, самозахист реалізуючи свої права, інтереси, що гарантовані державою на конституційному рівні [28, с. 87], при цьому інші автори розглядають це поняття з боку повноважень органів державної влади і пропонують розуміти захист як «надану уповноваженому суб'єкту законодавчо установлену можливість застосувати передбачені законом заходи для відновлення прав, які порушено, чи тих прав які є предметом спору у суді» [70, с. 98].

Так, безпосередній захист є прерогативою держави, яка для цього наділена можливістю застосування заходів примусу. Саме держава гарантує правове забезпечення недоторканості прав, їх непорушності. Такий захист здійснюється державою через діяльність її уповноважених органів та їх посадових осіб, шляхом

визнання, поновлення прав та усунення перешкод, що заважають законній реалізації цих прав та законних інтересів їх суб'єктів.

Розглядаючи питання розуміння судового захисту прав інтелектуальної власності, не можливо оминати увагою цивільно-правове розуміння цього поняття наведене в нормах цивільного законодавства, які свідчать про те що, за своїм змістом це «право кожного звернутися до суду за захистом своїх прав інтелектуальної власності». Юридично-правовими наслідками такого звернення Цивільний Кодекс називає:

- забезпечення збереження доказів, що мають істотне значення для вирішення питання захисту прав інтелектуальної власності;
- вжиття негайних заходів щодо недопущення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;
- традиційний цивільно-правовий захід вилучення з цивільного обороту товарів чи знарядь, які використовуються для їх вироблення, які порушують права інтелектуальної власності;
- застосування матеріальної та моральної відповідальності до порушників, компенсація завданої шкоди;
- поширення інформації через ЗМІ щодо порушення прав інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення [202].

Аналізуючи вищезазначені аргументи та наукові дефініції, на думку автора, поняття «судового захисту прав інтелектуальної власності» можна визначити як «реалізація функції держави шляхом реагування на вчинення правопорушень проти прав інтелектуальної власності, яку здійснює спеціально уповноважений орган державної влади, Вищий суд з питань інтелектуальної власності, основною метою якої є притягнення винних осіб до відповідальності, встановлення становища, що існувало до вчиненого правопорушення, відшкодування шкоди завданої правопорушенням, досягнення соціальної справедливості».

Аналіз норм цивільного законодавства дозволяє виділити таку групу суб'єктів права на судовий захист прав інтелектуальної власності:

- по-перше, автори (творці, винахідники) об'єктів права інтелектуальної власності;
- по-друге, власників прав інтелектуальної власності, оскільки ми розуміємо, що автор і власник можуть бути різними суб'єктами, власнику такі права можуть належати на умовах ліцензійних чи інших цивільно-правових договорів;
- по-третє, правонаступники чи спадкоємці вказаних прав [137, с. 8].

На підставі аналізу генези становлення інституту судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні, головною його характеристикою можна відзначити абсолютний зв'язок із загальною системою реформування судової гілки влади в цілому. Під впливом міжнародно-правових договорів і угод, звичайно, питання судового захисту постало більш гостро для України, тому не лише від реформи судової системи залежало рішення законодавця про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, а й під впливом сучасних суспільних відносин, які свідчать про зростаючу цінність об'єктів інтелектуальної власності у світі, про зростання правопорушень проти прав інтелектуальної власності та реальну потребу їх судового захисту.

Складний перехід України від колишньої радянської правової спадщини наклав свій відбиток на формування сучасної правової системи, особливо на його становлення та розвиток. Оскільки перехід від тоталітарних до демократичних принципів, робота з правовою свідомістю та правовою культурою суспільства, розбудова демократичних цінностей, формування правової держави, громадянського суспільства зайняв величезний проміжок часу. Всі ці фактори, без сумніву, вплинули і на становлення інституту інтелектуальної власності.

І хоча, окремі практики висловлюють думку, що «Україна отримала унікальну можливість створити таку судову систему, яка б, увібравши все позитивне з досвіду роботи судових систем інших держав, якнайкраще змогла б виконати визначену їй роль у суспільстві – стати надійним гарантом захисту прав і свобод людини» [186, с. 14], цей шлях виявився затяжним, складним, супроводжується супротивом суспільства, яке не завжди готове до пропонованих реформ.

Реалізація судової реформи в Україні можлива лише за умови максимальної консолідації усіх гілок влади, реальної політичної волі посадових осіб, глави держави та підтримки суспільства. В умовах абсолютної корумпованості усіх гілок влади, не можливо здійснити ряд реформ. Постійний політичний тиск на судову владу та маніпуляції з впливом на неї, не призводять до бажаного суспільством результату. Питання не лише в правовому забезпеченні діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, а й в організаційному. Більш глибокі проблеми організаційного забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності буде розглянуто у другому розділі даного дисертаційного дослідження.

Пропри всі наукові дискусії та намагання вітчизняних вчених сприяти розвитку судової реформи Вищого суду з питань інтелектуальної власності, ті процеси, що відбуваються в державі повністю гальмують процес утворення та практичної діяльності новоствореного суду.

Аналіз сучасного стану суспільних відносин у сфері охорони та судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні обумовлені реальним забезпеченням потреб забезпечення стимулювання творчої інтелектуальної діяльності, її впровадження у інноваційну діяльність держави та суспільства, сприяння розвитку науково-технологічного прогресу, розвитку ринкового середовища, надійного захисту суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції, захисту комерційної таємниці, зростання правової культури та свідомості громадян, що в свою чергу сприятиме економічному процвітанню держави, захисту від різного роду загроз, забезпечення безпеки держави.

Не дивлячись на ряд дискусій щодо підсудності, підвідомчості та завдань Вищого суду з питань інтелектуальної власності, як і будь який суд, новостворений суд з питань інтелектуальної власності має першочергово виконувати основне завдання судочинства – забезпечити ефективний і справедливий судовий захист прав інтелектуальної власності, неупереджено, своєчасно. Однак, це не вирішує проблему процесуального забезпечення діяльності вказаного суду.

Проведений глибокий аналіз у першому підрозділі свідчить про дійсний прогресивний крок української держави у напрямку забезпечення виконання міжнародних зобов'язань щодо забезпечення захисту прав інтелектуальної власності в Україні. Попри різні форми забезпечення реалізації цих зобов'язань наша держава обрала шлях саме створення окремого суду для вирішення питань судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні. Вітчизняні науковці в переважній більшості підтримують такий шлях, обґрунтовуючи, що це найбільш ефективна форма захисту прав. Однак, перед нашою державою, практиками та науковцями постало складне завдання вирішення проблем правового, організаційного, кадрового, фінансового, процесуального забезпечення діяльності новоствореного суду. Більш змістовно ці окремі напрямки буде розглянуто у подальших розділах даного дослідження.

1.2. Проблеми правового регулювання утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності

Нормативно-правове регулювання у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності налічує величезну кількість законодавчих актів, підзаконних нормативно-правових актів, постанови, розпорядження керуючих органів державної влади (Президента України, Кабінету Міністрів України) тощо. Вперше положення про право інтелектуальної власності були відображені в Законі України «Про власність» від 1991 р., яким вперше в незалежній Україні об'єктам права інтелектуальної власності було надано статусу об'єктів власності. Продовжуючи розробку спеціального законодавства Указом Президента України від 1992 р. було прийнято «Тимчасове Положення про правовий захист об'єктів промислової власності і раціоналізаторських пропозицій».

Посилюючи законодавчу роботу у зазначеному напрямку згодом Верховна Рада прийняла Закони «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [162], «Про охорону прав на промислові зразки» [164], «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [163]. І вже згодом із прийняттям Цивільного Кодексу України,

Книга четверта якого, була присвячена «Праву інтелектуальної власності» [202]. А вже у 2019 році зроблено суттєві кроки у напрямку удосконалення правового регулювання сфери інтелектуальної власності. Про це свідчить прийняття довгоочікуваного Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України відносно вдосконалення охорони прав на компонування напівпровідникових виробів» від 19.09.2019 № 111-IX [155], яким надається нове визначення термінів, уточнюються умови надання правової охорони та умови охороноздатності компонування напівпровідникового виробу, а також уточнюється перелік прав та обов'язків, що впливають з державної реєстрації компонування напівпровідникового виробу тощо. А також узгоджено вимоги чинного законодавства України щодо охорони прав на географічні зазначення із правом ЄС прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правової охорони географічних зазначень» від 20.09.2019 № 123-IX [156].

За роки незалежності серед науковців різних галузей права розвивалися різні наукові дискусії, які супроводжувалися ідеями «утворення патентного суду». За роки незалежності української держави були різні намагання вирішити це питання. Зокрема, у 2001 році тодішній Президент України відповідним Указом ставив питання перед Кабінетом Міністрів України щодо утворення спеціалізованого патентного суду, яке так і не знайшло свого практичного відображення. Ще однією спробою поставити питання створення спеціалізованого Суду з питань інтелектуальної власності було відображено у Концепції розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009–2014 роки [94].

Сучасний стан національної судової практики у спорах з питань інтелектуальної власності знаходиться у вкрай тяжкому становищі: загострюються проблеми затягування судового процесу; переважає механізм залучення до судового процесу експертів як способу уникнення відповідальності за прийняте суддею рішення; відсутність єдності правозастосування, як результат недосконалого, несистематизованого правового регулювання.

Однак, лише під тиском міжнародної спільноти на законодавчому рівні нарешті відбулося прийняття цього важливого рішення в питанні захисту прав інтелектуальної власності і зрештою лише у 2016 році було започатковано реформу, результатом якої стало створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Початком зазначеної реформи науковці справедливо вважають прийняття Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя») від 02.06.2016 № 1401-VIII [157]. Зазначеним Законом започатковано абсолютно нову модель вітчизняного правосуддя в питанні, що стосується захисту прав інтелектуальної власності. При цьому варто зазначити, що міжнародною спільнотою вимагалось не створення спеціалізованого суду, а забезпечення ефективного, дієвого правосуддя з питань інтелектуальної власності, належного рівня судового захисту прав інтелектуальної власності в нашій державі. Україна обрала шлях судової спеціалізації з питань інтелектуальної власності, тому очікується, що створення окремого органу, юрисдикція якого поширюватиметься лише на справи пов'язані з інтелектуальною власністю виправить ситуацію на краще.

Логічним продовженням започаткованої реформи стало прийняття нового Закону «Про судоустрій і статус суддів» № 1402-VIII [168], яким визначено, що протягом 12 місяців має бути утворено Вищий суд з питань інтелектуальної власності. Реалізуючи свій інституційний вплив на формування судової влади, Президент України видав Указ «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності від 29 вересня 2017 року № 299/2017, до виконання якого залучено Кабінет Міністрів України, на який покладено вирішення питань фінансового забезпечення процесу створення суду [169].

Наступним етапом у практичному впровадженні в дію Законів та Указу Президента, стало оголошення конкурсу на зайняття вакантних посад суддів до Вищого суду з питань інтелектуальної власності Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, у кількості 21 особа [174].

В подальшому Державна судова адміністрація України, здійснюючи свій інституційний вплив на формування новоствореного суду видала наказ № 929

«Про визначення кількості суддів у Вищому суді з питань інтелектуальної власності» [154], у кількості 21 особа. До Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності передбачено 9 суддів, таке рішення було прийнято у жовтні 2018 року.

Проведеною реформою, в Україні утворено трьох ланкову судову систему на чолі з Верховним Судом. За оновленим законодавством, Верховний Суд утворює собою найвищий суд у системі судоустрою України, який забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом. До його складу входять не більше двохсот суддів та його структура складається з Великої Палати Верховного Суду, Касаційного адміністративного суду, Касаційного господарського суду, Касаційного кримінального суду, Касаційного цивільного суду.

І науковці, і практики підтримують думку, що така система є більш дієвою та функціональною, особливо вона сприяє дотриманню принципу розумних строків розгляду справи судом, який в рамках міжнародних зобов'язань передбачений статтею 6 Європейської конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, яка вперше відповідно до частини 4 статті 10 Цивільного процесуального Кодексу України, визнана джерелом права, так як Кодекс містить пряму вказівку на застосування судами Конвенції, а також практики Європейського суду з прав людини [203].

Проти чотири ланкової судової системи існуючої в Україні до реформи, виступала Європейська комісія «За демократію через право» (Венеціанська комісія) (пункти 45 та 63 Висновку від 15 червня 2013 року № 722/2013 [61]). У пункті 28 спільного Висновку Венеціанської комісії та Дирекції зі співпраці Генеральної дирекції з прав людини та правових питань Ради Європи від 11 жовтня 2010 року № 588/2010 [183] зазначено, що створення трьох різних юрисдикцій, очолюваних трьома касаційними судами, незалежними один від одного, може призвести до чисельних та часто складних колізій юрисдикції. Щодо практичної реалізації проведеної реформи, можна назвати її поспішність та

непослідовність. Правове регулювання перехідного типу ускладнює діяльність судової системи, створює на сьогодні багато проблемних питань [31, с. 164].

Проблеми імплементації норм Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя») від 02.06.2016 № 1401-VIII [157], щодо діяльності новоствореного Верховного Суду, полягає в тому, що фактично в держави створилася така ситуація, за якої одночасно діють новостворений та ліквідовані суди. Оскільки ліквідовані суди (Верховний Суд України, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищий адміністративний суд України, Вищий господарський суд України) продовжують діяти у межах повноважень, визначених процесуальним законом, виконуючи свою основну функцію – відправлення правосуддя – до початку роботи Верховного Суду та до набрання чинності відповідним процесуальним законодавством, що регулює порядок розгляду справ Верховним Судом. Такий стан речей призводить до накопичення справ і зупинення їх касаційного розгляду, що фактично створює всі передумови для навантаження на новостворений орган і новообраних суддів. У даному напрямку необхідно чітко врегулювати дію спеціального закону та процесуальних актів, для уникнення колізій між ними.

Від самого початку створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, відбулася плутанина з його назвою, місцем в судовій системі, що привернуло знову увагу науковців до обґрунтування таких основоположних принципів побудови судової системи як – інстанційність, територіальність, спеціалізація, які і були порушені при створенні суду. Тому що, згаданий вище Закон визначає «Вищий суд з питань інтелектуальної власності, як вищий спеціалізований суд, що діє як суд першої та апеляційної інстанції з розгляду окремих категорій справ, які віднесено до його юрисдикції процесуальним законодавством» [168].

З цього випливає багато запитань до процедури дотримання принципів побудови судової системи. Зокрема, якщо ми говоримо про судову спеціалізацію, то розуміємо, що це є одним із найбільш ефективних шляхів реального забезпечення судів компетентними суддями, що дає можливість посилювати

ефективність правосуддя, в тому числі й у сфері інтелектуальної власності. Саме таким чином держава зможе побудувати сталу узгоджену та єдину судову практику у правовідносинах з питань інтелектуальної власності, знизити рівень оскарження рішень у цій сфері, зменшення судових витрат та вирішення інших проблемних практичних питань у зазначеній сфері [63, с. 57].

Міжнародна практика з питань застосування в будові судової системи принципу спеціалізації свідчить про різноманіття способів його застосування, залежно від правової системи. Зокрема спеціалізація може впроваджуватися за галуззю права чи за конкретним інститутом, що регулює відповідні суспільні відносини (так звана, галузева спеціалізація), або за суб'єктами названих відносин (суб'єктна спеціалізація). Як правило, галузева спеціалізація не поєднується з принципом інстанційності і частіше за все здійснюється через окремі спеціально утворені судові установи, і інколи вони мають ієрархічну будову. При цьому, суб'єктна спеціалізація запроваджується шляхом утворення в самих судових установах структурних підрозділів (колегій, палат, відділень), які розглядають справи за участі спеціальних суб'єктів (наприклад, неповнолітніх, військовослужбовців, державних службовців тощо).

Формами спеціалізації судової діяльності є:

- спеціалізація судів (поділ судової системи на структурно відокремлені підсистеми та утворення окремих судових установ, виділення яких зумовлене специфікою матеріальних і процесуальних правовідносин);
- спеціалізація суддів (у формі утворення судових палат, колегій, складів, окремих судів) [178, с. 95].

Дотримуючись принципу галузевої спеціалізації, національна система судоустрою України утворює наступні підсистеми:

- а) щодо розгляду цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення: місцеві загальні суди; апеляційні суди з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення; Верховний Суд у складі Касаційного цивільного суду та Касаційного кримінального суду;

б) щодо розгляду господарських справ: місцеві господарські суди; апеляційні господарські суди; Верховний Суд у складі Касаційного господарського суду;

в) щодо розгляду адміністративних справ: місцеві адміністративні суди; апеляційні адміністративні суди; Верховний Суд у складі Касаційного адміністративного суду;

г) щодо розгляду окремих категорій справ: Вищий суд з питань інтелектуальної власності, Вищий антикорупційний суд.

Проти названого способу спеціалізації, висловлює свою думку М. І. Баженов, обґрунтовуючи це абсолютною неготовністю української судової системи до введення в її складі нового елемента. Крім того, автор зазначає на фінансовій і матеріально ресурсній проблемі забезпечення процесу утворення нового суду. Недоцільним утворення окремого суду з питань інтелектуальної власності, науковець, обґрунтовує тим, що в Україні згадані справи уже розглядаються, хоча і судами різних юрисдикцій. Більше того, автор називає незначну кількість справ даної категорії, проблеми з кадровим забезпеченням, оскільки вимоги до суддів з питань інтелектуальної власності мають бути більш змістовними та спеціалізованими, інакше постійно доведеться застосовувати інститут експертизи, що в свою чергу, призведе до затягування розгляду справи (порушення принципу своєчасного, швидкого розгляду справ). Наголошує вчений і на проблемах дворівневості новоствореного суду, тобто він діє як суд першої та апеляційної інстанції, а вже касаційною інстанцією являється Верховний Суд [21, с. 125].

Таку критику з боку науковців враховано, і вже на сьогодні, у проекті Господарського процесуального Кодексу є пропозиції щодо вирішення питань із залученням експертів до справ у сфері інтелектуальної власності. Зокрема ст. 70 проекту передбачає юридичну можливість залучення експерта не тільки судом, але і учасником справи, що значно позитивно вплине на швидкість, об'єктивність, неупередженість розгляду справи. На цьому наголошує радник, керівник практики інтелектуальної власності ТМТ ЄПАП Україна Тарас Кислий, що

суттєво на думку практика, наближає Україну до міжнародних стандартів судового захисту прав інтелектуальної власності [140].

В питанні дотримання принципу інстанційності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, теж виникає багато сумнівних речей, зокрема, традиційно принцип інстанційності розуміється як закріплена законодавством гарантія законності та справедливості судового рішення, що включає право особи на перегляд справи судом апеляційної інстанції, або право учасників судового процесу оскаржувати судові рішення першої та апеляційної інстанції до Верховного Суду, як суду касаційної інстанції. Тому, наголошуємо, що даний принцип порушено при створенні Вищого суду з питань інтелектуальної власності і пропонуємо фізично розділити ці дві інстанції.

Організація судів за інстанційною ознакою повинна забезпечити законність судового рішення. У разі незгоди з судовим рішенням першої інстанції особі має бути гарантоване право на перегляд його справи судом другої (апеляційної) інстанції з огляду на правильність встановлення фактів і застосування права. Зважаючи на необхідність однакового застосування права на всій території України, учасник судового процесу має бути наділений правом оскаржити судові рішення першої та апеляційної інстанцій до суду касаційної інстанції (відповідного вищого суду) на предмет правильності застосування права.

У разі виявлення різного застосування однієї й тієї самої норми права судами різних спеціалізованих юрисдикцій правосудність судових рішень має забезпечуватися найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції – Верховним Судом. Система судових інстанцій повинна будуватися з урахуванням того, що учасники судочинства наділені рівними правами щодо оскарження судових рішень. Це вимагає, щоб кожен суд виконував функції тільки однієї інстанції: місцеві суди – перша інстанція, апеляційні суди – апеляційна інстанція, Верховний Суд – касаційна інстанція [45].

Через утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності з його розташуванням у столиці нашої держави, м. Києві, доволі дискусійним питанням серед науковців виявилось, застосування принципу територіальності, оскільки

суть цього принципу полягає в тому що територіальне розмежування компетенції судів першої інстанції зумовлено потребою доступності правосуддя на всій території України. Цей принцип зачіпає й дію принципу доступності правосуддя.

Не менш важливе питання, яке не знаходить своєї єдності в позиціях науковців, це питання процесуального забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. В науковому колі вирує дискусія щодо виду судочинства, в порядку якого мають розглядатися спори з питань інтелектуальної власності. Законодавчо дане питання вирішено нормами Господарського процесуального Кодексу України, ч. 2. ст. 20 якого передбачає, що Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядає спори в порядку господарського судочинства [48].

Канарик Ю. С. наголошує на проблемі відсутності правового врегулювання питання порядку, строків та процедури, якими має бути передано справи, які зараз перебувають у підвідомчості господарських та адміністративних судів до початку діяльності новоствореного суду. Зазначені проблеми, без сумніву, потребують негайного доопрацювання, тому що такі положення ставлять під загрозу питання доступності до правосуддя з питань інтелектуальної власності та право громадян на захист своїх прав інтелектуальної власності.

Оцінюючи позитивну мету створення абсолютно нового суду, закон, на думку вчених, потребує вдосконалення. Як спосіб указанного удосконалення можна розглядати уніфікацію та кодифікацію законодавства у сфері інтелектуальної власності, або прийняття спеціального процесуального закону [72, с. 68].

Щодо дотримання принципу територіальності, то оцінюючи загалом потребу створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, обґрунтовуючи порівняно невисоку кількість справ у спорах з питань інтелектуальної власності, з урахуванням необхідних фінансових та матеріально-технічних ресурсів, окремі науковці підтримують позицію законодавця щодо утворення такого суду з його місцерозташуванням у Києві [152].

Досить складно погодитися з думкою вчених, які зазначають, що «для розгляду спорів з питань інтелектуальної власності достатньо було б створення спеціалізованих палат в місцевих та господарських судах». Вчені обґрунтовують цю позицію тим, що тільки за таких умов можна забезпечити всебічний розгляд справи та якісне дослідження матеріалів справ судьями [41, с. 30].

Але, не дивлячись на такі позиції та дискусії, питання створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності було позитивно вирішено на законодавчому рівні і широке коло вітчизняних науковців підтримало ідею створення такого суду, зазначивши, що це найбільш ефективний шлях до вирішення проблем судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні.

Однак, оцінюючи позитивні аспекти утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, варто враховувати і позицію прихильників його створення, які наводять ряд ґрунтовних підтверджень необхідності та позитивної динаміки утворення вказаного суду [24]: зокрема мова йде про зростання рівня законності у сфері інтелектуальної власності, розвитку та становлення сталої однакової правозастосовної практики та однакового тлумачення одних і тих самих норм, що дасть змогу значно підвищити ефективність судочинства у даній сфері; стимулювання рівня зростання творчої та науково-технічної, інноваційної діяльності, як результат від зростання рівня якості захисту прав інтелектуальної власності; зростання інвестиційної зацікавленості іноземних інвесторів до української економіки, продуктів та компаній, що в свою чергу посилить потужність української економіки; консолідацію української судової практики та її наближення до міжнародних європейських стандартів захисту прав інтелектуальної власності.

Вищезазначене наводить на думку, що деякі проблеми у подальшому впровадженні в практичну діяльність Вищого суду з питань інтелектуальної власності стануть неминучими. Тому саме зараз є важливим максимальне наукове обґрунтування та врегулювання усіх проблемних аспектів утворення та діяльності вказаного суду.

На підставі проведеного вище аналізу норм законодавчих актів, літературних наукових джерел, можна визначити, що задекларована ідея утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні є важливим прогресивним кроком на шляху до успішного становлення системи судового захисту прав інтелектуальної власності в нашій державі. Це новий етап, нові виклики та проблеми, це новий рівень, не відомий до цього вітчизняній судовій системі, але це і нові досягнення і здобутки.

Такий новий підхід до розуміння судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні дає підстави визначити це поняття як – реальну, забезпечену на законодавчому рівні, можливість суб'єктів права інтелектуальної власності звернутися за захистом своїх прав до суду, з одного боку, а з іншого це надана законом компетенція суду вирішувати справи з питань інтелектуальної власності.

Історія зародження та становлення на теренах нашої держави інституту судового захисту прав інтелектуальної власності, нерозривно пов'язана із загальним розвитком та реформуванням самої вітчизняної судової системи, яка неодноразово піддавалася реформам, змінам, трансформаціям. Сьогодні міжнародною спільнотою продовжується тиск на українську владу, українське суспільство у сфері забезпечення виконання міжнародних обов'язків у напрямку забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності, оскільки за даними Міжнародного Альянсу з інтелектуальної власності, Україна зберігає лідерство у порушенні цих прав і міжнародна спільнота зазнає нищівних збитків від таких порушень.

Зважившись на радикальні кроки у цьому напрямку, початковим етапом у забезпеченні виконання міжнародних зобов'язань стало прийняття Указу Президента України «Про стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки від 20.05.2015 року № 276/2015 [167], який став основоположною передумовою створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Тому що, якщо звернути увагу на стратегічні напрямки покладені в основу реформування, вони мають безпосереднє значення для утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Недоліком зазначеної стратегії є відсутність положень про новостворені спеціалізовані суди, зокрема Вищий Суд з питань інтелектуальної власності та Антикорупційний суд, хоча за своїм змістом Стратегія направлена на зміну будови сучасної судової системи України [141].

В умовах децентралізації влади, не дивним видається положення про укрупнення окремих структурних елементів судової системи, порушується питання дотримання принципу доступності правосуддя. З урахуванням розвитку «електронного суду/правосуддя», його поступового успішного впровадження, можливо територіальна оптимізація виявиться ефективною, з точки зору державного управління.

Враховуючи кризу кадрового забезпечення суддів, і положення про кількість суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності, автором наголошено на тому, що така кількість суддів є недостатньою для новоствореного суду. Тим більше, враховуючи, що Вищий суд з питань інтелектуальної власності поєднує в собі дві інстанції першу та апеляційну, така кількість суддів дійсно є недостатньою. В таких умовах перевантаженість суду стає неминучою [104, с. 101].

Крім отого одним із стратегічних напрямків передбачається розширення способів альтернативного (позасудового) врегулювання спорів, що на нашу думку, є не менш важливим для спорів з питань інтелектуальної власності, зокрема, шляхом практичного впровадження інституту медіації і посередництва, розширення переліку категорій справ, які можуть вирішуватися третейськими суддями або розглядатися судами у спрощеному провадженні; запровадження ефективних процесуальних механізмів для попередження розгляду справ за відсутності спору між сторонами; вивчення доцільності введення мирових суддів; такий стан речей однозначно приведе до розвантаження судів, та більш ефективного вирішення окремих категорій спорів у сфері інтелектуальної власності.

На нашу думку, не менш важливими напрямками залишилися - розробка системи перегляду судових рішень та повторного перегляду справ за

нововиявленими обставинами для забезпечення кращого доступу до правосуддя, сприяння єдності практики та кращого роз'яснення судових рішень; удосконалення процесуальних повноважень касаційної інстанції; розробка соціально-економічних гарантій діяльності у сфері здійснення правосуддя; запровадження інструментів і методології для оцінки функціонування судової системи відповідно до стандартів Ради Європи.

1.3. Місце, роль та правовий статус Вищого суду з питань інтелектуальної власності в судовій системі України

Базовою концептуальною засадою, запропонованої реформи судоустрою та судочинства, є невідхильне дотримання принципу поділу державної влади на гілки та реального забезпечення функціонування механізму стримування-противаг. Конституційними засадами поділу влади в Україні є самостійність судової гілки влади, яка здійснюється незалежними та безсторонніми судами. Суди України утворюють єдину систему судоустрою нашої держави.

Концептуальними засадами та змістом будь-якої реформи, проведеної в державі має бути утвердження прав людини і громадянина, як головного обов'язку держави, що проголошує себе правовою.

Головними критеріями правової держави є пріоритет прав людини у системі права, гарантованість і реальність забезпечення цих прав і свобод, наявність інституту громадянського суспільства, верховенство права.

Основоположним завданням діяльності судів є захист прав і свобод людини і громадянина, а здійснення цього захисту може торкатися будь-якої сфери суспільних відносин, зокрема і сфери захисту прав інтелектуальної власності, охорона якої набирає все більшого значення в силу зростання ролі та цінності об'єктів права інтелектуальної власності у сучасному світі та економічному просторі [11, с. 45].

Правове регулювання діяльності судів регулюється надзвичайно великою кількістю нормативно-правових актів, оскільки діяльність судової гілки влади є

суспільно важливою та необхідною. Кількість таких нормативно-правових актів навіть неможливо чітко та конкретно визначити, тому що діяльність судової гілки влади охоплює всі сфери життя людини. А звідси, пояснюється широкий спектр застосування законодавчої бази. Така діяльність потребує усестороннього регулювання, починаючи, від порядку створення судових органів, їх повноважень, завдань, компетенції, функцій, - до порядку забезпечення їх діяльності (нормативно-правове регулювання, матеріально фінансова база, кадрове забезпечення тощо). Саме з цими проблемними аспектами, організаційного та процесуально-правового забезпечення, на сьогодні зіштовхнувся новостворений Вищий суд з питань інтелектуальної власності.

Відповідний рівень судового захисту прав інтелектуальної власності, сприятиме активізації уваги іноземних інвесторів до України, оскільки забезпечення права інтелектуальної власності власника торгової марки, продукції або твору дозволить не лише гарантувати їх високу якість, однак й отримати законний прибуток від їх реалізації та споживання, що є дуже важливим фактором у забезпеченні економічної безпеки держави.

Багаторічними дискусійним питанням для вітчизняних науковців різних галузей права було вирішення питань підвідомчої приналежності справ у спорах з питань інтелектуальної власності. З урахуванням конституційної гарантії «поширення юрисдикції судів на всі правовідносини» [93], що мають місце бути, не можливе існування суспільних правовідносин, на які б не поширювалась юрисдикція суду. Історично так склалося, що спори з питань інтелектуальної власності на різних етапах становлення цього інституту в нашій державі належали до різних юрисдикцій, що і призвело до практики неоднакового застосування норм чинного законодавства судами, і власне стало однією з передумов створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, діяльність якого має сприяти консолідації, єдності судової практики у вказаній сфері.

Підґрунтям зазначеної проблеми є застосування у процесуальних актах різних дефініцій, зокрема мова йде про такі поняття, як «підвідомчість», «підсудність», «юрисдикція», «компетенція». Тобто на рівні процесуальних актів

немає єдності в підході до визначення цих понять. Наприклад у цивільному законодавстві зустрічаються такі поняття, як юрисдикція та компетенція, а вже в господарському процесуальному – підвідомчість, підсудність. Більше того, на законодавчому рівні немає самого поняття «підвідомчості», воно має лише наукове розуміння та визначення.

В судовій практиці зустрічається тлумачення поняття «підвідомчості», наприклад, Президією Вищого господарського суду України, у своїх Рекомендаціях «Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам» від 27.06.2007 № 04-5/120 названо таке визначення поняття «підвідомчості» – визначена законом сукупність повноважень господарських судів, з приводу розгляду справ, віднесених до їх компетенції» [158].

Однак, в науковій літературі можна зустріти таке розуміння цього поняття: у широкому значенні його визначають, як «коло будь-яких питань, стосовно яких уповноважений орган державної влади, управління чи будь-який інший орган управління (не залежно від форми власності та організації) може здійснювати будь-які покладені на нього функції. Якщо зв'язати це поняття з прив'язкою до суду, то його можна визначити як «коло справ, які суди правомочні розглядати та вирішувати по суті» [142]. Або пропонується розуміння підвідомчості як «визначеного кола спорів про право, які виникають із відповідних правовідносин, а також із вимог про встановлення юридичних фактів, вирішення яких віднесено на основі загальних правил, встановлених процесуальним законодавством, до відання судів [194, с. 15]. Інші ж науковці визначають її, навпаки, як «зв'язок між справою, що вирішується, та між уповноваженим її вирішувати, судом» [142].

Такий стан речей, безумовно, впливає і на наукові дискусії щодо цього питання. Однак, узагальнивши їх аналіз, дисертантка пропонує наступне розуміння поняття підвідомчості Вищого суду з питань інтелектуальної власності – це чітко визначене Господарським процесуальним Кодексом України коло справ, справедливий, неупереджений, своєчасний розгляд яких, належить до відання Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Однак, в цьому питанні варто звернути увагу на норму Закону «Про судоустрій та статус суддів» [168] щодо того положення, яке визначає, що «Вищий суд з питань інтелектуальної власності діятиме як суд першої інстанції» і в складі цього ж суду передбачається функціонування Апеляційної палати. Оскільки діяльність апеляційних судів в Україні чітко врегульована, то статус Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності, як структурної одиниці суду викликає багато запитань щодо її правового статусу, ефективності та неупередженості та справедливості розгляду таких справ. Такий шлях апеляційного розгляду справи є не традиційним для України, оскільки в нашій державі діють апеляційні суди. Виходячи із зазначеного, наголошуємо на тому, щоб апеляційний розгляд справ з питань інтелектуальної власності все ж був забезпечений іншим способом. Наприклад, міжнародний досвід функціонування спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності свідчить про те, що апеляційний розгляд справ з питань інтелектуальної власності розглядаються апеляційними судами, це може бути навіть інша юрисдикція – загальними апеляційними, господарськими, адміністративними, але все ж апеляційними судами.

Поруч з поняттям «підвідомчості» суду, науковці охопили увагою і поняття компетенції, звертаючи увагу на те, що ці поняття не являються тотожними. Компетенція суду – це коло встановлених законом повноважень. На відміну від компетенції, яка характеризує сам суд, поняття «підвідомчості» більше характеризує саму справу чи її здатність бути розглянутою певним судом. Головною спільною рисою цих понять науковці називають їх правове регулювання. Оскільки без відповідних норм законодавства не можливо ні визначити підвідомчість, ні встановити компетенцію суду вирішувати ту чи іншу справу [130, с. 260].

В питаннях судової компетенції та підвідомчості справ з питань інтелектуальної власності Україна пройшла не простий шлях. На певному етапі свого становлення справи у спорах з питань інтелектуальної власності були підвідомчі різним судовим юрисдикціям – судам загальної юрисдикції,

адміністративним та господарським судам, така підвідомчість залежала від суб'єктного складу учасників спору.

Зокрема, в питаннях, коли мова йшла про використання у господарській діяльності об'єктів інтелектуальної власності, то спори щодо них належали до підвідомчості господарських судів [159]. У зв'язку зі створенням Вищого суду з питань інтелектуальної власності такий механізм уже не дійсний.

Загальний розвиток системи органів державного управління у сфері інтелектуальної власності суттєво впливав на розгляд справ у адміністративних судах, де однією зі сторін спору виступав уповноважений орган держави.

На практиці існувало багато проблем із визнанням недійсності правоохоронних документів на об'єкти права інтелектуальної власності, які видавалися Державною службою інтелектуальної власності, але на сьогодні її діяльність припинено. Головною проблемою, що виникала – це розмежування таких спорів між адміністративними та господарськими судами [191, с. 27]. Це стало необхідною передумовою застосування інших передбачених законодавством способів захисту [96, с. 48].

Науковці зазначають, що формування судової практики захисту прав інтелектуальної власності в Україні почалося в 90-х роках, зі здобуттям незалежності нашою державою, і фактично було розподілено між загальними судами (коли мова йшла про спір між фізичними особами), адміністративними (за участі органу державної влади) та господарськими судами (патентні спори, спори суб'єктів господарювання). Саме із становлення такої судової практики, стало очевидним, що судова система потребує фахівців у галузі права інтелектуальної власності, які володіють спеціальними знаннями. Одним із способів вирішення такої проблеми була діяльність Судової палати з розгляду справ у господарських спорах, пов'язаних із захистом права на об'єкти інтелектуальної власності при Вищому господарському суду України, а в системі господарських судів були сформовані колегії суддів відповідної спеціалізації [192, с. 24]. Очевидно, що через створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності діяльність зазначеної Палати ліквідовано.

Крім того, належність справ з питань інтелектуальної власності до різних судових юрисдикцій призводило до того, що судами застосовувалися різні процедури, механізми захисту, професійний рівень суддів у питаннях інтелектуальної власності достатньо неоднаковий, що призводило до непередбачуваних наслідків і досить часто до неоднакового застосування норм права, навіть в межах однієї юрисдикції. Тому правова спільнота, неодноразово наголошувала на необхідності впровадження спеціалізованої юрисдикції з питань інтелектуальної власності, для подолання цих проблем.

Тому крок за кроком, починаючи від Указу Президента України «Про заходи щодо охорони прав інтелектуальної власності» від 27.04.2001 року № 285/2001 [161], яким зосереджено увагу тодішнього Кабінету Міністрів, науковців на можливості створення в Україні спеціалізованого патентного суду, розробка та прийняття потенційних заходів спрямованих на посилення інституту судового захисту прав інтелектуальної власності. Це стало передумовою проведення ряду семінарів, круглих столів, обговорень, наукових симпозіумів, тренінгів для суддів різних судів з метою консолідації судової практики, обґрунтування можливості створення єдиного спеціалізованого суду. Така ситуація покращила стан правосуддя з питань інтелектуальної власності, якість судових рішень, однак не знайшла свого рішення у створенні суду. Продовженням дискусій та обговорень стало утворення спеціалізованих судових палат, одна з яких була з питань інтелектуальної власності, у Вищому Господарському Суді України у 2003 році (як касаційна інстанція).

Багаторічні дискусії щодо спеціалізації у сфері інтелектуальної власності також включали пропозиції про те, що для підвищення ефективності та якості судових рішень у спорах з інтелектуальної власності такі справи повинні відноситися до юрисдикції тільки одного типу судів.

Оскільки статистично більша кількість справ з інтелектуальної власності розглядалася господарськими судами, пропозиції ґрунтувалися на ідеї, що спори з інтелектуальної власності повинні належати до юрисдикції цих судів. Ця ідея

одержала підтримку у 2007 році як частина рекомендацій парламентських слухань з удосконалення захисту прав інтелектуальної власності.

Зокрема, в результаті парламентських слухань було вирішено проаналізувати можливість передачі спорів з інтелектуальної власності під юрисдикцію господарських судів, виходячи з більш високого рівня знань у цій сфері у суддів господарських судів у порівнянні з іншими судами. Як вбачатиметься з подальших розділів, це врешті призвело до створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності в межах системи господарських судів, а також до розробки процесуальних норм для ІВ Суду в рамках загальних правил ГПК, які підлягають до застосування господарськими судами. Таким чином, впродовж останнього десятиліття дискусії про те, як підвищити якість розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності, можна згрупувати у два основних підходи: створення окремого ІВ Суду або утворення палат з ІВ у місцевих та апеляційних судах. Зрештою, перша концепція переважила.

Така ж ситуація спіткала й процедуру оскарження рішень Департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України у 2005-2009 роках. Конфлікт юрисдикцій адміністративних та господарських судів відбувався у справах про надання правової охорони об'єктам промислової власності (знаки для товарів і послуг винаходи, промислові зразки тощо) чи про відмову у наданні правової охорони, а також про визнання недійсними відповідних правоохоронних документів (свідоцтва на знаки для товарів і послуг, патенти на винаходи, патенти на промислові зразки тощо), які були видані суб'єктам господарювання на підставі вищезазначених рішень Департаменту інтелектуальної власності [170].

У питання розмежування юрисдикції за участі органу владних повноважень, науковці звертають увагу, що головним тут виступає характер суспільних правовідносин, які здійснюються цим органом, що часто ігнорується при визначенні юрисдикції між адміністративними та господарськими судами [136, с. 58]. Ключовим положенням Кодексу адміністративного судочинства є те, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах, за умови, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший

порядок судового провадження», тобто дане положення дає підстави для подальшого уникнення конфлікту судової юрисдикції між адміністративними судами та Вищим судом з питань інтелектуальної власності.

Висловлюючи свою думку, вітчизняні науковці достатньо позитивно оцінюють утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, зазначаючи серед позитивних його аспектів уніфікацію судової практики з розгляду даних справ, скорочення строків їх розгляду, залучення професіоналів у галузі інтелектуальної власності - патентних повірених, адвокатів, які володіють спеціальними знаннями та мають досвід у галузі інтелектуальної власності, дозволить вирішувати спори більш якісно, та, можливо, навіть заощадить кошти сторін, які зараз витрачаються на проведення судових експертиз. Зі створенням спеціалізованих судів загалом, а Вищого суду з інтелектуальної власності зокрема, мають вирішитися проблеми зростання порушень прав на об'єкти інтелектуальної власності та недобросовісної конкуренції [72, с. 69].

У зв'язку з тим, що свою діяльність Вищий суд з питань інтелектуальної власності здійснює в межах процесуального регулювання Господарським процесуальним Кодексом, то звернемо увагу на такі аспекти та особливості, як колегіальний та самостійний розгляд справ. Як правило, господарськими судами першої інстанції справи розглядаються суддею одноособово, і лише, за виняткових обставин, з урахуванням складності справи, вона може розглядатися колегіально. При цьому, ч. 2 ст. 33 ГПК України, визначено, що Вищим судом з питань інтелектуальної власності справи розглядаються колегіально, у складі трьох суддів вже на першому етапі їх розгляду [48].

Таким чином, не зрозуміла позиція законодавця, виходить, що справи з питань інтелектуальної власності вважаються складними і потребують колегіального розгляду вже в суді першої інстанції. В такому випадку знову наголошуємо про необхідність перегляду встановленої кількості суддів для Вищого суду з питань інтелектуальної власності, оскільки залучення по три судді до розгляду кожної справи спричинить значне навантаження на суддів, що в свою чергу може призвести до накопичення нерозглянутих справ, затягування їх

розгляду, вплинути на процедури клопотання про застосування яких суд повинен розглянути та вирішити за короткий проміжок часу, тощо. Зокрема, як приклад можна навести заходи забезпечення позову, особливо, коли заява про такі заходи подається одночасно з позовом.

З іншого боку, позиція законодавця видається зрозумілою в тому напрямку, що такий суд утворюється в Україні вперше, без відповідної досвідної бази, судді набираються на посаду вперше, і тому для максимального посилення професійного, справедливого, обґрунтованого законного рішення, законодавець вирішив забезпечити ці гарантії колегіальним судовим розглядом таких справ.

Однак, як раніше, так і на сьогодні думки серед вітчизняних науковців адміністративного та господарського права немає єдності та узгодженості у баченні стосовно підвідомчості окремих справ з інтелектуальної власності. Прихильники господарського права продовжують стверджувати, що незалежно від суб'єктного складу учасників спору дані категорії справ мають належати до підвідомчості судів господарської юрисдикції, особливо, що стосується патентних спорів, обґрунтовуючи це тим, що патентна діяльність є невід'ємною складовою господарської діяльності.

Але, відносно цього існує і протилежна думка, оскільки вчені адміністративісти зазначають, що «справи про захист прав інтелектуальної власності» поняття куди ширше, і такі справи не завжди можуть бути вирішені господарськими судами, особливо якщо мова йде про їх публічно-правовий характер. Зважаючи, на те, що адміністративне судочинство в Україні значно молодше за господарське чи цивільне, то прогресивна специфіка адміністративного судочинства не завжди знаходить розуміння у консервативно налаштованих юристів [27, с. 60].

Таким чином, узагальнимо проведений аналіз що спорів про юрисдикцію та підсудність справ з питань інтелектуальної власності. Головним чином дискусії щодо цього викликані такими факторами: по-перше, на розмежування юрисдикції судів щодо спорів з питань інтелектуальної власності впливала його належність до приватно-правового (господарського, цивільного) чи публічно-правового

(адміністративного) характеру. Зокрема, спори щодо права інтелектуальної власності між приватними особами, як правило, вважаються питаннями приватного права і, таким чином, підпадають під юрисдикцію спеціалізованих судів з права інтелектуальної власності, тоді як питання, що виникають при здійсненні повноважень державними органами, не відносяться до юрисдикції таких судів. Останні, наприклад, включають податкові або митні спори, навіть коли вони стосуються права інтелектуальної власності.

По-друге, досліджені юрисдикції досить часто вживають два різних підходи до визначення обсягу предмета спорів, що належать до юрисдикції спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності. Деякі юрисдикції застосовують ліберальний підхід до визначення того, що саме кваліфікується як спір з права інтелектуальної власності у сфері приватного права. У таких юрисдикціях більшість справ, які стосуються питань інтелектуальної власності, в тому числі ті, що мають віддалений зв'язок з правами інтелектуальної власності (наприклад, договірне тлумачення ліцензійних угод про користування правами інтелектуальної власності), підпадатимуть під юрисдикцію спеціалізованих судів з права інтелектуальної власності.

З іншого боку, деякі юрисдикції застосовують більш вузький підхід до визначення того, що являє собою спір з права інтелектуальної власності. У таких юрисдикціях це будуть спори, що містять питання, пов'язані з інтелектуальною власністю, які впливають безпосередньо із законодавства, яке регулює інтелектуальну власність (наприклад, закон про патенти), такі як дійсність чи порушення права інтелектуальної власності, а також тісно пов'язані з ними питання, які не належать до права інтелектуальної власності.

Незважаючи на відмінності у підходах до визначення юрисдикції спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності щодо питання, пов'язаного з інтелектуальною власністю, вбачається, що більшість досліджених юрисдикцій мають тенденцію до більш широкого підходу, який охоплює питання, не пов'язані безпосередньо з правами інтелектуальної власності.

Більше того, можна надати визначення, що підвідомчість Вищого суду з питань інтелектуальної власності – це визначене діючим законодавством коло справ з питань інтелектуальної власності, розгляд та вирішення яких належить до компетенції вказаного суду. Саме ж право судового захисту інтелектуальної власності можна визначити як гарантовану законом можливість особи звернутися за захистом своїх прав, а з іншого боку наявна в суду компетенція щодо вирішення таких спорів.

Визначаючи місце і роль суду з питань інтелектуальної власності в судовій системі України, необхідно звернутися до визначення його адміністративно-правового статусу, який можна розглядати як «систему взаємопов'язаних, взаємообумовлених та взаємодоповнюючих елементів, що характеризують його з точки зору призначення, предметних і функціональних повноважень та особливостей здійснення правосуддя». Ці елементи утворюються з положень, що регулюють порядок утворення, структуру суду, порядок добору на посади, заміщення тощо, тобто організаційний аспект. Наступну групу складають положення щодо завдань, функцій, компетентності та принципів діяльності суду.

Крім того, основною характеристикою адміністративно-правового статусу суду, автор, визначає його компетенцію, як коло повноважень, наданих суду, для виконання ним завдань та функцій, покладених на нього [135, с. 152]. На думку автора, таке визначення досить широко і змістовно відображає структуру адміністративно-правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності, і дозволяє саме на її основі здійснити його повний аналіз.

В основі адміністративно-правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності, як уже зазначалося, лежить його компетенція. Відповідно до норм чинного законодавства, можна прослідкувати тенденцію до вживання різних дефініцій, таких як «повноваження», «компетенція», «юрисдикція», «відання», при цьому варто зазначити, що ці терміни є не тотожними і не однаковими за змістом. Наприклад, «повноваження» - це сукупність прав і обов'язків державних органів і громадських організацій, а також посадових та інших осіб, закріплених за ними у встановленому законодавством

порядку для здійснення покладених на них функцій. Вказаний термін дійсно є близьким за своїм значенням до терміну «компетенція» [207, с. 590].

Деякі науковці зазначають, що компетенція суду складається з сукупності повноважень, гарантій передбачених для здійснення діяльності суду, а також юрисдикція суду, тобто коло юридичних справ, на які поширюються згадані повноваження суду, і залежать вони від виду судочинства, процесу в порядку, якого здійснюється правосуддя. Крім того, на компетенцію суду безпосередньо впливає його місце в судовій системі (перша інстанція, апеляційна, касаційна), і є своєрідним критерієм розмежування судів. [138, с. 289].

Тобто, звертаючись до розуміння поняття компетенції Вищого суду з питань інтелектуальної власності її можна визначити як можливість ідентифікації суду в загальній судовій системі, завдяки встановленій відповідним законодавством сукупності повноважень, його функції, завдання, принципи.

Відповідно до ч. 2 ст. 20 Господарського процесуального Кодексу України Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядає справи щодо прав інтелектуальної власності (наведені в Табл. 1):

Табл. 1. Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядає справи щодо [1]:	справи у спорах щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку (знак для товарів і послуг), комерційне найменування та інших прав інтелектуальної власності, в тому числі щодо права попереднього користування;
	справи у спорах щодо реєстрації, обліку прав інтелектуальної власності, визнання недійсними, продовження дії, дострокового припинення патентів, свідоцтв, інших актів, що посвідчують або на підставі яких виникають такі права, або які порушують такі права чи пов'язані з ними законні інтереси;
	справи про визнання торговельної марки добре відомою; справи у спорах щодо прав автора та суміжних прав, в тому числі спорах щодо колективного управління майновими правами автора та суміжними правами;
	справи у спорах щодо укладання, зміни, розірвання і виконання договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, комерційної концесії;
	справи у спорах, які виникають із відносин, пов'язаних із захистом від недобросовісної конкуренції, щодо: неправомірного використання позначень або товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; збирання, розголошення та використання комерційної таємниці; оскарження рішень Антимонопольного комітету України із визначених цим пунктом питань

У питаннях підвідомчості, компетенції та адміністративно-правового статусу Вищий суд з питань інтелектуальної власності потребує доопрацювання, та без сумніву, ще буде зазнавати змін.

Так, звертаючись до проблем визначення компетенції Вищого суду з питань інтелектуальної власності, потребують врегулювання. Зокрема мова йде про пункт 2 частини 2 статті 20 ГПК [48], який передбачає, що спори про реєстрацію прав інтелектуальної власності можуть розглядатися Вищим судом з питань інтелектуальної власності, у цьому положенні не згадано про оскарження відмови в реєстрації права інтелектуальної власності. Потенційно оскарження відмови в реєстрації права інтелектуальної власності можуть бути охоплені фразою «спори щодо реєстрації... прав інтелектуальної власності».

Однак це положення може також тлумачитись таким чином, що воно не включає такі спори, оскільки у випадку відмови реєстрація фактично не відбулася, а тому щодо реєстрації як такої спору не існує. Отже, відсутність посилання на такий вид спорів може створити плутанину щодо того, який саме суд уповноважений розглядати такі справи. Відповідно до Кодексу адміністративного судочинства такі справи підпадають під юрисдикцію адміністративних судів на підставі того, що вони є оскарженнями рішень, дій або бездіяльності державних органів [83].

Таким чином, оскільки ГПК прямо не згадує такі справи, вони можуть вважатися такими, що формально залишаються під юрисдикцією адміністративних судів. Спільною рисою в усіх юрисдикціях, є те, що оскарження рішень державного органу реєстрації прав інтелектуальної власності, в тому числі відмов у реєстрації права інтелектуальної власності, належить до юрисдикції судів, уповноважених розглядати спори щодо права інтелектуальної власності на рівні першої інстанції або на апеляційному рівні. Вирішенням такої проблеми може стати внесення змін до норм ГПК в питанні оскарження рішень про відмову в реєстрації права інтелектуальної власності до юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності з метою запобігання конфлікту юрисдикцій.

На цьому наголошують і науковці, оскільки звертають увагу на той факт, що за часів існування господарських та адміністративних судів так і не було досягнуто узгодженої практики розмежування юрисдикційної приналежності спорів з питань інтелектуальної власності. Для уникнення цієї ж проблеми в діяльності новоствореного суду в тому числі й в питанні розмежування юрисдикцій судів апеляційної та касаційної інстанцій і формування різної практики розгляду справ про захист інтелектуальної власності на стадії їх перегляду [81, с. 43], необхідно внести відповідні зміни до норм ГПК, що створюють підстави для конфлікту юрисдикцій.

При подальшому врегулюванні правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності варто звернути увагу на положення Закону України «Про судоустрій і статус суддів» в питанні принципів організації системи

судоустрою та судочинства в Україні, які полягають в єдності засад організації та діяльності судів, єдиним статусом суддів, обов'язковістю для всіх правил судочинства, визначених законом, єдністю судової практики; обов'язковістю виконання на території України судових рішень; єдиним порядком організаційного забезпечення діяльності судів; фінансуванням судів виключно з Державного бюджету України; вирішенням питань внутрішньої діяльності судів органами суддівського самоврядування [168]. Саме в цьому напрямку потребують вирішення питання діяльності Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності, в структурі цього ж суду, що на нашу думку, суперечить єдиним засадам організації та діяльності апеляційних інстанцій.

Принцип єдності статусу суддів також викликає сумніви стосовно вимог до суддів Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності. На нашу думку, вимоги, що поставлені до суддів апеляційної палати не можуть бути однаковими з кваліфікаційними вимогами, що стоять перед кандидатами в судді до Вищого суду з питань інтелектуальної власності, як суду першої інстанції.

Суттєвим позитивним аспектом в діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності практики відзначають вирішення питань судової експертизи в питаннях інтелектуальної власності [179]. Встановлені критерії до кваліфікації суддів, знижують необхідність залучення експертів до судового процесу, що впливає на швидкість розгляду справи. Більше того, окремі справи можуть стати прецедентом, що значно скоротить кількість звернень до суду з певних питань.

Фактично, можна підсумувати, що такий підхід вітчизняного законодавця свідчить про дворівневу інстанційність в рамках статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності: перший її рівень Вищий суд з питань інтелектуальної власності, як суд першої інстанції та другий рівень Апеляційна палата Вищого суду з питань інтелектуальної власності, як апеляційна інстанція. Касаційна ж інстанція в даному випадку вже не в рамках цієї гілки, а здійснюватиметься Верховним Судом.

В контексті організаційно-цільового блоку можна визначити, що адміністративно-правовий статус Вищого суду з питань інтелектуальної власності – це встановлена чинним законодавством сукупність норм, що регулюють порядок його утворення та організації його діяльності, сукупність прав та обов'язків, покладених на нього, визначення компетенції, порядок реорганізації та ліквідації, завдання, функції та принципи діяльності суду.

Окремої уваги заслуговують питання назви та місця розташування новоствореного суду. Назва «Вищий» створює хибне уявлення про його віднесення до Вищих спеціалізованих судів, а даний суд діє як суд першої інстанції. Тому на думку, дисертантки більш доцільною була б назва «Суд з питань інтелектуальної власності».

Велике занепокоєння з точки зору доступності правосуддя викликає положення Закону про місце розташування новоствореного суду лише у Києві. Знову ні серед практиків, ні серед науковців немає єдності в пошуку виходу з такої ситуації. З одного боку, розвиток електронного суду, застосування відео конференційного зв'язку при слуханні справи, створює передумови для того, що начеб то глобально, місце розташування такого суду на доступність до нього не вплине. З іншого боку, розглядається можливість відряджень суддів та використання приміщень місцевих господарських судів для здійснення правосуддя з питань інтелектуальної власності, якщо справа має достатню складність і унеможливорює її електронний розгляд.

Науковці наголошують на необхідності доопрацювання процесуальних аспектів правового регулювання діяльності новоствореного суду, оскільки консолідація повноважень в діяльності одного суду, призводить до того, що залишаються діяти окремі процесуальні аспекти в інших процесуальних актах, наприклад цивільному процесуальному. Для уникнення подальших правових колізій та конфлікту юрисдикцій ці проблеми потребують ретельного аналізу та їх вирішення [128, с. 132].

На підставі проведеного аналізу місця Вищого суду з питань інтелектуальної власності в загальній судовій системі, можна зазначити, що він

має особливий правовий статус, оскільки для України створення такого суду є вперше. Тому проблем з урегулюванням його діяльності та удосконаленням чинного законодавства в питанні забезпечення його діяльності, забезпечення доступу до правосуддя, гарантувати його справедливості, професіоналізм, швидкість, своєчасність – потребують його належного доопрацювання.

Висновки до Розділу 1

1. Загальні світові тенденції становлення і прогресивного розвитку інтелектуальної власності, зростання комерційної цінності її об'єктів, які поглинули всі сфери життєдіяльності суспільства, обумовлює посилення їх правової охорони та захисту на всіх рівнях – державного, міжнаціонального. Судова форма захисту прав інтелектуальної власності визнана як найбільш дієва та ефективна.

2. Генеза становлення та розвитку інституту судового захисту прав інтелектуальної власності свідчить про те, що на теренах України він починає своє існування за часів здобуття незалежності, що значно ускладнює його розвиток. Економічне становище держави, низький рівень правового забезпечення сфери інтелектуальної власності призводить до низького рівня захисту прав інтелектуальної власності, що в свою чергу, блокує розвиток цієї сфери в нашій державі, завдає величезних фінансових збитків, знижує конкурентоспроможність нашої держави на міжнародному ринку, сприяє зростанню рівня правопорушень та злочинності проти прав інтелектуальної власності, що формує міжнародну позицію України як країни-порушника прав інтелектуальної власності, що викликає величезний рівень недовіри з боку інвесторів.

3. Головною правовою підставою утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності є прийняття та внесення відповідних змін до Конституції України. Прийнятими змінами, наша держава вийшла на абсолютно новий рівень судового захисту прав інтелектуальної власності – який є реакцією держави на вчинення правопорушень і злочинів у сфері інтелектуальної власності, що здійснюється у публічному порядку через спеціально створений орган –

Вищий суд з питань інтелектуальної власності, з метою притягнення винних осіб до відповідальності, встановлення соціальної справедливості, усунення наслідків порушеного права та відновлення становища, що існувало до вчинення порушення.

4. Адміністративно-правовий статус Вищого суду з питань інтелектуальної власності - це врегульована чинним законодавством система норм, що характеризують порядок його утворення та діяльності, сукупність прав та обов'язків покладених на нього, порядок реорганізації та ліквідації, завдання, функції та компетенція суду, яка дозволяє визначити його як спеціалізований суд, що діє як суд першої та апеляційної інстанції з розгляду спорів з питань інтелектуальної власності, який утворено відповідно до Указу Президента, складається з 21 судді, повноваження на сьогоднішній день визначені Господарським процесуальним Кодексом нашої держави.

5. Виокремлення в загальній судовій системі України спеціалізованого суду, в рамках принципу судової спеціалізації, є ефективним, реальним способом забезпечити ефективність правосуддя у сфері інтелектуальної власності, забезпечивши компетентність суддів, та узгодження судової практики у правовідносинах з питань інтелектуальної власності.

6. Порушення конституційного принципу територіальності, свідчить про потребу вирішення питання розміщення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, не лише з його розташуванням у столиці нашої держави, а й хоча б у кожному обласному центрі. Оскільки взаємозв'язок територіального розміщення судів пов'язаний з основоположним принципом доступності правосуддя, є обґрунтована потреба розширити територіальне розміщення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, що відповідно вплине на процес добору суддів, їх кількості.

7. Вирішення потребує дотримання принципу інстанційності. Оскільки перегляд судом своїх же рішень в апеляційній інстанції, видається абсолютно безперспективним та не об'єктивним, що на початку створення суду підриває довіру до його діяльності, та знову становить загрозу багаторічної судової

тяганини, проходження всіх інстанцій, зростання матеріальних затрат на вирішення судових спорів з питань інтелектуальної власності, що знову погіршує становище суб'єктів права інтелектуальної власності.

8. Підвідомчість Вищого суду з питань інтелектуальної власності – це визначене чинним законодавством коло справ з питань інтелектуальної власності, які виникають із відповідних правовідносин у сфері інтелектуальної власності, розгляд та вирішення яких належить до відання Вищого суду з питань інтелектуальної власності у порядку визначеному господарським процесуальним законодавством.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОГО СУДУ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

2.1. Організаційно-правове забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності

Основою правового забезпечення діяльності будь-якого суду є положення Конституції України, зокрема, що визначають здійснення правосуддя в Україні «виключно судами» (ст. 124 КУ), та утворення, реорганізацію та ліквідацію судів лише законом, проект якого вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій з Вищою радою правосуддя (ст. 125 КУ) та забезпечення державою фінансування та належних умов функціонування судів і діяльності суддів (ст. 146 КУ) [93].

Історичні витоки формування адміністративно-правових засад організації діяльності судової системи, мають свій початок ще за часів Київської Русі. Конструктивні зміни органів державної влади, загальні тенденції розвитку держави та суспільства на кожному історичному етапі трансформували характеристики, особливості, які поступово призвели до сучасних засад формування судової гілки влади в Україні. Такі зміни свідчать про нерозривний зв'язок судової системи з загальними тенденціями державотворення, становленням та розвитком правової системи держави, з суспільно політичними процесами, що відбуваються в державі.

Організаційно-правове забезпечення діяльності того чи іншого органу держави, періодично стає об'єктом та предметом досліджень в науці адміністративного права. Значна кількість наукових досліджень присвячена саме системі судоустрою. Однак, за роки незалежності Україна, здобувши всі необхідні для цього передумови, підтримку міжнародної та європейської спільноти, вперше пішла шляхом утворення такого структурного елементу судової системи, як Вищий суд з питань інтелектуальної власності, що в свою чергу породжує

актуальність та нагальну потребу дослідження організаційно-правових засад організації його діяльності.

Головну увагу науковці зосереджують на тому, що основною метою та головним завданням забезпечення діяльності будь-якого суду є «створення належних умов для ефективного його функціонування та здійснення правосуддя» [71]. Аналіз такого підходу, нашою дисертантку на думку, що забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності – це чітко визначені чинним вітчизняним законодавством положення щодо створення належних умов функціонування зазначеного суду, визначена компетенція уповноважених органів держави щодо організації забезпечення діяльності суду.

Не дивлячись на стрімкий розвиток сфери адміністрування, на сьогодні не сформовано єдиного підходу до визначення забезпечення судів, що відповідно впливає на проблеми забезпечення діяльності новоствореного Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

В доктрині адміністративного права уже в кінці XIX початку XX століття згадується поняття «судового управління», змістом якого частіше за все визначали фінансове, матеріально-технічне, кадрове забезпеченням діяльності суду [199]. З розвитком науки адміністративного права в обіг ввійшли терміни «організаційне керівництво» та «організаційне управління». І уже на сучасному етапі в науці найпоширенішим є терміни «організаційне забезпечення» та «адміністрування».

В основі сучасного розуміння поняття судового управління (адміністрування) лежить його предмет, тобто питання організації діяльності судових органів, кадрове забезпечення судів, керівництво кадровою роботою у судових органах, перевірка організації роботи судових органів, вивчення та узагальнення судової практики, організація роботи з ведення судової статистики. Головним завданням судового управління є всебічне сприяння здійсненню цілей правосуддя і завдань суду [153, с. 129].

Крім того, деякі науковці підіймають дискусійні питання щодо розмежування таких понять як «судове управління» та «адміністрування в судовій

системі», зазначаючи, що «організаційне забезпечення судів не належить до судового управління – як цілеспрямованого упорядкування суспільних відносин, яке сприяє оптимізації функціонування суспільства в цілому». Натомість, «адміністрування в судовій системі», як «практична діяльність осіб, які обіймають адміністративні посади, що полягає в технологічному процесі підготовки, прийняття і виконання управлінських рішень, спрямованих на належне функціонування суду з метою забезпечення ефективного здійснення правосуддя» більш точно відображає правову природу управлінських відносин у судовій системі [60]. Окремі дослідники ототожнюють поняття «судове управління» та «державне управління судовою системою».

Найчастіше для визначення адміністрування в судовій системі науковцями використовується поняття «судове управління». Зокрема, А. А. Стрижак, зазначає, що для юридичної науки державне управління у сфері правосуддя є комплексною діяльністю, яка включає організаційне управління судами, організаційне забезпечення безпосередньо самих судів, а також є проявом кадрової установчої функції Верховної Ради України та Президента України відносно судової гілки влади. У своїх дослідженнях автор ототожнює згадані поняття «судове управління» та «державне управління судовою системою», яке визначає як діяльність адміністративно-розпорядчого характеру уповноважених державних органів і посадових осіб по організаційному забезпеченню і керівництву судами, спрямуванню їх роботи, що здійснюється на виконання Конституції і законів України за неухильного дотримання принципу незалежності суддів, їх підзвітності й підкорення тільки закону [187, с. 22].

Ефективне функціонування будь-якого суду, в тому числі й Вищого суду з питань інтелектуальної власності, прямо залежить від правильної, чіткої організації робочого часу працівників, що унеможливають виникнення затримок на будь-якій стадії функціонування суду. Від такої організації роботи суду формується рівень довіри до судової влади та рівень задоволеності громадян роботою суду. Перш за все, для забезпечення високоефективного рівня

функціонування суду необхідно вирішити питання ефективності, доступності, чіткого розподілу праці і кадрів, якісний добір суддів та якість судових рішень.

У цьому контексті, можемо зазначити, що метою судового адміністрування є забезпечення належних умов для гідного та справедливого здійснення правосуддя та, як результат, прийняття суддями своєчасних, обґрунтованих, справедливих рішень, які є чіткими і доступними, як для розуміння учасниками судового процесу, так і широкому загалу. Досягнення такої мети передбачає послідовне виконання менш масштабних завдань, кожне з яких заслуговує окремого розгляду. Ці завдання охоплюють:

1) зведення до мінімуму обсягу несуддівських (або суто адміністративних) функцій, які виконують судді, шляхом забезпечення належного виконання цих функцій працівниками апарату суду. Не менш важливим аспектом цього завдання є те, що роботою працівників апарату суду мають керувати професійні судові адміністратори (керівники апарату), в той час як голова суду здійснює тільки загальний нагляд за роботою адміністративного апарату суду, а не займається вирішенням всіх управлінських та адміністративних питань особисто;

2) забезпечення максимальної доступності суду для користувачів та відвідувачів, у тому числі за рахунок запровадження такої моделі, згідно з якою відвідувачі суду розглядаються як клієнти, які звертаються до суду з метою отримання необхідних їм послуг правосуддя;

3) забезпечення максимально ефективної роботи всіх підрозділів та служб судів шляхом реорганізації та автоматизації робочих процесів» [143, с. 74].

Як доцільно зазначає, М. Г. Мельник, здійснення правосуддя є процесуальною функцією, в результаті якої виноситься судові рішення. Але, до організації судових засідань необхідно залучити велику кількість людей, які безпосередньо до судового засідання і розгляду справи відношення не мають, але роблять це можливим [122, с. 142]. На нашу думку, варто звернути увагу на сучасні проблеми, які називає А. А. Стрижак:

1) недостатньо визначеним і чітким у відповідному законодавстві є правовий статус суб'єктів управлінської діяльності в судах загальної юрисдикції;

2) фактично поза межами законодавчого регулювання залишаються питання фінансового й матеріально-технічного забезпечення судів;

3) майже відсутнє будь-яке визначення процедур і правил здійснення організаційної роботи у сфері забезпечення функціонування судочинства;

4) актуальною є проблема систематизації та впорядкування відповідного законодавства, піднесення його на новий, більш якісний рівень;

5) одним із важливих напрямків є удосконалення правового регулювання діяльності щодо організаційного керівництва в судах, уточнення й деталізація прав та обов'язків керівників органів правосуддя [187, с. 18] тощо.

Зазначені проблеми безпосередньо стосуються і Вищого суду з питань інтелектуальної власності, який є судом першої інстанції. Подібної думки дотримуються і автори, Р. Ігонін та Д. Приймаченко [150], зазначаючи, що «категорія «організаційне забезпечення діяльності органів судової влади» на сьогодні не є в достатній мірі визначеною як на рівні законодавства, так і на рівні теоретичних досліджень.

Так поняття «організаційне забезпечення судів», на думку науковців, включає в себе різні заходи адміністративного, фінансового, інформаційного, матеріально-технічного характеру, спрямовані на створення повноцінних умов для діяльності органів судової влади. Хоча ця забезпечувальна діяльність має додатковий, допоміжний характер стосовно процесуальної діяльності суду, проте, є обов'язковою і необхідною для його ефективного функціонування».

Таким чином, організаційне забезпечення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, можна розуміти як сукупність адміністративних, інформаційних, економічних, фінансових, матеріально-технічних заходів позапроцесуального характеру, які уповноважена здійснювати Державна судова адміністрація України, головною метою і завданням яких є забезпечення належних умов функціонування ВСПВ.

Розвиток ринкової економіки, євроінтеграційні процеси, стрімкий розвиток інституту інтелектуальної власності вимагає формування системи адміністративно-правових засад (принципів), на яких ґрунтується не лише

здійснення судочинства з питань інтелектуальної власності, а й організація діяльності та функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Існують різні наукові підходи та концепції щодо розуміння та визначення поняття засад (принципів), інколи їх ототожнюють.

Зокрема, С. С. Алексєєв визначає принципи як керівні ідеї, що характеризують зміст права, його сутність і призначення в суспільстві, з одного боку, виражають закономірності права, а з іншого – являють собою найбільш загальні норми, що діють у всій сфері правового регулювання й поширюються на всіх суб'єктів, які або прямо сформульовані в законі, або виводяться із загального змісту законодавства [17, с. 131].

У науці поняття принципів судової системи розглядається як «основоположні засади, положення, ідеї, що виражають сутність та внутрішній зміст інституту судової влади» [121, с. 33]. Городовенко В. зазначає, що запропоновані законодавцем «принципи» судової системи, є скоріше її засадами. Цей термін зустрічається в юридичній науковій літературі [46]. Так, Куйбіда Р.О., досліджуючи проблеми реформування судової системи України, визначає перелік «засад» судової системи, фактично ототожнюючи їх з принципами [103]. Колодій А. М., принципи права пропонує розуміти як відправні ідеї його буття, які виражають найважливіші закономірності, підвалини цього типу держави та права, є однопорядковими із сутністю права й утворюють його основні риси, відрізняються універсальністю, вищою імперативністю, загальною значимістю, відповідають об'єктивній необхідності побудови та зміцнення певного суспільного ладу [89, с. 43].

Звертаючись до розуміння поняття адміністративно-правових засад утворення в Україні Вищого суду з питань інтелектуальної власності, спробуємо проаналізувати саме поняття «адміністративно-правові засади», оскільки щодо його розуміння не має єдиного підходу. Найбільш комплексним, повним та змістовним на нашу думку, є визначення наведене автором Заброда Д. Г., зокрема науковець звертає увагу на те, що «адміністративно-правові засади» це сукупність закріплених у нормах адміністративного права параметрів (характеристик)

суспільного явища та правовідносин, що потребують урегулювання за допомогою адміністративно-правових засобів [65, с. 49].

Виходячи із зазначеного можна стверджувати, що адміністративно-правові засади створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності – це сукупність передбачених нормами адміністративного законодавства критеріїв утворення зазначеного суду, та правовідносин, що виникли у зв'язку з його створенням, і питання адміністративно-правового статусу самого суду та його діяльності, що потребує належного правового регулювання.

Однак, як зазначає В. О. Котюк, що правові принципи – це передусім категорії суспільної правосвідомості, вони далеко не завжди виражені в системі права й у правових нормах [98, с. 30]. У зв'язку з цим варто вказати на дві форми існування правових принципів: перша форма передбачає чітке їх закріплення в положеннях нормативно-правових актів; друга – те, що принципи походять зі змісту правових норм, але прямо в них не закріплюються. Одним із критеріїв класифікації правових принципів є галузь права. Саме за цим критерієм виділяються конституційно-правові, цивільно-правові, адміністративно-правові, господарсько-правові та інші принципи. У науці адміністративного права принципи визначаються як основні ідеї, положення, вимоги, що характеризують зміст адміністративного права, відображають закономірності його розвитку й визначають напрями адміністративно-правового регулювання суспільних відносин [16, с. 80]. Для цих принципів найбільш характерною формою існування є їх пряме закріплення в адміністративно-правових нормах.

Відповідно до ч. 4 ст. 3 ГПК України, Вищий суду з питань інтелектуальної власності розглядає справи, віднесені до його компетенції, у порядку, передбаченому саме ГПК [48]. А ч. 2 ст. 21 ГПК містить відкритий перелік спорів, які належать до компетенції Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Зокрема, ч.3 ст. 25 ГПК містить вказівку, що Апеляційна палата Вищого суду з питань інтелектуальної власності переглядає в апеляційному порядку судові рішення, ухвалені Вищим судом з питань інтелектуальної власності [48]. Тобто,

по суті, апеляція на рішення Вищого суду з питань ІВ подається по нього ж самого і розглядається ним же.

Щодо касації, то ч. 6 ст. 37. Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [168] визначає, що до структури Верховного Суду відносить Касаційний господарський суд, в складі якого обов'язково створюється окрема палата для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності й справ, пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством. Також статтею 45 вказаного закону передбачено, що касаційний перегляд рішення Вищого суду з питань інтелектуальної власності може здійснювати також Велика палата Верховного Суду, яка у визначених законом випадках діє як суд касаційної інстанції з метою забезпечення однакового застосування норм права касаційними судами. Таким чином, остаточну судову практику у справах інтелектуальної власності формуватиме не Вищий суд з питань інтелектуальної власності, а Верховний Суд.

Виходячи з такої позиції законодавця, актуальним і доцільним відносно адміністративно-правових засад організації діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності є питання засад та принципів діяльності господарських судів.

Характеризуючи адміністративно-правові принципи діяльності господарських судів, доцільно виходити з того, що ці принципи передусім відображають спосіб організації системи господарських судів, порядок управління цими судами, форми та методи здійснення судового адміністрування. У науковій літературі принципи господарського судочинства визначаються як основні правові ідеї, на яких побудовано господарське судочинство і які визначають таку його організацію, що забезпечила б винесення законних і обґрунтованих судових рішень [47, с. 9].

Водночас принципи господарського судочинства виражають спосіб побудови господарського процесу, порядок здійснення правосуддя господарськими судами, тоді як адміністративно-правові принципи визначають організаційні та управлінські засади здійснення господарського судочинства. Отже, адміністративно-правові принципи діяльності господарських судів можна

визначити як закріплені в адміністративно-правових нормах відправні ідеї й керівні положення, що характеризуються відносною стійкістю і динамічністю, виражають спосіб організації, порядок функціонування системи господарських судів України, здійснення в них судового адміністрування та вирішення інших питань адміністративно-управлінського характеру.

Указані принципи значно впливають на забезпечення законності, справедливості й об'єктивності здійснення правосуддя господарськими судами, оскільки від способу організації та управління системою цих судів залежить стан законності у сфері господарських правовідносин, рівень гарантування судового захисту прав та інтересів їхніх учасників. У теорії процесуальних галузей права (цивільного, господарського) принципи прийнято класифікувати за об'єктом регулювання. За цією ознакою весь склад принципів господарського процесуального права ділиться на дві великі групи: принципи організаційні, що визначають устрій господарських судів; принципи функціональні, які визначають процесуальну діяльність суду й учасників процесу [185, с. 179].

Ураховуючи різноманітні підходи до визначення принципів діяльності господарських судів, на основі системного аналізу положень Конституції України [93], Господарського процесуального кодексу України [48] та Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [168] можна запропонувати класифікацію адміністративно-правових принципів діяльності господарських судів України залежно від сфери регулювання: 1) загальні, тобто ті, які характерні для організації й функціонування всієї судової системи, закріплені на конституційному та рівні міжнародних актів, а саме: – законність і верховенство права [117].

Розкриваючи зміст одного з основних принципів, варто погодитись із думкою Л. М. Ніколенко, котрий зазначає, що законність у діяльності господарських судів означає повну відповідність усіх судових рішень і процесуальних дій суддів і учасників процесу, які здійснюються під час вирішення спорів, нормам матеріального та процесуального права. Цей принцип включає вимогу до суддів правильно застосовувати норми матеріального права і

здійснювати процесуальні дії, керуючись законодавством України про судочинство в господарських судах [132, с. 176].

Окрім зазначених принципів (засад) в першу чергу привертає увагу принцип, передбачений п. 1 ч. 4 ст. 17 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» [168], єдність системи судоустрою забезпечується єдиними засадами організації та діяльності судів. Таким чином відповідно до зазначеного принципу, згідно з положенням ст. 125 Конституції України – засадами діяльності судів в Україні є принцип територіальності та спеціалізації [93], а ч. 1 ст. 17 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» [168] визнано, що судоустрій будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності, можна стверджувати, що ці принципи і засади поширюються і на Вищий суд з питань інтелектуальної власності.

Однак, більш глибокий аналіз утворення в Україні Вищого суду з питань інтелектуальної власності говорить про порушення ряду принципів. Зокрема в Указі Президента України № 299/2017 [169] передбачено утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності з місцезнаходженням у місті Київ. Такий підхід говорить про порушення принципу територіальності. У науковому середовищі, принцип територіальності по різному трактується. Деякі науковці визначають його як «розбудову системи судів загальної юрисдикції відповідно до системи адміністративно-територіального устрою, закріпленої в ст. 133 Конституції України».

Сутність принципу територіальності полягає в тому, щоб місцеві суди були територіально наближені до людей, щоб кожен громадянин знав, як у складній судовій системі обрати той суд, у якому він має захищати свої права. І цим вимогам, на його думку, існуюча система судів, що побудована за адміністративно-територіальним поділом, відповідає, оскільки охоплює всі регіони України, забезпечені необхідним транспортом, зв'язком тощо. Колектив авторів, Марочкін І. Є., Сібільова Н. В., Тихий В. П., значення принципу територіальності пропонують визнати як:

а) відсутність територій, на які не поширювалася б юрисдикція суду;

б) територіально зручне розміщення судів;
в) існування достатньої кількості судів і суддів на території держави [118, с. 45].
Виходячи з такого розуміння принципу територіальності досить сумнівним є створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності лише в столиці нашої держави.

Судова спеціалізація загалом запроваджується для того, щоб окремі категорії справ, які становлять особливу складність, розглядали судді, які мають спеціальну підготовку, тобто поглиблені знання в тій чи іншій галузі права для вирішення саме такої категорії справ [95, с. 11]. Специфіка судової спеціалізації так чи інакше пов'язана із правовою системою (англо-саксонською та романо-германською), усталеними політичними і правовими традиціями, рівнем правової свідомості та культури населення. Спеціалізація судової влади є таким принципом її побудови, організаційно правовою формою реалізації якої виступає створення, з одного боку спеціалізованих судів, а, з другого, спеціалізованих колегій (палат тощо) усередині самих судів. У такому контексті спеціалізація судів (судової системи) не обов'язково повинна передбачати утворення саме спеціалізованого суду [134].

В Україні суди спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення. У випадках, визначених законом, а також за рішенням зборів суддів відповідного суду може запроваджуватися спеціалізація суддів з розгляду конкретних категорій справ.

Пунктом 4 ст. 31 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» [168] порушено і конституційний принцип інстанційності. Законом передбачена можливість у складі вищого спеціалізованого суду можуть утворюватися судові палати для розгляду окремих категорій справ у першій інстанції, а також утворюється апеляційна палата для розгляду справ в апеляційній інстанції. Принцип інстанційності, що передбачає організацію судів так, щоб забезпечити законність рішення, тобто право особи на перегляд її справи судом апеляційної інстанції, а

також право учасника судового процесу оскаржити судові рішення першої та апеляційної інстанції до суду касаційної інстанції (відповідного вищого суду).

Організація судів за інстанційною ознакою повинна забезпечити законність судового рішення. У разі незгоди з судовим рішенням першої інстанції особі має бути гарантоване право на перегляд його справи судом другої (апеляційної) інстанції з огляду на правильність встановлення фактів і застосування права. Це вимагає, щоб кожен суд виконував функції тільки однієї інстанції: місцеві суди – перша інстанція, апеляційні суди – апеляційна інстанція, Верховний Суд – касаційна інстанція [45].

Проблемні аспекти забезпечення принципів територіальності та інстанційності загалом ставляють питання про доступність до правосуддя з питань захисту прав інтелектуальної власності. Право на доступ до правосуддя є одним з основоположних прав людини і визнано міжнародним співтовариством як таким, що включає в себе: право на доступ до суду, право на виконання судових рішень та право на остаточність судових рішень [110, с. 31].

Доступність до правосуддя, у сфері захисту прав інтелектуальної власності, це не тільки територіальна близькість органів правосуддя до громадян, а й наявність реальних прав і можливостей їх реалізації за зверненням до суду [106, с. 132]. Так само це право включає можливість ініціювати судовий розгляд, і при цьому, необхідна наявність кореспондуючих обов'язків суб'єктів, які ведуть судовий процес. Саме така сукупність елементів права на доступ до правосуддя відповідає закріпленям в міжнародно-правових актах вимогам, які зобов'язується виконати нашу державу. Звертаючись до змісту міжнародних норм, зокрема Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини, доступність правосуддя (доступ до правосуддя) є однією з ключових гарантій права судового захисту, поряд з такими критеріями як справедливість, повнота, законність, неупередженість суду [91].

Нами визначено наступну сукупність формальних інститутів, які приймають участь у створенні та забезпеченні діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності: Президент України, Верховна Рада України,

Верховний Суд, Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Державна судова адміністрація, Національна школа суддів України, Рада суддів України.

Президент України за своїм правовим статусом, не входячи до жодної із гілок влади, в межах своїх компетенцій та повноважень відіграє важливу роль у загальному механізмі взаємодії всіх трьох гілок влади. Президент України реалізує свій інституційний вплив через такі повноваження як – призначення третини складу Конституційного Суду України (п. 22 ст. 106 КУ) [93]; внесення до Верховної Ради України проекту закону про утворення чи ліквідацію суду, після консультації з Вищою радою правосуддя (п. 2 ст. 19 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів») [168], такі попередні консультації з Вищою радою правосуддя, на думку Н. О. Малишкіної, однозначно дадуть відповідь на питання: яку кількість судів потребує той чи інший регіон нашої держави з урахуванням кількості населення, статистики щодо розгляду різних категорій справ на відповідній території тощо [116, с. 114]; за поданням Вищої ради правосуддя здійснює призначення на посаду судді в порядку встановленому законом (ст. 128 КУ); обрання 2 членів Вищої ради правосуддя (ст. 131 КУ) [93].

На Конституційному рівні Україна гарантує доступність правосуддя, підтвердженням чого є положення статті 55 Конституції України про те, що «права і свободи людини і громадянина захищаються судом» і статті 124 щодо поширення юрисдикції судів на «будь-які юридичні суперечки і будь-кримінальне обвинувачення» [93]. Зміст цього ж принципу продубльовано в частині 3 статті 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», якою передбачено, що «доступність правосуддя для кожної особи забезпечується відповідно до Конституції України і в порядку, встановленому законами України» [168].

В контексті цього, аналізуючи практику Європейського суду з прав людини, Ю. І. Матат, звертає увагу на таке розуміння «доступу до правосуддя», як здатність особи безперешкодно отримати судовий захист, доступ до незалежного і неупередженого вирішення суперечок за встановленою процедурою на основі верховенства права. Вже згадана категорія, разом з такими елементами як

остаточність судового рішення і своєчасність виконання остаточних рішень, є невід'ємними складовими права на суд, яке, в свою чергу, займає одне з основних місць в системі фундаментальних цінностей будь-якого демократичного суспільства» [120]. На сьогодні, з урахуванням проведеної реформи в сфері судового захисту прав інтелектуальної власності, дуже загострено питання реального доступу до правосуддя в даній групі правовідносин, що обумовлено на сьогодні перехідним періодом в цій сфері.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу можна визначити, що організаційно-правове забезпечення Вищого суду з питань інтелектуальної власності є процесом забезпечення належних умов організації його діяльності, що включає матеріальне, фінансове, кадрове, інформаційне забезпечення. Організаційне забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності базується на ключових організаційних принципах, які визначають устрій суду та функціональних принципах, які визначають процесуальну діяльність суду й учасників процесу. Для початку ефективної роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності необхідно вжити ряд організаційних заходів, які спрямовані на його інформаційно-методичне забезпечення, документальне забезпечення, інформаційно-комп'ютерне забезпечення, фінансове, матеріально-технічне, соціально-побутове, кадрове, забезпечення міжнародного співробітництва суду, запровадження стандартів комунікації суду з громадськістю, як складовий елемент його доступності. Від належного рівня організаційного забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності залежить рівень ефективності здійснення ним правосуддя, забезпечення таких гарантій як доступ до правосуддя, своєчасність рішень, прозорість діяльності тощо.

1.2. Фінансове, матеріально-технічне та інформаційне забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності

Держава не просто передбачила фінансування судової системи за рахунок державного бюджету. Для організаційного та фінансового забезпечення діяльності органів судової влади діє державний орган в системі правосуддя – Державна судова адміністрація України [109, с. 49]. ДСА України здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади з метою створення належних умов функціонування судів і діяльності суддів. Організаційне забезпечення становлять заходи матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, організаційно-технічного характеру, ведення судової статистики, діловодства та архіву суду [160].

Законом України «Про судоустрій та статус суддів» [168] організаційне забезпечення роботи суду покладено на його апарат. На апарат суду покладено дуже багато завдань:

- 1) створює належні умови діяльності суду для ефективного виконання суддями покладених на них повноважень;
- 2) здійснює організаційне, інформаційно-довідкове й документальне забезпечення підготовки справ і матеріалів для розгляду суддями;
- 3) забезпечує ведення журналів (протоколів) судового засідання, фіксування судового процесу (судових засідань) технічними засобами, проведення відеоконференцій;
- 4) забезпечує надсилання адресатам в установленому порядку копій судових рішень, а також судових повідомлень, повісток і викликів;
- 5) організовує та забезпечує ведення діловодства в суді, забезпечує підготовку й складання документів відповідно до інструкції з діловодства в суді, інших актів законодавства України;
- 6) забезпечує належну організацію експедиційної обробки документів;
- 7) забезпечує ведення, облік, формування, опрацювання, надсилання, друкування, тиражування, використання, зберігання та знищення матеріалів,

документів та інших матеріальних носіїв інформації, пов'язаних із діяльністю суду;

8) аналізує службову кореспонденцію;

9) організовує комплектування архіву, підготовку документів та архівних справ для передачі їх у встановленому порядку на постійне зберігання чи знищення;

10) забезпечує дотримання вимог до ведення обліку, зберігання, використання, знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять інформацію з обмеженим доступом;

11) забезпечує дотримання вимог Закону України «Про державну таємницю»;

12) складає та подає в установленому порядку статистичну звітність про роботу суду, формує огляди статистичних даних про підсумки діяльності суду;

13) бере участь в аналізі судової статистики, вивченні та узагальненні судової практики, забезпечує підготовку аналітичних довідок, таблиць, інформації з питань судової статистики;

14) упроваджує передові технології організації роботи з документами в суді, забезпечує впровадження електронного суду;

15) здійснює інформаційно-технічне забезпечення судових засідань, зборів суддів;

16) забезпечує функціонування у суді інформаційно-телекомунікаційних систем, систем електронних комунікацій, програмного забезпечення та баз даних;

17) забезпечує функціонування автоматизованої системи документообігу суду, автоматизованого розподілу справ між суддями (до початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи);

18) вживає заходів до забезпечення контролю за дотриманням вимог Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему (до початку її функціонування - Положення про автоматизовану систему документообігу суду), у тому числі в частині застосування автоматизованого розподілу судових справ між суддями;

19) здійснює організацію доступу суддів і працівників апарату суду до автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування у визначеному чинним законодавством порядку, а також контроль за дотриманням вимог щодо захисту інформації;

20) у визначених законом випадках забезпечує надсилання електронних копій судових рішень до Єдиного державного реєстру судових рішень;

21) забезпечує надсилання відомостей про набрання судовим рішенням законної сили до Єдиного державного реєстру судових рішень;

22) вживає заходів щодо забезпечення суддів і працівників апарату суду ключами електронного цифрового підпису;

23) забезпечує у взаємодії з Державною судовою адміністрацією України суддів, працівників апарату суду необхідними засобами інформатизації;

24) забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної служби з питань управління персоналом апарату суду;

25) здійснює добір персоналу апарату суду, організовує роботу щодо його мотивації;

26) веде кадрове діловодство суду, в тому числі особові справи суддів у порядку, визначеному Державною судовою адміністрацією України за погодженням з Радою суддів України;

27) веде автоматизовану систему обліку кадрів суду (до початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи);

28) забезпечує належну роботу конкурсної та дисциплінарної комісії;

29) організовує в суді належні умови для діяльності працівників Служби судової охорони;

30) бере участь у взаємодії зі Службою судової охорони у заходах щодо додержання особами, які перебувають у суді, встановлених правил і підтримання громадського порядку в залі судового засідання та в приміщенні суду;

31) бере участь у взаємодії зі Службою судової охорони у заходах щодо забезпечення безпеки суддів, працівників апарату суду, учасників судового процесу;

32) забезпечує ведення військового обліку та здійснення бронювання працівників суду;

33) бере участь у здійсненні заходів з мобілізаційної підготовки й мобілізації, здійснює контроль за здійсненням цих заходів;

34) організовує бібліотечно-інформаційну роботу в суді;

35) здійснює облік печаток і штампів та контроль за їх зберіганням, використанням та знищенням;

36) забезпечує взаємодію суду з громадськістю, засобами масової інформації;

37) забезпечує у взаємодії з судьями-спікерами підготовку й поширення матеріалів про діяльність суду;

38) здійснює інформаційне наповнення веб-сайту суду;

39) організовує та забезпечує внутрішній облік сплати, повернення й зарахування судового збору до Державного бюджету України;

40) розробляє проект структури та штатного розпису суду;

41) забезпечує підготовку пропозицій до бюджетного запиту;

42) організовує прийом громадян, забезпечує розгляд пропозицій, заяв і скарг, запитів відповідно до вимог Законів України «Про звернення громадян», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про статус народного депутата України», «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію»;

43) забезпечує дотримання вимог законів України «Про охорону праці», «Про захист персональних даних», «Про запобігання корупції»;

44) забезпечує перевірку факту подання декларацій суб'єктами декларування та інформування Національного агентства з питань запобігання корупції факту неподання чи несвоєчасного подання декларацій суб'єктами декларування відповідно до вимог Закону України «Про запобігання корупції»;

45) надсилає до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України повідомлення щодо змін, які відбулися у загальних відомостях суддів відповідного суду для належного ведення, наповнення та оновлення суддівського досьє;

46) виконує накази й розпорядження голови суду, керівника апарату суду;

47) забезпечує розроблення проектів актів стосовно організації внутрішньої діяльності суду;

48) забезпечує організацію та проведення загальних зборів працівників апарату суду, робочих нарад, міжнародних зустрічей, прес-конференцій та інших заходів;

49) забезпечує дотримання заходів пожежної безпеки;

50) здійснює господарське обслуговування суду, забезпечує належну експлуатацію приміщення суду, контролює санітарно-технічний стан робочих приміщень, інженерних систем і комунікацій;

51) забезпечує збереження матеріальних цінностей;

52) організовує та забезпечує виконання в суді організаційно-технічних заходів у сфері інформаційної безпеки, технічного захисту інформації та протидії кіберзагрозам;

53) виконує інші функції, пов'язані із забезпеченням діяльності суду.

У суді, який є розпорядником бюджетних коштів, апарат суду також:

- забезпечує ведення бухгалтерського обліку відповідно до встановлених норм законодавства;

- організовує планування фінансово-господарської діяльності;

- здійснює контроль за збереженням товарно-матеріальних цінностей, правильним використанням грошових коштів і матеріальних ресурсів;

- складає та подає в установленому порядку статистичну, бюджетну, податкову та бухгалтерську звітність[195].

На нашу думку, доцільно зосередити увагу на питаннях адміністративного-правового забезпечення діяльності саме Вищого суду з питань інтелектуальної власності, бо саме від налагодженості його роботи буде, у переважній більшості, залежати ефективність діяльності судової влади з питань захисту прав

інтелектуальної власності в Україні, а звідси і належний захист гарантованих Конституцією України та законами прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави.

Одним із аспектів забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності є внутрішньоорганізаційні (внутрішньосистемні, внутрішньоапаратні відносини), без яких не можливо уявити діяльність суду. Проблемним питанням, яке впливає на незалежність судів, є фінансове забезпечення. Саме фінансове забезпечення викликає чи не найбільше дискусій серед науковців та практиків. Фінансування всіх судів України здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України.

На думку, А. Л. Борко, це найістотніша гарантія самостійності судів і незалежності суддів як носіїв судової влади. Але, на думку науковця, особливий порядок фінансування судів не слід розглядати як самоціль. Він ґрунтується на рішучому бажанні, щоб судова система була самостійною і, таким чином, мала можливість виконувати покладені на неї Конституцією України функції [29].

Як стверджує Ю. М. Козлов «зазначена діяльність має управлінський характер, але не є державним управлінням, оскільки останнє пов'язується із здійсненням повсякденного та безпосереднього керівництва господарством та культурою. По суті мова може йти про «управління» за лінією внутрішньої підлеглості. А воно є необхідною умовою існування будь-якого організованого колективу, у тому числі і суду» [88, с. 14]. Так, подібні відносини виникають у зв'язку з вирішенням питань державної служби у Вищому суді з питань інтелектуальної власності, організації і здійснення внутрішнього контролю тощо. Отже, специфіка адміністративного права полягає у тому, що поряд з суспільними відносинами, які пов'язані безпосередньо із здійсненням виконавчо-розпорядчої діяльності (зовнішня форма управлінської діяльності суб'єктів адміністративного права), воно регулює також і відносини внутрішньоуправлінського характеру, які досить часто не мають ніякого відношення до першої групи відносин. Так, наприклад, нормами адміністративного права регулюється порядок проходження

служби у органах судової влади, в тому числі й у ВСПВ, організація діловодства та судової статистики у зазначеному суді тощо.

Ще більш яскравим прикладом впливу норм адміністративного права на діяльність судів є створення Державної судової адміністрації України – центрального органу виконавчої влади, що здійснює організаційне забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції, тобто вживає заходи кадрового, фінансового, матеріально-технічного характеру, спрямовані на створення умов для повного та незалежного здійснення правосуддя. Отже, норми адміністративного права спрямовані також на забезпечення належного функціонування судової системи України.

Таким чином, зробимо загальний висновок, що предметом адміністративного права є сукупність взаємопов'язаних та відносно однорідних суспільних відносин, які виникають у галузі зовнішньоуправлінської діяльності суб'єктів виконавчої влади, а також у процесі внутрішньоорганізаційної діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Встановивши, що норми адміністративного права регулюють внутрішньоорганізаційні відносини у судах, необхідно також більш детально зупинитися на аналізі їх системи, структури та основних напрямків діяльності.

Необхідність дослідження зазначеного виду суспільних відносин щодо забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності пояснюється досить просто. В юридичній літературі, серед практичних працівників та науковців постійно лунає абсолютно об'єктивна з усіх позицій думка щодо необхідності забезпечення незалежності правосуддя, судової влади, судів та суддів, оскільки тільки самостійна та незалежна судова влада здатна надійно і ефективно забезпечити права та свободи громадян.

Дослідники зазначеного питання виділяють у категорії «незалежність суддів» кілька елементів: процесуальну складову, зовнішню незалежність, внутрішню незалежність, особистісну (морально-психологічну) незалежність [193, с. 43]. З погляду на викладене, дослідження адміністративно-правових відносин у діяльності судів має потрійне значення:

- по-перше, дослідження зазначеного виду відносин дозволяє виявити та встановити межі зовнішніх адміністративно-владних повноважень з боку органів виконавчої влади, Президента України щодо суддів;
- по-друге, дослідження зазначеного виду відносин дозволяє виявити і встановити межі внутрішніх адміністративно-владних повноважень з боку керівництва суду (керівників судів вищого рівня) щодо суддів;
- по-третє, дослідження зазначеного виду відносин дозволяє створити найбільш оптимальну систему внутрішнього управління у судах.

Таким чином, адміністративно-правові відносини знайшли досить широке поширення у діяльності судових органів, їх дослідження здатне не тільки зробити свій внесок у формування незалежної судової влади, а й забезпечити ефективне функціонування усієї судової системи України.

Перше, на чому хотілося б зупинитися з погляду на викладене вище, пов'язане з уточненням предмета адміністративно-правового регулювання щодо діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Вище було зроблено висновок, що норми адміністративного права знаходять свій прояв в організації внутрішньоорганізаційної діяльності у різних органах держави, у тому числі і суді. Але це не повний їх прояв щодо зазначеного суб'єкта. У процесі своєї позапроцесуальної діяльності суд (голова суду, судді, працівники апарату суду) вступають ще й у велику кількість правовідносин поза межами власне місцевого суду. Мова йде про відносини, які виникають між зазначеними представниками низового кола органів судової влади та іншими суб'єктами, перелік яких може мати такий вигляд:

- вищі суди;
- Верховна Рада України;
- Президент України;
- органи виконавчої влади;
- органи місцевого самоврядування;
- органи суддівського самоврядування;
- кваліфікаційні комісії суддів;

— Вища Рада правосуддя.

Особливістю таких відносин є те, що вони хоч і не виникають безпосередньо у внутрішньоорганізаційній діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, але у своїй більшості спрямовані на її забезпечення. Отже, перша особливість адміністративно-правових відносин в судах (їх ще називають державно-управлінськими відносинами у галузі правосуддя [188, с. 37]) полягає у тому, що вони виникають поза сферою здійснення правосуддя, мають щодо Вищого суду з питань інтелектуальної власності як внутрішній, так і зовнішній характер.

Наступною особливістю зазначеного виду відносин можна назвати те, що їх переважним зовнішнім учасником виступають органи (представники) судової влади, інші органи держави, покликані сприяти забезпеченню функціонування судів (Державна судова адміністрація), які наділені владними повноваженнями щодо здійснення організаційного забезпечення діяльності судів.

Організаційне забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності – це передбачені чинним законодавством положення щодо створення належних умов функціонування вказаного суду, визначена компетенція уповноважених органів щодо організації забезпечення діяльності суду. Не дивлячись на стрімкий розвиток сфери адміністрування, на сьогодні не сформовано єдиного підходу до визначення забезпечення судів, що відповідно впливає на проблеми забезпечення діяльності новоствореного Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Держава не просто передбачила фінансування судової системи за рахунок державного бюджету. Для організаційного та фінансового забезпечення діяльності органів судової влади діє державний орган в системі правосуддя – Державна судова адміністрація України. ДСА України здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади з метою створення належних умов функціонування судів і діяльності суддів. Організаційне забезпечення становлять заходи матеріально-технічного, кадрового,

інформаційного, організаційно-технічного характеру, ведення судової статистики, діловодства та архіву суду [160].

На сьогодні підвищена увага з боку державних органів, громадськості, законодавця і науковців, а також європейської та міжнародної спільноти, прикута до кадрового забезпечення судової влади. Процес кадрового забезпечення судової системи, безперечно, повинен базуватися на кадровій політиці та конституційних засадах прозорості, демократичності, рівних можливостей, верховенства права та законності, неупередженості та об'єктивності. В цьому питанні важливу інституційну роль відграє Вища кваліфікаційна комісія суддів, яка уповноважена:

1) вести облік даних про кількість посад суддів у судах, у тому числі вакантних;

2) проводити добір кандидатів для призначення на посаду судді, у тому числі організувати проведення щодо них спеціальної перевірки відповідно до закону та приймає кваліфікаційний іспит;

3) вносити до Вищої ради правосуддя рекомендацію про призначення кандидата на посаду судді;

4) вносити рекомендацію про переведення судді відповідно до цього Закону, крім переведення як дисциплінарної санкції;

5) визначати потреби у державному замовленні на професійну підготовку кандидатів на посаду судді у Національній школі суддів України;

6) затверджувати за погодженням з Вищою радою правосуддя форму і зміст заяви про участь у доборі кандидатів на посаду судді, анкети кандидата на посаду судді, порядок проходження спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді;

6¹) розробляти та подати на затвердження Вищій раді правосуддя проекти порядку складення відбіркового іспиту та методики оцінювання його результатів, порядку складення кваліфікаційного іспиту та методики оцінювання кандидатів, положення про проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді, порядку та методології кваліфікаційного оцінювання, порядку формування і ведення суддівського досьє (досьє кандидата на посаду судді);

7) проводити кваліфікаційне оцінювання;

8) забезпечувати ведення суддівського досьє, досьє кандидата на посаду судді;

9) брати у межах компетенції участь у міжнародному співробітництві, у тому числі встановлює зв'язки з іноземними закладами, установами та організаціями, проектами міжнародної технічної допомоги, є бенефіціаром, реципієнтом міжнародної технічної допомоги, головним розпорядником міжнародної допомоги від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій [168].

Також в питанні кадрового забезпечення судової системи, особливо щодо професіоналізму та якості, важливою складовою є функціонування Національної школи суддів, яка забезпечує підготовку висококваліфікованих кадрів для системи правосуддя та здійснює науково-дослідну діяльність.

Загалом, функціонування судової системи повністю залежить від своєчасного її всестороннього забезпечення – правового, фінансового, матеріального, технічного, інформаційного тощо. В цьому аспекті важливу роль відіграє діяльність таких органів, як Рада суддів України, яка уповноважена:

1) розробляє та організовує виконання заходів щодо забезпечення незалежності судів і суддів, поліпшення стану організаційного забезпечення діяльності судів;

2) розглядає питання правового захисту суддів, соціального захисту суддів та їхніх сімей, приймає відповідні рішення з цих питань;

3) здійснює контроль за організацією діяльності судів, заслуховує з цих питань Голову Державної судової адміністрації України, його заступників, керівників структурних підрозділів і територіальних управлінь Державної судової адміністрації України;

4) звертається з пропозиціями щодо питань діяльності судів до органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

5) затверджує зразки посвідчень судді, судді у відставці;

6) здійснює контроль за додержанням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів у діяльності суддів, Голови чи членів Вищої

кваліфікаційної комісії суддів України, Голови Державної судової адміністрації України чи його заступників; приймає рішення про врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів у діяльності зазначених осіб (у разі якщо такий конфлікт не може бути врегульований у порядку, визначеному процесуальним законом) [168].

Адміністративно-правові відносини, які виникають у діяльності чи щодо діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, мають субсидіарний, допоміжний характер, оскільки їх об'єктами є дії, поведінка людей, які не пов'язані із здійсненням їх основної функції – правосуддя.

І останнє, на чому хотілося б зупинитися щодо зазначеного питання, полягає у тому, що внутрішньоорганізаційні відносини в суді виникають при обов'язковому дотриманні принципу самостійності судів і незалежності суддів.

Наступне питання, безпосередньо пов'язане із встановленням змісту внутрішньоорганізаційних відносин у судах, – їх види. Особливість зазначеного виду відносин, їх різноманітність не дозволяє повною мірою використати розроблені теорією адміністративного права підстави для класифікації адміністративно-правових відносин. Отже, у визначені видів внутрішньоорганізаційних відносин в діяльності місцевих загальних судів дисертант буде виходити з позиції свого бачення цього питання.

Викладене вище вже дає можливість окреслити певні класифікаційні групи зазначених відносин. Так, залежно від суб'єктного складу їх учасників дані відносини поділяються на ті, що виникають за участю органу законодавчої влади, Президента України, органів виконавчої влади, органів судової влади, органів суддівського самоврядування, органів місцевого самоврядування, інших спеціалізованих органів (Вища рада правосуддя), громадян;

— *за характером юридичних зв'язків* – субординаційні (виникають між головою суду та працівниками апарату суду з приводу проходження останніми державної служби, характеризуються правомочністю одного суб'єкта використовувати розпорядчі, контрольні повноваження щодо інших учасників відносин), координаційні (відносини між головою суду та радою суддів, які

використовуються не тільки для реалізації власних владних повноважень, але і для забезпечення ефективної спільної діяльності), реординаційні (виникають між головою суду та громадянами з приводу подання останніми скарг на непроцесуальні дії суддів, працівників апарату суду);

— *за цільовим призначенням* – на організаційні, пов’язані з вирішенням позитивних питань організації позапроцесуальної діяльності суду, та на юрисдикційні, тобто такі, що виникають у зв’язку притягненням до дисциплінарної відповідальності суддів або службовців суду;

— *за змістом* внутрішньо організаційні відносини поділяються на матеріальні та процесуальні. Матеріальні відносини виникають на основі матеріальної норми адміністративного права. Процесуальні – це відносини, що складаються у зв’язку із вирішенням індивідуальних справ у сфері внутрішньо організаційної діяльності суду (розгляд скарги громадянина, притягнення судді або працівника апарату суду до дисциплінарної відповідальності тощо).

Разом з тим класифікацією, яка дозволяє, на думку дисертанта, створити повну уяву про внутрішньо організаційні відносини в Вищому суді з питань інтелектуальної власності, що регулюються нормами адміністративного права, є поділ їх залежно від змісту питань, що вирішуються. За такою ознакою усі позапроцесуальні відносини у судах можна поділити на такі групи:

- кадрового забезпечення;
- державно-службові;
- контрольні;
- охоронні;
- щодо розгляду звернень громадян;
- інші (статистика, діловодство, архівна справа).

Зазначений комплекс внутрішньо організаційних відносин в суді отримав у юридичній літературі та законодавстві назву «організаційне забезпечення діяльності судів», іншими словами, мова йде про відносини, пов’язані з організаційним забезпеченням діяльності суду, сутність яких, на думку Ю. Суховія, полягає у прийнятті та втіленні в життя адміністративних рішень

[188, с. 31].

Зазначимо, що питання організаційного забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності останнім часом привертає увагу багатьох вчених та практичних працівників, які цікавляться проблемами діяльності суду. Це пов'язано з тим, що організаційне забезпечення (організаційне керівництво судами – назва, яка існувала раніше) діяльності суду розцінювалося як втручання у процесуальну діяльність суду, посягання на принципи самостійності суду та незалежності судді.

Загалом, інституційне забезпечення діяльності судової гілки влади, зокрема і Вищого суду з питань інтелектуальної власності має нерозривний зв'язок з іншими гілками влади, в рамках механізму «стримування-противаг». В цьому аспекті держава виступає як єдиний цілісний механізм, основою діяльності якого є чітка збалансована взаємодія та нерозривний взаємозв'язок кожного з елементів цього механізму, тобто її уповноважених органів державної влади, що забезпечують ефективність діяльності держави, виконання її функцій та завдань.

Таким чином, ми визначилися, що одним із головних суб'єктів, який займається організаційним забезпеченням діяльності судів України, є судова адміністрація (орган виконавчої влади), а звідси робимо висновок, що як і будь-який інший орган виконавчої влади судова адміністрація здійснює управління, точніше кажучи – судове управління.

Особливістю відносин, які виникають у процесі судового управління (організаційного забезпечення), є те, що вони досить часто підпадають під дію методів адміністративно-правового регулювання, що ще раз підтверджує, що в діяльності суду (щодо діяльності суду) виникає значна кількість адміністративно-правових відносин.

З огляду на той факт, що ми обґрунтували адміністративно-правовий характер відносин, які виникають у процесі судового управління, використанням у процесі зазначеної діяльності адміністративно-правових методів, вважаємо за необхідне розкрити їх сутність.

Організаційне забезпечення діяльності судів (судове управління) має своєю

метою налагодження та підтримання ефективної позапроцесуальної діяльності судів, що передбачає постійне здійснення певних дій, прийняття відповідних як нормативних, так і індивідуальних актів. Зазначені процедури знаходять свою реалізацію у процесі здійснення управління, тобто продуманого організуючого та регулюючого впливу людей на власну суспільну життєдіяльність, який може бути здійсненим як безпосередньо (у формі самоврядування), так і через спеціально створені органи та структури. З цього визначення видно, що в процесі управління виникають певні зв'язки, в яких втілюється цілеспрямований управлінський вплив суб'єкта управління на об'єкт.

У повній відповідності до основної формули управління (суб'єкт – об'єкт) у сфері судового управління як однієї із багатьох галузей державного управління, при правовому регулюванні суспільних відносин, які виникають у процесі його здійснення, застосовуються особливі юридичні засоби впливу; вони і утворюють зміст адміністративно-правового методу регулювання.

Адміністративно-правовий метод регулювання специфічний (ще більшої специфіки він набуває під час використання у регулюванні відносин, що виникають у (щодо) внутрішньоорганізаційній діяльності суду), як специфічне і правове положення учасників управлінських відносин, які регулюються. Ця специфіка знаходить своє вираження в тому, що сторони більшості цих відносин нерівноправні, а що стосується учасників відносин, пов'язаних із здійсненням судового управління (мова йде про суддів), то дана нерівноправність стосується лише непроцесуальної сфери, і саме у цій сфері судді не відрізняються від інших об'єктів управління, не набувають особливих властивостей і сприймають на собі «тиск» адміністративно-правового методу регулювання без будь-якого послаблення у повному обсязі його владного впливу щонайменше доти, поки не починається дія примусу.

Отже, у сфері судового управління ми бачимо нерівність сторін, яка впливає із загальної сутності управління як владно-організуючої діяльності, у межах якої сторона, яка є об'єктом управління, тою або іншою мірою підпорядкована іншій стороні, яка є суб'єктом управління.

В процесі реального здійснення організаційного забезпечення діяльності суду адміністративно-правовий метод практично виражається у односторонньому порядку вирішення питань, пов'язаних із здійсненням управлінського впливу у зазначеній сфері. В цьому найбільш яскраво та узагальнено виражена сутність зазначеного методу, яка виразно представлена у самому юридичному механізмі впливу адміністративно-правових норм на суспільні відносини у сфері організаційного забезпечення діяльності судів (судового управління).

Крім зазначеного, суттєвим на думку Панькової Л. О. є організація комунікації та взаємодії самого новоствореного Вищого суду з питань інтелектуальної власності, і з першого дня його діяльності необхідно забезпечити:

— інформування представників громадськості та представників мас-медіа через веб-сайт суду про призначення до розгляду судами справ, до яких є підвищений суспільний інтерес;

— ефективна співпраця з авторитетними громадсько-політичними ЗМІ, які охоплюють широку аудиторію та не спеціалізуються на правовій тематиці;

— своєчасне реагування на публікації, виступи в ЗМІ з питань діяльності цієї судової установи, які не відповідають дійсності, є упередженими та спрямовані на зниження довіри громадськості до правосуддя в цілому;

— систематичний моніторинг висвітлення в мас-медіа діяльності цього суду з метою відстеження прогресу в покращенні іміджу суддівського корпусу [139, с. 188].

Таким чином, на підставі проведеного дослідження ми можемо запропонувати таку наукову дефініцію, яка передбачає, що державне управління забезпеченням діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності являє собою діяльність владно-розпорядчого характеру уповноважених державних органів і посадових осіб (у тому числі структурно віднесених до виконавчої гілки влади) по організаційному забезпеченню діяльності суддів з відправлення правосуддя і керівництву апаратами цих судів, спрямуванню їх роботи, що здійснюється на виконання Конституції та законів України на основі дотримання принципу незалежності суддів і невтручання у їх діяльність. Суб'єкти, що

здійснюють організацію забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, вирішують питання дислокації суду, розподіляють навантаження між судьями та працівниками апарату суду, організують роботу з діловодства, ведення судової статистики та архіву, займаються кадровим забезпеченням, вживають заходів щодо підвищення кваліфікації судових робітників, розв'язують проблеми фінансового, матеріального і технічного задоволення потреб суду, організують ведення бухгалтерського обліку в судових установах тощо, не втручаючись у діяльність суддів з реалізації правосуддя в конкретних справах.

2.3. Кадрове забезпечення як основа організаційно-правового забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності

На даному етапі створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, основною проблемою є саме кадрове забезпечення новоствореного суду, процедура добору суддів на посаду. Такий стан речей обумовлений перш за все проблемами у адміністративно-правовому статусі самого суду. Оскільки адміністративно-правовий статус самого суду ще не вдосконалений, ні Вища кваліфікаційна комісія суддів, ні Вища рада правосуддя не може віднайти відповідей на питання кадрового добору суддів до Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

В Україні ж, формування суддівського корпусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності буде здійснюватися шляхом проведення відкритих конкурсів, в яких можуть приймати участь як судді, що мають стаж роботи на посаді судді не менше трьох років, так і адвокати, що мають п'ятирічний стаж представництва у судах з питань інтелектуальної власності, а також особи з п'ятирічним стажем патентного повіреного.

Прозорість призначення осіб на посади суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності має бути ключовим принципом процесу формування судового корпусу. Унеможливлення будь – якого тиску чи впливу на цей процес

гарантує, що претендент, який пройшов процедуру призначення на посаду, в подальшому, не буде перейматися питаннями, яким чином він має компенсувати свої фінансові витрати, пов'язанні із «спілкуванням» з відповідними органами, які мають право поставити кому у відомому вислові «покарати не можна помилувати» або адаптуючи вислів до вказаного питання щодо зайняття суддівського крісла «призначити не можна відмовити» [181].

Щербанюк О. [206, с. 92] доцільно зазначає, що конституційно-правова та судово-правова реформи, масова переоцінка цінностей вимагають перегляду існуючих стереотипів на процес формування іміджу органів судової влади загалом та суддів зокрема. Аналіз норм конституційного законодавства переконує в необхідності не тільки закріплення норм про конкурсні засади добору суддів, а й особливостей їхнього застосування на практиці.

Враховуючи зазначене, актуальність цього дослідження та перспективи подальшого дослідження теми вбачаються у її своєчасності, адже саме за допомогою конкурсного добору було сформовано Верховний Суд, призначені судді Конституційного Суду України за квотами з'їзду суддів України та Президентом України, в майбутньому очікується конкурс до Вищого суду з питань інтелектуальної власності, апеляційних та місцевих судів.

Крім того, актуальність дослідження проблеми конституційної реалізації конкурсного добору суддів зумовлена прагненням України шляхом проведення конституційно-правової та судово-правової реформ подолати критичне ставлення до судової влади, судового захисту прав і свобод особи та відновити довіру суспільства до суду. Попри значну кількість наукових публікацій, у яких питання добору суддівських кадрів прямо чи опосередковано зачіпаються, наукою адміністративного права ще не вироблено єдиного підходу до розв'язання цієї проблеми, у результаті чого статусні закони України «Про судоустрій і статус суддів» та «Про Конституційний Суд України» не мають належного доктринального підґрунтя. Тому моніторинг застосування зазначених норм на практиці є необхідним з метою забезпечення дотримання адміністративних засад організації та функціонування державної, зокрема, судової влади.

Питання кадрового забезпечення Вищого суду з питань інтелектуальної власності займає визначальне місце у внутрішньо організаційній діяльності будь-якого суду та відіграє принципове значення для функціонування усієї судової системи України. Доречними у даному випадку є думка Ю. М. Кармазіна: «Одним із важливих чинників здійснення правосуддя є високий рівень суддів, основу якого становлять ґрунтовна юридична підготовка, розвиненість і гнучкість логічного мислення, володіння навичками застосування набутих теоретичних знань та норм законодавства» [76, с.42]. Отже, значущість зазначеного питання для забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності не викликає ніяких сумнівів.

Кадрове забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності є складним комплексом організаційно-правових заходів, пов'язаних з відбором та перевіркою кандидатів, їх навчанням, проведенням кваліфікаційних іспитів, рекомендацією на призначення на посаду судді. Зауважимо, що такий перелік зазначених заходів залишається ще мрією, який у багатьох позиціях розходиться як з сьогоdnішнім станом законодавства, так і з практикою його реалізації.

Безпосереднім обличчям і авторитетом судової гілки влади є її носії – судді. Європейською комісією з ефективності правосуддя визнано, що саме людський ресурс, а саме компетентність та підвищення кваліфікації суддів та працівників апарату суду є важливою гарантією якісного правосуддя в державі [6]. На сьогодні підвищена увага з боку державних органів, громадськості, законодавця і науковців, а також європейської та міжнародної спільноти, прикута до кадрового забезпечення судової влади, особливо що стосується кадрового забезпечення новоствореного Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Процес кадрового забезпечення судової системи, безперечно, повинен базуватися на кадровій політиці та конституційних засадах прозорості, демократичності, рівних можливостей, верховенства права та законності, неупередженості та об'єктивності. О. М. Бандурка, пропонує розуміти кадрову політику як «цілеспрямовану діяльність державних органів, організацій і посадових осіб щодо

підбору, навчання, розподілу, переміщення та звільнення кадрів» [22, с. 134]. На думку, В. М. Колпакова, кадрова політика – це «комплексна система управління людськими ресурсами, система управління людьми в масштабах держави, регіону, галузі чи окремої організації, провідний напрямок діяльності держави, що охоплює розробку організаційних принципів роботи з людьми, формування й раціональне використання людських ресурсів [90, с. 3]. Шило С. М., метою кадрової політики називає «формування високопрофесійного кадрового корпусу, забезпечення стабільності службово-трудових відносин та оптимальної збалансованості їх чисельності» [204, с. 79].

Кадрову політику в системі судоустрою не можливо розглядати у відриві від державної кадрової політики, правові основи якої відображені в однойменній Стратегії державної кадрової політики на 2012-2020 роки, затвердженої Указом Президента України 01.02.2012 р, головною метою якої проголошено - забезпечення всіх сфер життєдіяльності держави кваліфікованими кадрами, необхідними для реалізації національних інтересів у контексті розвитку України як демократичної, соціальної держави з розвинутою ринковою економікою [166].

З розвитком системи судоустрою змінювалися підходи у кадровій політиці та в роботі з кадрами. Зрозуміло, що кожен історичний етап мав свої особливості в організації такої роботи. Разом з тим багато із тих проблем, що вирішувалися у минулому, як наголошує К. С. Ізбаш, є значущими і за сучасних умов. Автор називає такі проблеми як комплектування кадрів, формування у працівників необхідних професійних та моральних якостей, професійна освіта та ще багато інших. З плином часу змінювалися підстави їх виникнення, умови та рівні прояву і вирішення, але їх сутність та значення у своїх загальних рисах залишалися незмінними [69, с. 145].

Аналізуючи юридичну літературу, Денисюк Д. С., наводить такі ключові визначення кадрової політики і наукових дослідженнях, так вчені визначають кадрову політику, як генеральний напрямок кадрової роботи, сукупність найбільш важливих, принципових її основ, і це, на їхню думку, розрахована на тривалий строк основна лінія розвитку системи роботи з кадрами управління, яка визначає

перспективи розвитку економіки і самого управління. Інші розглядають кадрову політику, як відносини з приводу навчання, добору, виховання і розстановки управлінських кадрів, треті – як добір, розстановку і висування кадрів, зайнятих виконанням управлінських функцій на різних рівнях управління [53, с. 130].

Якщо звузити увагу на безпосередньому розумінні кадрового забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, то О. В. Ульяновська, пропонує розглядати його як «послідовну, цілеспрямовану діяльність, що спрямовує та контролює роботу суду щодо дотримання якісних властивостей і характеристик, якими визначається здатність реалізовувати кадрову політику з прогнозування та планування добору, розстановки кадрів, підвищення їх кваліфікації й кар'єрного зростання, а також оцінювання діяльності суддів щодо дотримання прав і свобод людини та громадянина». До того ж, автор дуже доцільно розподіляє систему кадрового забезпечення на три підсистеми:

- 1) кадрове забезпечення осіб, які здійснюють добір кадрів на посаду суддів;
- 2) кадрове забезпечення безпосередньо суддів;
- 3) кадрове забезпечення апарату суду» [198, с. 11].

Оскільки серед науковців достатньо часто кадрове забезпечення судової гілки влади зводиться безпосередньо до суддів. Зокрема, К. М. Ржепецька, систему кадрового забезпечення адміністративних судів пропонує розуміти як «формування висококваліфікованого суддівського корпусу» [173, с. 420]. Підтримуємо думку тих науковців, які вважають розгляд кадрового забезпечення судочинства лише з точки зору його прив'язки до особи-судді, занадто вузьким, оскільки «кадри судів не обмежуються лише суддівським корпусом» [172, с. 130].

Останній підхід саме і відображений у Стратегії реформування [167], про що говорять такі напрямки вирішення кадрових проблем в системі судової влади. Одним із перших напрямків є, звичайно, наголос на суддівському корпусі, а саме:

— забезпечення функціонування системи кадрового відбору суддів на конкурсній основі за новою системою управління ефективністю кадрів, яка забезпечить оцінювання суддів за однаковими прозорими критеріями. Упровадження системи кваліфікаційного оцінювання та регулярної оцінки суддів,

закріплення у законодавстві принципу підвищення професійного рівня суддів як основного критерію для просування судді у професійній кар'єрі;

— удосконалення системи спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, у тому числі посилення зв'язку між системами початкової підготовки та призначенням суддів, а також впровадження ефективних механізмів дослідження інформації про кандидата на посаду судді з точки зору доброчесності та інших якостей і перегляд вимог щодо віку та професійного стажу для кандидатів на посаду судді;

— наступним зроблено крок у напрямку покращення кадрового забезпечення апарату суду;

— комплексне зміцнення потенціалу Національної школи суддів України та системи підготовки суддів;

— не оминула увага і осіб, які здійснюють підготовку кадрів, упровадження механізмів досягнення більшої єдності судової практики шляхом підсилення дослідницько-аналітичних можливостей вищих спеціалізованих судів, посилення ролі Верховного Суду України, забезпечення їх тісної співпраці з науковими установами (Національною академією правових наук України, вищими юридичними навчальними закладами).

Серед концептуальних заходів, спрямованих на вирішення проблем кадрового забезпечення у сучасній судовій системі, визначено наступні: нормативне закріплення прозорих механізмів перегляду професійної придатності із використанням об'єктивних критеріїв та застосуванням справедливих процедур, з цього випливає необхідність визначення поняття «професійна придатність судді». Зазначені концептуальні заходи актуальні і для Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Серед інших заходів - перегляд порядку призначення суддів на посади та переведення суддів відповідно до їхніх професійних якостей, досвіду та досягнень, виключно на конкурсних засадах, а також призначення суддів на посаду на безстроковій основі; запровадження інституту відряджень суддів до інших судів з метою регулювання навантаження на суддів; встановлення чіткого

переліку підстав, неупередженої та прозорої процедури звільнення суддів з посади та припинення їх повноважень; підвищення вимог, у тому числі етичних, до членів органів, відповідальних за формування суддівського корпусу.

З цього приводу доцільно зазначає, Скомороха Л. В., особи, відібрані для судових посад, повинні мати високі моральні якості і здібності, а також відповідну підготовку і кваліфікацію в галузі права. Будь-який метод підбору суддів мусить гарантувати від призначення суддів за неправомірними мотивами. При підборі суддів не повинно бути дискримінації щодо даної особи за ознаками раси, кольору шкіри, статі, релігії, політичних та інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану та ін.; однак вимога про те, щоб кандидат на юридичну посаду був громадянином відповідної країни, не повинна розглядатися як дискримінаційна [181].

Дана підстава закріплена на міжнародно-правовому рівні і є основною гарантією забезпечення кожному рівних можливостей в праві бути обраним чи призначеним на посаду суддів. Європейська хартія про статус суддів (Рада Європи, 1998 р.) закріплює, що правила відбору та призначення на посаду суддів незалежним органом або комісією вимагають здійснення відбору на основі здатності кандидатів вільно і неупереджено оцінювати справи, які передаються на їхній розгляд, та застосовувати закон із повагою до гідності людини. Кандидату не може бути відмовлено у посаді виключно на підставі статі, етнічного чи соціального походження чи то на підставі його філософських або політичних поглядів чи релігійних переконань [125, с. 187].

І Стратегією, і науковцями визнано недосконалість механізму кадрового планування в системі судоустрою. Як зазначає, Лаврук О., кадрове планування – це комплекс науково обґрунтованих заходів, що розробляються на основі аналізу процесів та результатів розвитку, оцінки персоналу, відповідності трудового потенціалу працівників тенденціям розвитку організаційної системи підприємства, установи, організації з метою реалізації його цілей і стратегії розвитку [112].

Такі основоположні принципи ефективного судового захисту, як досконала організація й ефективне функціонування судової системи, незалежність суддів від «зовнішнього» втручання в їхню діяльність та багато інших процесуальних гарантій неупередженого судочинства, будуть зведені нанівець без належного кадрового комплектування судової системи судьями-професіоналами своєї справи. Отже, в даному аспекті питання підготовки професійних кадрів, які в подальшому будуть безпосередньо здійснювати правосуддя (майбутніх суддів) в судах, має приділятися основна увага науковців, уряду, законодавця [39, с. 95]. Ядром кадрової політики системи судоустрою ми вважаємо, кадрове забезпечення суддів. З цього випливає потреба більш глибокого аналізу всіх його стадій та аспектів, що є перспективним напрямком для подальших досліджень зазначеної проблематики.

Нами розглянуто один із зазначених напрямків, а саме кадрове забезпечення безпосередньо суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності, а особливо приділено увагу ролі оцінки роботи суддів у цьому напрямку.

Кадровий потенціал суду, як і для будь-якої установи, організації, є найбільш цінним ресурсом, від високого професіоналізму якого залежить ефективне використання інших наявних в суду ресурсів. Тому оцінка роботи якості суду нерозривно пов'язана безпосередньо із судьями. Кадрова політика судової системи обов'язково має містити обґрунтовані положення про оцінку якості роботи суддів, як цілеспрямований процес визначення відповідності якісних характеристик (здібностей, навиків, умінь, мотивів) вимогам посади судді. Як у загальному вигляді, так і щодо суддів, на думку Н. О. Григор'євої існують характеристики, які впливають на оцінку роботи персоналу, зокрема мова йде про «професійно-кваліфікаційний рівень, ділові якості, результати праці з відповідними параметрами, вимогами, еталонами. Оцінка персоналу полягає у визначенні того, якою мірою кожний працівник досягає очікуваних результатів у праці й відповідає тим вимогам, які впливають з його професійних завдань. Оцінка персоналу є процедурою, яку проводять з метою виявлення міри

відповідності особистих якостей працівника, кількісних і якісних результатів праці нормативним вимогам, поставленим цілям» [49].

Сердюк О. В. зазначає, що оцінювання якості роботи суду є управлінським інструментом, що має не лише зафіксувати певний профіль поточної ситуації конкретного суду (для цього існує статистична звітність), але й встановити рівень досягнення певних цілей, ступінь вирішення завдань, що є ключовими для суду як специфічної установи. Визначення таких цілей та інструментів оцінки відбувається на основі рекомендаційних норм ЄС, що базуються на стандартах справедливості судового розгляду, що вироблені ЄСПЛ. Специфікою цих стандартів є те, що вони до певної міри мають також і «позапроцесуальний» характер, оскільки стосуються адміністрування роботи суду та доступу до суду [180, с. 234].

Доктор Пім Альберс зазначає, що оцінку якості роботи суду та суддів може бути здійснено на різних рівнях: на національному (загальнодержавному) рівні, в окремих ланках судової системи, на рівні окремого суду і індивідуально відносно конкретного судді. Від того на якому рівні здійснюється оцінка якості роботи суду та судді, залежить суб'єкт, що її здійснює. В деяких країнах це може бути завданням Міністерства юстиції (коли мова йде про національний рівень), в той час як в інших країнах оцінку проводить Вища рада судової влади, Верховний Суд або інший вищий інстанційний суд.

Переважно оцінка на національному рівні може бути обмежена моніторингом діяльності судів. Завдяки законним заходам, пов'язаним із захистом незалежності посади судді, громадянина органи виконавчої влади часто не втручаються на рівні окремого судді (однак це може стосуватися Вищої ради судової влади або Вищої ради правосуддя). Оцінка ефективності роботи окремих суддів є первинною, відповідальність за здійснення якої, як правило, може бути покладена на голову суду або керівника апарату [4].

Натомість, колектив авторів, Драгана Болевич, Омер Хаджомерович, Горан Савич, зазначають, що у таких країнах як США та Канада, не проводиться жодної оцінки ефективності та якості роботи конкретного судді. Дані про навантаження

судді використовуються лише для обчислення потреби в додаткових суддях та іншого персоналу суду (апарату суду), а не для оцінки швидкості та якості роботи суддів.

Для належного функціонування суду, головним завданням в даному випадку виступає забезпечення необхідної кількості суддів, помічників та іншого персоналу суду. Кількість розглянутих справ вказує на обсяг роботи, яку виконують судді, які зараз здійснюють правосуддя, але збільшення цієї цифри не показує автоматично більшу продуктивність за обсягом, адже це може також бути наслідком більшої участі помічників суддів, адвоката та допоміжного персоналу (працівників апарату суду), або поєднання цих факторів. Звідси випливає, що кількість невіршених справ не свідчить про погану роботу судді, оскільки деякі справи є складнішими, ніж інші та потребують більше часу на обробку. Саме з цих причин не менше 18 штатів США відмовилися від використання кількості розглянутих справ на одного судді як того критерію розрахунку, який характеризує потребу в суддях. Однак для належного розрахунку потреби в суддях цей критерій використовується в поєднанні з іншими показниками [5].

Оцінка роботи конкретного судді, нерозривно пов'язана із оцінкою роботи суду. Концепція оцінювання якості роботи суду побудована на оцінці дотримання стандартів якості роботи суду, що є критеріями оцінювання і розроблені відповідно до міжнародних стандартів справедливого судочинства (справедливість та рівний доступ до правосуддя, незалежність, самостійність та неупередженість, належне фінансування та ефективність використання ресурсів, ефективне судове адміністрування, добросовісність, законність, гласність та відкритість, громадська довіра та задоволеність тих, хто отримує судові послуги) [34, с. 48]. Рішенням Ради суддів України від 2 квітня 2015 року № 28 було затверджено Систему оцінювання роботи суду, відповідно до якої стандарти якості роботи суду визначено як «кількісні та якісні характеристики роботи суду як спеціалізованої державної установи, які формуються відповідно до базових цінностей судової системи та демократичного суспільства і можуть бути зафіксовані у вигляді процесуальних вимог, нормативів, суспільних очікувань

тощо» [67, с. 6]. Крім того, в Стратегії реформування системи судоустрою, правосуддя та інших суміжних правових інститутів передбачено одним із напрямків вирішення питань кадрового забезпечення – «упровадження системи кваліфікаційного оцінювання та регулярної оцінки суддів, закріплення у законодавстві принципу підвищення професійного рівня суддів як основного критерію для просування судді у професійній кар'єрі» [167].

Із вище зазначеного можна зробити висновок, що Україна все ж обрала модель, відповідно до якою в рамках оцінки якості роботи суду, все ж, буде оцінюватися якість роботи конкретного судді. Більше того, одним із заходів, спрямованих на вирішення проблем кадрового забезпечення у сучасній судовій системі, визначено нормативне закріплення прозорих механізмів перегляду професійної придатності із використанням об'єктивних критеріїв та застосуванням справедливих процедур.

З цього випливає необхідність визначення поняття «професійна придатність судді», яка нерозривно пов'язана із оцінкою якості роботи судді. У своєму дослідженні, А. М. Марцинкевич, пропонує розуміти «професійну придатність як наявність у кандидата комплексу знань, умінь й особистісних якостей, необхідних для виконання професійної діяльності відповідно до вимог щодо її ефективності.

Професійна придатність визначається взаємодією комплексу індивідуальних характеристик особистості і самої діяльності, яка призводить до успіху або невдачі в професійній діяльності і відображається в показниках ефективності діяльності і задоволеності нею.

Професійна придатність не дається людині з її народженням, вона формується у процесі навчання і наступної професійної діяльності за наявності позитивної мотивації.

Професійна придатність людини визначається співвідношенням вимог професії до індивідуальних особливостей людини. Вона також відображає стан, ступінь розвитку сукупності індивідуальних якостей людини (рис особистості), здібностей, мотивації, фізичного стану, професійної підготовленості тощо [119, с. 68].

Професійна придатність — це характеристика, що відображає можливості людини в оволодінні будь-якою професійною діяльністю. У профвідборі суддів професійна придатність може оцінюватися за декількома критеріями: за медичними показниками, в тому числі за показниками фізичної придатності; за даними освітнього цензу або конкурсних іспитів; за допомогою психологічного обстеження; з урахуванням соціального відбору; з урахуванням досягнутого рівня професійної адаптації та ін. [182, с. 175].

Оцінювання якості роботи має бути невід'ємним атрибутом роботи з кадрами. В основі будь якої роботи з кадрами лежить кадрова політика. О. В. Крушельницька та Д. П. Мельничук під кадровою політикою розуміють сукупність принципів, методів, форм організаційного механізму з формування, відтворення, розвитку та використання персоналу, створення оптимальних умов праці, її мотивації та стимулювання [101].

Краснобаров О. В. на прикладі судів загальної юрисдикції наводить таке розуміння кадрового забезпечення суду «це нормативно врегульована діяльність усіх гілок державної влади щодо комплектування судів необхідною кількістю професійних працівників, які відповідають установленим вимогам, здійснення їх ефективного добору, призначення, навчання, виховання, використання, вивільнення й вирішення інших питань проходження державної служби» [100, с. 127].

Роль кадрового забезпечення в загальному вигляді передбачена в Стратегії державної кадрової політики на 2012-2020 роки, в якій визначено що метою державної кадрової політики є забезпечення всіх сфер життєдіяльності держави кваліфікованими кадрами, необхідними для реалізації національних інтересів у контексті розвитку України як демократичної, соціальної держави з розвинутою ринковою економікою [166].

Окрім поняття «професійної придатності» суддів, Закон України «Про судоустрій та статус суддів» оперує поняттям «регулярного оцінювання» та «кваліфікаційного оцінювання», суть якого полягає в обов'язку судді не рідше одного разу на три роки проходити підготовку для підтримки його кваліфікації у

Національній школі суддів. Регулярне оцінювання судді упродовж перебування на посаді проводиться з метою виявлення індивідуальних потреб судді щодо вдосконалення, стимулювання його до підтримання кваліфікації на належному рівні та професійного зростання [168]. Кваліфікаційне оцінювання – це встановлена Законом та Положенням [165] про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення, затвердженого Вищою кваліфікаційною комісією суддів України 03.11.2016 № 143/зп-16 (у редакції рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України 13.02.2018 № 20/зп-18) процедура визначення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді або оцінювання відповідності судді займаній посаді за визначеними законом критеріями. Критеріями кваліфікаційного оцінювання є:

- 1) компетентність (професійна, особиста, соціальна);
- 2) професійна етика;
- 3) доброчесність.

Характеристика зазначених критеріїв дасть певне уявлення про систему оцінки якості роботи судді. Зокрема, Б. Леко, звертає увагу на те, що судова влада повинна бути компетентною. Компетентність, в авторському розумінні — це високий професіоналізм суддів, глибоке знання ними законів, вимог професійної етики, неухильне їх дотримання, уміння правильно розібратися в тій або іншій, іноді складній і заплутаній ситуації. Вона включає і великий життєвий досвід, досвід застосування законів, юридичної діяльності ще до взяття на себе обов'язків судді. Суддя повинен мати вищу юридичну освіту, однак без постійного вдосконалення своїх знань, підвищення юридичної й загальної культури неминуче відставатиме від вимог, яким повинен відповідати представник судової влади, втратить свою компетентність. Тим часом люди, чиї долі вирішує суддя, чиї права й інтереси залежать від його рішення, мають право вимагати правосуддя «високої якості». Кожен суддя повинен бути професіоналом високого класу [113, с. 159].

Жуков С. В. аналізуючи поняття доброчесності судді, звертає увагу на те,

що уявлення про зміст вказаного поняття можна скласти на підставі аналізу ч. 2 ст. 62 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» [168], якою визначено складники декларації доброчесності судді (якщо законодавець покладає на суддів обов'язок декларувати доброчесність шляхом оприлюднення певних даних, можна зробити припущення, що ці дані і становлять зміст доброчесності, хоча це на думку автора не повною мірою відповідає принципу правової визначеності та системному підходу, відповідно до якого сукупність елементів (структура) не тотожна системі, а лише відображає її деякі риси). У декларації доброчесності зазначається прізвище, ім'я, по батькові судді, його місце роботи, займана посада та відомості про:

1) відповідність рівня життя судді наявному в нього та в членів його сім'ї майну й одержаним ними доходам;

2) своєчасне та повне подання декларації особи, уповноваженої на виконання функції держави або місцевого самоврядування, та достовірність задекларованих у них відомостей;

3) невчинення корупційних правопорушень;

4) відсутність підстав для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності;

5) сумлінне виконання обов'язків судді та дотримання ним присяги;

6) невторчання в правосуддя, яке здійснюється іншими суддями;

7) проходження перевірки суддів відповідно до Законом України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» та її результати;

8) відсутність заборон визначених Законом України «Про очищення влади» [64, с. 256].

У своєму дослідженні Логвиненко М. І. досить доцільно обґрунтував зв'язок вікового цензу для суддів та якістю правосуддя. Так, науковець пропонує «підвищити мінімальний віковий ценз до 35 років, а також підвищити кваліфікаційний критерій, а саме стаж роботи у галузі права не менше 10 років. Зміна цих критеріїв значно підвищить якість судових рішень, знизить корупційні ризики у системі судової влади» [114, с. 46]. Схожа позиція знайшла своє

законодавче відображення і уже в новому Законі «Про судоустрій і статус суддів» [168] оновленою вимогою до посади судді є віковий ценз у 30 років. Така позиція як законодавця, так і науковців обумовлена, тим що професіоналізм має не лише соціальний характер, а й фізичний та психологічний.

На обґрунтування такої позиції, Є. І. Степанова окремо прослідкувала зміни розумового розвитку в різних вікових групах, здійснивши вікову періодизацію і охарактеризувавши особливості психічних процесів у їх межах. Виділено три макроперіоди розвитку: 18–25, 26–35 і 36–40 років. Перший макроперіод характеризується більш рухливою структурою міжфункціональних зв'язків інтелектуальних функцій (пам'яті, уваги, мислення). На початку другого макроперіоду відбувається відносна стабілізація міжфункціональної структури, але на більш високому рівні інтегрованості. В 30–35 років і під час третього макроперіоду посилюється диференційованість, самостійність у розвитку функцій, але на більш високому рівні інтегрованості. Двохфазність розвитку (перша фаза пов'язана із загальним інтелектуальним розвитком, друга – із спеціалізованим, що впливає із наряду продуктивної діяльності людини) проявляється в різні макроперіоди по-різному. Під час першого макроперіоду посилено розвиваються загальні розумові функції, тобто спостерігається високий рівень першої фази. Під час другого і третього макроперіодів відзначається співпадіння рівнів двох фаз розвитку психічних функцій, але при цьому з 30 років відзначається провідна роль фази спеціалізації [184, с. 90]. Тобто саме після 30 років у людини як особистості настає фаза спеціалізації, що впливає з її професійної діяльності, навичок, тому важливим для формування вимог до посади судді є встановлення досвіду роботи саме в галузі права не менше 10 років. У такому випадку держава забезпечить і гарантований законодавством принцип професійності суддів.

Не оминув змін і правовий статус судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності, адже він значно відрізняється від загального статусу судді. Так, суддею може бути особа, котра відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді, за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердила здатність

здійснювати правосуддя у Вищому суді з питань інтелектуальної власності, а також відповідає одній із таких вимог:

- 1) має стаж роботи на посаді судді не менше ніж 3 роки;
- 2) має досвід професійної діяльності представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) щонайменше 5 років;
- 3) має досвід професійної діяльності адвоката щодо здійснення представництва в суді у справах щодо захисту прав інтелектуальної власності щонайменше 5 років;
- 4) має сукупний стаж (досвід) роботи (професійної діяльності) відповідно до вимог, визначених пп. 1–3, щонайменше 5 років (ст. 33 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [168].

Знову повертаючись до положень Закону України «Про судоустрій та статус суддів» [168], якими визначено, що даний суд буде діяти як суд першої та апеляційної інстанції, на думку дисертантки, є недоцільним обрання суддів до Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності за тими ж критеріями і тією ж процедурою. Оскільки виходячи з принципу єдності правового статусу суддів, до суддів апеляційних інстанцій в Україні ставляться більш жорсткіші вимоги, ніж до суддів першої інстанції. Встановлення більш суворіших вимог до суддів апеляційної інстанції є зрозумілим з точки зору функцій, завдань та повноважень, які власне покладено на апеляційні інстанції, тобто перегляд рішень, оцінка висновків, зроблених суддями першої інстанції. Тому, для забезпечення проголошеної мети – створення узгодженої високоякісної судової практики з питань інтелектуальної власності, дисертантка наголошує на необхідності посилення кваліфікаційних вимог до суддів Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Говорячи про кадровий потенціал, Т. Суярко зазначила, що підвалини у цьому питанні заклав законодавець, надавши можливість брати участь в конкурсі, крім професійних суддів, адвокатам та патентним повіреним. Така зміна підходів до методів формування суду шляхом доповнення досвіду представників інших професій, на думку автора, є позитивним моментом на шляху вдосконалення

майбутньої роботи. Зокрема, вона висловила переконання, що було б доцільним запозичити досвід формування таких судів у Німеччині шляхом надання можливості долучитися до конкурсу людям, які відбулися як професіонали в технічних галузях. Поєднання такого технічного досвіду та суддівського дало б можливість при колегіальному розгляді змістити акцент та переоцінити значення висновку експерта як ключового доказу, що часто заважає адекватно оцінити значення інших, не менш важливих доказів [189].

Як зазначив член Вищої кваліфікаційної комісії суддів, Т. Лукаш, «влітку всі кандидати до Вищого суду з питань інтелектуальної власності пройшли спеціальну перевірку. Законодавство передбачає, що кандидати проходять таку перевірку після іспитів, але в цьому конкурсі сталося навпаки» [115].

20 вересня 2019 року Комітетом з інтелектуальної власності Національної асоціації адвокатів України проведено круглий стіл на тему: «Вищий суд з питань інтелектуальної власності: стан формування». У заході взяли участь судді, адвокати, науковці, патентні повірені, судові експерти, інші фахівці у сфері інтелектуальної власності, представники професійних захисних та громадських організацій. Предметом дискусії стало виявлення проблем створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, забезпечення публічності та прозорості формування його складу, а також питання законодавчого, експертного та організаційного забезпечення його діяльності [68].

За результатами круглого столу Учасники дискусії, виявивши проблеми:

а) необґрунтованого затягування конкурсу на зайняття вакантних посад суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності та його Апеляційної палати (триває з 2017 року);

б) ініціатив щодо здійснення ревізії судової реформи та законодавчих пропозицій стосовно скорочення чисельності суддів Верховного Суду, що неминуче призведе до збільшення часу розгляду справ щодо інтелектуальної власності, зниження якості відповідних судових рішень, що суперечить меті створення спеціалізованого судочинства у цій сфері;

в) відсутності у процесуальному законодавстві норм, які відносять до юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності справи про адміністративні правопорушення та про порушення митних правил;

г) непрозорості діяльності Громадської ради доброчесності, що унеможливило досягнення мети оновлення судової влади - надання доступу до здійснення правосуддя особам, які мають досвід професійної діяльності адвоката та (або) патентного повіреного;

д) відсутності публічної інформації компетентних органів влади про ініціативи удосконалення процесуального законодавства, покликаною регламентувати діяльність Вищого суду з питань інтелектуальної власності;

виходячи з того, що:

інтелектуальна власність є визначальним та невичерпним ресурсом соціального, культурного та економічного розвитку;

зобов'язання щодо забезпечення належного рівня охорони і захисту прав інтелектуальної власності є предметом численних міжнародних угод, учасником яких є Україна, в тому числі: Паризької конвенції про охорону промислової власності, Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, Всесвітньої конвенції про авторське право, Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності покликано вирішити низку хронічних проблем системи захисту прав інтелектуальної власності, як то: конфлікт юрисдикцій щодо спорів у цій сфері; тривалі строки розгляду спорів; професійного кадрового забезпечення (особливо щодо регіональних судів); врахування специфіки правовідносин інтелектуальної власності до застосування способів захисту у цій сфері; підвищення стандартів захисту права інтелектуальної власності; діяльність спеціального органу судової влади у сфері інтелектуальної власності відповідає кращим практикам країн Європейського Союзу, та інших країн з розвинутою економікою,

дійшли висновків про:

1. Недопустимість скорочення чисельності суддів Верховного Суду, а також перегляду рішення про створення спеціалізованого судового органу у сфері інтелектуальної власності;

2. Надзвичайну важливість прискорення завершення конкурсу і невідкладного початку роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності, у тому числі вирішення необхідних для цього організаційних, фінансових та матеріально-технічних завдань;

3. Необхідність удосконалення методики відбору осіб в межах конкурсу на зайняття вакантних посад суддів до Вищого суду з питань інтелектуальної власності та його Апеляційної палати з метою укомплектування суддівського корпусу кадрами, які володіють знаннями у сфері інтелектуальної власності (адвокатів, патентних повірених, науковців).

4. Необхідність розробки та прийняття Закону України «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності», яким остаточно визначити юрисдикцію цього суду, доповнивши її справами про адміністративні правопорушення, митними справами у сфері інтелектуальної власності, та передбачити у Господарському процесуальному кодексі України положень, які враховують спеціальні способи захисту прав інтелектуальної власності, передбачені правовим актами Європейського Союзу.

Таким чином, лише абсолютно комплексний підхід до забезпечення інституту судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні забезпечить успішне завершення його реформування. Невід'ємною складовою зазначеного процесу є формування висококваліфікованого суддівського корпусу, який володіє та розуміється на законодавчому та технічному процесі функціонування об'єктів права інтелектуальної власності. Сьогодні в сучасних політичних, економічних умовах, з урахуванням міжнародних зобов'язань, потрібна чітка злагоджена система взаємодії всіх гілок влади та окремих структурних елементів судової гілки влади, які приймають безпосередню участь у забезпеченні організації діяльності судової системи загалом та конкретного суду, зокрема. Саме від їх

функціонування, високоефективної роботи сьогодні залежить питання функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Висновки до Розділу 2

1. Інституційне забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності – це діяльність формальних інститутів держави у формі конкретних органів державної влади, які уповноважені на створення та забезпечення діяльності вказаного суду. Визначено наступну сукупність формальних інститутів, які приймають участь у створенні та забезпеченні діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності: Президент України, Верховна Рада України, Верховний Суд, Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Державна судова адміністрація, Національна школа суддів України, Рада суддів України тощо.

2. Організаційне забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності – це передбачені чинним законодавством положення щодо створення належних умов функціонування вказаного суду, визначена компетенція уповноважених органів щодо організації забезпечення діяльності суду, для забезпечення високого рівня функціонування суду, забезпечення його доступності, чіткого розподілу праці і якісний добір кадрів, і як результат, забезпечення прийняття справедливих, своєчасних, обґрунтованих рішень.

3. Організаційне забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності (судове управління) має своєю метою налагодження та підтримання ефективної позапроцесуальної діяльності вказаного суду, що передбачає постійне здійснення певних дій, прийняття відповідних як нормативних, так і індивідуальних актів. Зазначені процедури знаходять свою реалізацію у процесі здійснення управління, тобто продуманого організуючого та регулюючого впливу людей на власну суспільну життєдіяльність, який може бути здійсненим як безпосередньо (у формі самоврядування), так і через спеціально створені органи та структури.

4. Державне управління забезпеченням діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності являє собою діяльність владно-розпорядчого характеру уповноважених державних органів і посадових осіб (у тому числі структурно віднесених до виконавчої гілки влади) по організаційному забезпеченню діяльності суддів з відправлення правосуддя і керівництву апаратами цих судів, спрямуванню їх роботи, що здійснюється на виконання Конституції та законів України на основі дотримання принципу незалежності суддів і невтручання у їх діяльність. Суб'єкти, що здійснюють організацію забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, вирішують питання дислокації суду, розподіляють навантаження між судьями та працівниками апарату суду, організують роботу з діловодства, ведення судової статистики та архіву, займаються кадровим забезпеченням, вживають заходів щодо підвищення кваліфікації судових робітників, розв'язують проблеми фінансового, матеріального і технічного задоволення потреб суду, організують ведення бухгалтерського обліку в судових установах тощо, не втручаючись у діяльність суддів з реалізації правосуддя в конкретних справах.

5. Кадрове забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності є складним комплексом організаційно-правових заходів, пов'язаних з відбором та перевіркою кандидатів, їх навчанням, проведенням кваліфікаційних іспитів, рекомендацією на призначення на посаду судді.

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО ІНТЕГРАЦІЙНІ АСПЕКТИ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОГО СУДУ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

3.1. Міжнародні стандарти, гарантії та досвід судового захисту прав інтелектуальної власності

З роками поглиблююча співпраця України з Європейським співтовариством та світовою спільнотою, сприяє зростанню і рівня співпраці із Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ). У цьому напрямку українськими фахівцями здійснюється систематичний моніторинг прийнятих важливих Організацією рішень, з метою своєчасного впровадження та їх реалізації в Україні, зберігаючи національні інтереси нашої держави та забезпечуючи виконання нею міжнародних зобов'язань. З цією метою українські фахівці на постійній основі беруть участь у роботі керівних органів ВОІВ, а також її основних комітетів та робочих груп [10, с. 33].

Варто зазначити, що загалом на сьогодні посилюється міждержавна співпраця у напрямку протидії правопорушенням проти прав інтелектуальної власності. Це пояснюється тим, що держава не може бути осторонь таких проблем і самостійно протистояти їм. Тому координація міждержавних органів зростає. Провідні держави, які уже мають ефективну систему боротьби з порушеннями прав інтелектуальної власності зіштовхуються з низкою викликів, зокрема в питання транскордонних розслідувань, наголошуючи на тому, що застосування новітніх технологій злочинністю удосконалюється, завдяки чому часто вдається приховувати місцезнаходження такої злочинності. Саме тому міжнародна співпраця, консолідація людських, матеріально-технічних ресурсів держав сприятиме розслідування правопорушень проти прав інтелектуальної власності та притягненню винних осіб до відповідальності. На думку автора, Україна має стати одним із активних учасників такої співпраці. Оскільки саме таким чином можна досягти ефективної боротьби з порушеннями поти прав інтелектуальної

власності на теренах нашої держави. Більш тісна координація між установами та органами ЄС, які беруть участь у боротьбі з порушенням прав інтелектуальної власності, а також більш тісна співпраця на рівні правозастосування та спрощений обмін даними в рамках можливостей захисту даних є важливими елементами зусиль для зменшення цієї проблеми.

Одним із важливих етапів співпраці стало засідання Асамблеї держав-членів ВОІВ у жовтні 2019 року, результатом якого стала зустріч делегації Уряду України з Генеральним директором цієї міжнародної організації паном Френсісом Гаррі. Високе значення даної зустрічі для забезпечення інтересів України, полягає у можливості вирішення питань посилення співпраці у сфері інтелектуальної власності, через використання таких заходів як: спільні конференції, семінари, круглі столи, розробка та реалізація спільних проєктів, тощо. Результатом проведеної зустрічі стало підписання Програми співробітництва між Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності на 2020-2021 роки та Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності [54, с. 46].

На сьогодні світова спільнота, як ніколи раніше, усвідомила роль та необхідність консолідації, співпраці у вирішенні проблем, що виникають. Економічна ситуація в світі, що ускладнена наслідками пандемії, вимагає пошуку ефективних рішень. В таких умовах продовжує своє зростання інститут інтелектуальної власності, на який покладено найбільш важливіше завдання – винахід вакцини, ліків, засобів протидії вірусу COVID-19, їх легалізація та належна всебічна правова охорона.

Невід’ємним атрибутом членства нашої держави в Світовій Організації Торгівлі є виконання взятих на себе міжнародних зобов’язань, які зокрема задекларовані Угодою про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС). Ключовим обов’язком визначеним Угодою є забезпечення державами-учасницями Угоди, на своїх територіях дію таких процедур, які

спрямовані на запобігання порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності, їх захисту та недопущення їх порушення [197].

За своєю суттю зміст Угоди ТРІПС становить собою мінімальні стандарти та гарантії правової охорони прав інтелектуальної власності, що у встановленому порядку погоджені державами-членами СОТ. Всі країни-члени СОТ, а також ті країни, які хотіли б стати її членами в майбутньому, повинні дотримуватися вказаних норм, стандартів та гарантій.

З точки зору даного дисертаційного дослідження особливу увагу надано саме 9-й Главі Угоди про асоціацію [196], яка присвячена питанням інтелектуальної власності. Основною метою цієї глави є спрощення створення і комерційного використання інноваційних продуктів та продуктів творчої діяльності на території Сторін. Угодою про асоціацію встановлюються стандарти щодо охорони прав інтелектуальної власності, яких мають дотримуватися Сторони. Аналіз Угоди про асоціацію дозволяє дійти висновку про те, що усі заходи з удосконалення національної системи правової охорони інтелектуальної власності спрямовані саме на створення комфортних умов для комерційного використання прав інтелектуальної власності, недопущення зловживань правами, недобросовісних дій. Угода ТРІПС та Угода про асоціацію вимагають негайного підвищення рівня захисту прав інтелектуальної власності задля забезпечення сприятливих можливостей створення об'єктів права інтелектуальної власності та вільного використання прав на ці об'єкти у підприємстві [147, с. 30].

Процедурні стандарти Угоди ТРІПС встановлюють такі загальні вимоги щодо забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності [44, с. 51]:

— норми національного законодавства мають передбачати ефективні заходи проти будь-яких порушень права інтелектуальної власності, включаючи невідкладні заходи, спрямовані на протидію порушенням, і превентивні заходи, що попереджають подальші порушення (механізм дії вказаних норм та заходів має забезпечити уникнення будь-яких перешкод у сфері законної торгівлі, зловживань у вказаній сфері та гарантування належного рівня захисту у разі виникнення перешкод чи зловживань);

— ключовими гарантіями, як і в будь-якому судочинстві, не залежно від того, які процедури для захисту обирає держава, залишаються доступ до правосуддя, справедливість, рівність усіх учасників, своєчасність (тобто, сформувавши систему судового захисту у сфері інтелектуальної власності, держава зобов'язана гарантувати, що така система буде матеріально доступна для громадян, а також забезпечити такий добір суддів, щоб справи розглядалися на високому професійному рівні, своєчасно, прозоро, а рішення були справедливими);

— доступність правосуддя та справедливість рішення забезпечити через застосування належних доказів, уникнення затягування справи, забезпечення доступу до правової допомоги, тощо;

— крім того, держава зобов'язана забезпечити можливість перегляду судових рішень в апеляційному та касаційному порядку, а також можливість перегляду адміністративних рішень, уповноважених органів державної влади.

Щодо впровадження в Україні Вищого суду з питань інтелектуальної власності, як елемента виконання міжнародних зобов'язань, взятих на себе нашою державою, вітчизняні науковці, аналізуючи Угоду ТРІПС [197] все більше звертають увагу безпосередньо на зміст та положення Угоди, зокрема на відсутність обов'язку створення спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності [43, с. 90]. На думку Бочарової Н.В., аналіз згаданих положень свідчить лише про необхідність «забезпечити ефективний захист інтелектуальної власності в судах загальної юрисдикції та в рамках загальної адміністративної системи [31, с. 20], чого достатньо для того, щоб забезпечити дотримання Угоди.

Тобто, ні членство у Всесвітній організації інтелектуальної власності, ні Угода ТРІПС чи інші договори, підписані з ВОІВ, не вимагають створення спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності, однак зобов'язують держав-членів Організації всіма можливими інструментами, механізмами, процедурами, стандартами забезпечити захист прав інтелектуальної власності. Проте за власною ініціативою, визнаючи дієвість саме судової форми захисту прав, більшістю держав утворено такі суди у різних їх формах. Наразі існують

різні за статусом суди та арбітражі з питань інтелектуальної власності, які іменуються по-різному: Спеціалізований суд з питань інтелектуальної власності, Суд з інтелектуальної власності, Патентний суд, Суд з питань інтелектуальних майнових спорів, Суд з інтелектуальної власності та міжнародної торгівлі тощо.

Деякі країни створили спеціалізовані суди, які слухають виключно справи з питань інтелектуальної власності, як найефективніший спосіб забезпечення захисту прав інтелектуальної власності, зокрема мова йде про: Корею, Малайзію, Тайланд, Туреччину, США та Великобританію. Крім того, окремі держави пішли шляхом утворення у складі судів загальної юрисдикції спеціалізованої юрисдикції з розгляду справ з питань інтелектуальної власності або суддів зі спеціальною підготовкою (Австралія, Австрія, Китай). Франція, Індія та США мають досвід функціонування апеляційних судів, що мають виключну юрисдикцію в питаннях інтелектуальної власності, але розглядають й інші спори. Світовий досвід також фіксує наявність спеціальних відділів у нижчих і вищих судах, що розглядають господарські спори (Іспанія, Швейцарія) або наявність спеціальних трибуналів, що слухають ці справи (Нова Зеландія, Сінгапур).

У Кореї діє Трибунал інтелектуальної власності, який є судом першої інстанції, і розглядає справи пов'язані зі спорами щодо промислової власності, і здійснює свою діяльність незалежно від Корейського відомства інтелектуальної власності. Згаданий Трибунал може вирішувати питання дійсності щодо патентів, корисних моделей, товарних знаків, постійно зростає кількість суддів у Трибуналі, що орієнтовано на покращення ефективності, збільшення досвіду та досягнення справедливості у вказаних справах. Апеляційний розгляд справ розглянутих Трибуналом інтелектуальної власності здійснюється Патентним судом або Верховним Судом [8].

Загалом, щорічні публікації, звіти міжнародних організацій свідчать про високу ефективність та якість саме спеціалізованих судів з розгляду спорів, пов'язаних із інтелектуальною власністю, зокрема за даними Міжнародної торгової палати станом на 2016 рік такі суди діяли у 24 країнах Європи, Азії, Північної, Центральної та Південної Америки. Крім того, Консультативний

комітет із захисту прав Всесвітньої організації інтелектуальної власності на одинадцятій сесії (5-7 вересня 2016 року) представив доповідь стосовно аналізу діяльності судів з питань розгляду спорів, пов'язаних з інтелектуальною власністю, в 6 країнах, в якій підкреслюється важливість забезпечення збалансованого, комплексного і ефективного вирішення спорів в області ІВ і створення державами-членами судових механізмів для досягнення цієї мети. Йдеться про такі механізми, зокрема, як створення спеціалізованих судів з прав інтелектуальної власності.

Кісліцина І., дослідивши досвід зарубіжних держав, наводить приклад роботи Швейцарського Федерального патентного суду, який має досвід функціонування близько десяти років. Правове регулювання діяльності вказаного суду здійснюється однойменним спеціальним законом «Про Федеральний патентний суд» 2009 року [78, с. 384]. Федеральний патентний суд має виключну юрисдикцію у цивільних справах, пов'язаних із дійсністю патенту та порушенням патентних прав. При цьому інші патентні позови, пов'язані з патентами, також можуть бути порушені перед Федеральним патентним судом (наприклад, суперечки щодо угод про ліцензування патентів або патентних прав). Рішення Федерального патентного суду може бути оскаржене в органі вищої інстанції – Федеральному патентному суді Конфедерації Швейцарії. Слід підкреслити, що законом не визначено кількість суддів цього суду, лише зазначено, що Федеральний патентний суд складається «з двох постійних суддів та достатньої кількості непостійних суддів», більшість із непостійних суддів повинні пройти спеціальну технічну підготовку. Крім того, законом встановлено певні вимоги щодо несумісності суддів Федерального патентного суду Конфедерації Швейцарії, зокрема, судді цього суду не можуть бути членами Федеральних зборів, Федеральної ради або Федерального суду, а також не мають права виступати професійними представниками третіх осіб у суді, бути членами ради виконавчих директорів, наглядової ради, дорадчої ради або бути аудиторами господарських підприємств тощо.

Якщо звернути увагу на досвід українських сусідів, то важливий прорив у напрямку захисту прав інтелектуальної власності здійснила Чеська Республіка. Зокрема, мова йде про співробітництво Чехії із країнами Вишеградської четвірки у сфері ПІВ. Так, країни Вишеградської групи (V4) спільно утворили Вишеградський патентний інститут (VPI), діяльність якого розпочалася з 1 липня 2016 року. Це міжурядова організація патентного співробітництва, створена чотирма країнами Вишеградської групи, тобто Чехією, Угорщиною, Республікою Польща та Словаччина (країни V4). ІПП пропонує користувачам цієї патентної системи захисту (особливо окремим винахідникам, МСП та науково-дослідним організаціям) сприятливий та ефективний варіант отримання патентної охорони за кордоном шляхом полегшення доступу заявників до системи, встановленої Договором про патентне співробітництво (далі – РСТ) на вигідних умовах. ІПП було створено як Міжнародний орган пошуку та Міжнародний орган попередньої експертизи відповідно до Договору про патентне співробітництво (далі – РСТ). Таким чином, ІПП заповнив територіальну прогалину в глобальній системі РСТ, виступаючи міжнародним органом для Центральної та Східної Європи. У рамках ВОІВ Центральноевропейська та Прибалтійська групи були єдиною регіональною групою, в якій не було функціонуючого міжнародного органу при РСТ. Основні цілі ІПС – сприяння інноваціям, творчості та посиленню конкурентоспроможності підприємств з країн Вишеградської групи та країн Центральної та Східної Європи. Слід також відзначити співробітництво Чехії із країнами Вишеградської четвірки у сфері ПІВ. Зокрема, країни Вишеградської групи (V4) спільно утворили Вишеградський патентний інститут (VPI), діяльність якого розпочалася з 1 липня 2016 року. Це міжурядова організація патентного співробітництва, створена чотирма країнами Вишеградської групи, тобто Чехією, Угорщиною, Польщею Республіка та Словаччина (країни V4). ІПП пропонує користувачам цієї патентної системи захисту (особливо окремим винахідникам, МСП та науково-дослідним організаціям) сприятливий та ефективний варіант отримання патентної охорони за кордоном шляхом полегшення доступу заявників до системи, встановленої Договором про патентне співробітництво (далі – РСТ) на вигідних

умовах. ІПП було створено як Міжнародний орган пошуку та Міжнародний орган попередньої експертизи відповідно до Договору про патентне співробітництво (далі – РСТ). Таким чином, ІПП заповнив територіальну прогалину в глобальній системі РСТ, виступаючи міжнародним органом для Центральної та Східної Європи. У рамках ВОІВ Центральноєвропейська та Прибалтійська групи були єдиною регіональною групою, в якій не було функціонуючого міжнародного органу при РСТ. Основні цілі ІПС – сприяння інноваціям, творчості та посиленню конкурентоспроможності підприємств з країн Вишеградської групи та країн Центральної та Східної Європи [151].

В рамках європейського співробітництва, на шляху до створення єдиної патентної системи ЄС, що дасть можливість значно підвищити конкурентоспроможність європейських компаній на міжнародній арені було підписано Угоду про Єдиний патентний суд (Agreement on a Unified Patent Court), в контексті так званого «патентного пакету» 19 лютого 2013 р. державами — членами ЄС за винятком Хорватії, Польщі та Іспанії [1], який, як очікується, повинен приносити європейській скарбниці заощаджень на рівні 150– 290 млн щороку [19, с. 41] та істотно зменшить витрати з реєстрації винаходів. Попередніми документами, що мають значення у цьому напрямку стали — Регламент ЄС № 1257/2012 про поширення співробітництва у сфері створення єдиної системи патентної охорони і Регламент ЄС № 1260/2012 про поширення співробітництва у сфері створення єдиної системи патентної охорони щодо відповідних положень про переклад. Такий стан формування наднаціональної єдиної патентної системи в рамках ЄС, що триває вже понад 40 років, максимально наблизив ЄС до завершення створення інституту єдиного європейського патенту. 19 лютого 2013 р. більшість країн ЄС підписали Угоду про Єдиний патентний суд (UPC).

Ратифікувавши Угоду про асоціацію, Україна взяла на себе обов'язок забезпечити належне та ефективне виконання зобов'язань за міжнародними договорами в сфері інтелектуальної власності, досягнути належного та ефективного рівня охорони і захисту прав інтелектуальної власності, а також

спростити умови створення і комерційного використання інноваційних продуктів та продуктів творчої діяльності на своїй території.

В умовах посилення міжнародного співробітництва Україна долучилася практично до всіх конвенцій та угод, які регулюють правовідносини у сфері права інтелектуальної власності, які в свою чергу, відповідно до законодавства України стали нормами прямої дії. Однак, при цьому, велику роль відіграє національне законодавство, яке, на жаль, в частині права інтелектуальної власності містить чимало прогалин та колізій у своєму правовому регулюванні, що створює проблеми на шляху їх практичної реалізації.

Тому, без сумніву, більшої ефективності набуває не кількісний, а якісний показник імплементації, ратифікації міжнародних угод та договорів, особливо, їх належне виконання. Система міжнародних відносин, що складається у світі в галузі охорони інтелектуальної власності, об'єднана в рамках Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), як спеціалізованої установи Організації Об'єднаних Націй, до функцій якої віднесено розробку нових міжнародних угод і проектів з гармонізації національних законодавств.

Про гармонізацію вітчизняної системи законодавства у галузі інтелектуальної власності йдеться в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Безпосередній вступ в дію зазначеної Угоди посилює актуальність правової охорони прав інтелектуальної власності, для реального створення спільного з європейськими країнами ринку інтелектуальної власності, виконання Україною взятих міжнародних зобов'язань, формування її позитивного авторитету та сприйняття як рівного члена міжнародної спільноти, забезпечення економічної безпеки держави.

Тобто міжнародною спільнотою визнається важливість саме судового захисту прав інтелектуальної власності. Судова спеціалізація, тобто виокремлення судів з питань інтелектуальної власності дозволяє більш ефективно виявляти та вирішувати проблеми у зазначеній сфері. Забезпечуючи такі суди відповідними фахівцями у зазначеній галузі, держава створює всі гарантії для належного забезпечення зниження судових помилок, судових витрат, удосконалюючи судову

практику в зазначеній сфері, що, у свою чергу, приведе до більшої узгодженості і підвищення передбачуваності в правовідносинах з питань інтелектуальної власності [63, с. 74].

Однак світовий досвід функціонування інституту правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності, не дивлячись на те, що аналіз норм міжнародних нормативно-правових актів дозволяє дійти висновку, що міжнародною спільнотою визнається важливість саме судової форми захисту прав інтелектуальної власності, США не створювали в своїй судовій системі спеціального суду для захисту прав інтелектуальної власності. Більша частина справ щодо забезпечення захисту прав інтелектуальної власності в США вирішується шляхом подання цивільних позовів або порушення кримінальних справ у судах відповідної юрисдикції. Наприклад, розгляд справ про порушення прав на винаходи або авторських прав можуть вестися тільки у федеральних судах тому, що справи в цій сфері повністю відносяться до федеральної юрисдикції. На противагу цьому, позови про порушення прав на комерційну таємницю або торговельні марки можуть бути подані до місцевих судів, залежно від того, згідно з яким законодавством подаються відповідні позови: за федеральним чи місцевим законодавством [58].

Досліджуючи міжнародний досвід, можемо зазначити, що не лише Україна на сьогодні знаходиться на шляху розбудови спеціалізованої системи судів з розгляду спорів з питань інтелектуальної власності, такий етап характерний і для Фінляндії. На сьогодні в рамках діяльності Уряду Фінляндії розроблено відповідну програму, як передбачає створення спеціалізованого суду у сфері прав інтелектуальної власності. На сьогодні Фінляндія також має розмежовану юрисдикцію справ з питань інтелектуальної власності між різними судами. Зокрема розгляд спорів з питань авторських прав належить до відомства районних судів Фінляндії. Одним з найбільш досвідчених у цій галузі називають Хельсинський Районний Суд, який заслуховував більшість справ з питань промислової інтелектуальної власності, і маючи багаторічний досвід втратив свої повноваження після створення спеціалізованого суду. Також планується реформа

апеляційного перегляду спорів з питань інтелектуальної власності, який на сьогодні відноситься до компетенції Апеляційної Ради Національної Ради з патентів та реєстрації. На сьогодні судова система Фінляндії знаходиться в стані централізації та спеціалізації у сфері розгляду спорів з питань інтелектуальної власності [19].

Досліджуючи систему захисту права інтелектуальної власності у ЄС, варто звернути увагу на роль Суду Європейського Союзу (CVRIA, (Court of Justice of the European Union), адже важливе місце у системі правового захисту в державах-членах відведено саме йому. Суд ЄС був заснований відповідно до Угоди про Європейське об'єднання вугілля та сталі у 1952 році. На сьогодні він працює у Люксембурзі. У складі Суду ЄС діють три установи: сам Суд Європейського Союзу, Суд першої інстанції (створений у 1988 р., раніше мав назву Трибунал першої інстанції), Трибунал з питань публічної служби (створений у 2004 р.).

Організації, із якими співпрацює Україна в межах захисту інтелектуальної власності, різняться за своїм статусом. До них належать як міжнародні урядові організації, так і міжнародні неурядові та громадські організації. У сфері інтелектуальної власності та її захисту важливими є відносини із такими організаціями:

- 1) міжнародними організаціями «загальної компетенції»:
 - Міжнародна організація зі стандартизації;
 - ЮНЕСКО;
 - Міжнародна організація праці;
- 2) міжнародними урядовими організаціями з питань захисту інтелектуальної власності (за конкретними напрямками та окремими об'єктами):
 - Бернський союз з охорони літературних і художніх творів;
 - Гаазький союз із депонування промислових зразків;
 - Союз з охорони промислової власності;
 - Міжнародний союз патентної кооперації;
 - Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин;
 - Мадридський союз міжнародної реєстрації знаків;

- 3) міжнародними неурядовими та громадськими організаціями з питань захисту інтелектуальної власності в окремих професійних сферах:
- Коаліція захисту прав інтелектуальної власності (CIPR);
 - Міжнародна асоціація власників товарних знаків (INTA);
 - Міжнародна федерація фонографічної промисловості (IFPI);
 - Міжнародна конфедерація товариств авторів і композиторів;
 - Міжнародне бюро товариств із забезпечення охорони авторських прав на запис і механічне відтворення творів тощо [176].

Таким чином, у зв'язку зі створенням Вищого суду з питань інтелектуальної власності, наша держава наблизилася до ще більшого поглиблення процесів впровадження міжнародних стандартів, гарантій забезпечення прав інтелектуальної власності в Україні. Такий крок є не лише виконанням Угоди ТРІПС, але і поглиблення Європейської політики сусідства, до якої долучена наша держава. Однак міжнародна спільнота наголошує, що ряд національних нормативно-правових актів та законів все ще потребують змін та приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів, що суттєво важливо для діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Встановлено, що на сучасному етапі побудови ефективної системи судового захисту прав інтелектуальної власності, Україні, окрім впровадження новоствореного суду, необхідно забезпечити належний рівень співпраці з міжнародними міжурядовими інституціями та іншими державами у напрямку протидії правопорушенням проти прав інтелектуальної власності. Це пояснюється тим, що європейська спільнота визнала неефективність виключно внутрішньодержавної системи боротьби з порушенням прав інтелектуальної власності, оскільки злочинність у вказаній сфері зростає, вдосконалює свій професіоналізм, використовує новітні сучасні технології, посилює свій міждержавний зв'язок. Тому для забезпечення такої співпраці Україна має долучитися до процесів обміну даними, інформацією, приєднатися до навчань і тренінгів, в тому числі й навчання суддів спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності, для удосконалення їх досвіду та застосування

міжнародної успішної практики вирішення справ з питань інтелектуальної власності. Оскільки саме таким чином можна досягти ефективної системи правосуддя з питань інтелектуальної власності на теренах нашої держави. Більш тісна координація між установами та органами ЄС, які беруть участь у боротьбі з порушенням прав інтелектуальної власності, а також більш тісна співпраця на рівні правозастосування та спрощений обмін даними в рамках можливостей захисту даних є важливими елементами зусиль для зменшення цієї проблеми.

3.2. Стратегічні напрямки удосконалення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності як напрямок забезпечення виконання міжнародних зобов'язань

Інтелектуальні ресурси України свідчать про високий потенціал науково-технологічного, інноваційного розвитку нашої держави. Однак, результати комерціалізації результатів наукових розробок та досліджень показує, що наша держава є сировинною базою, а не потужним конкурентом на міжнародному секторі товарів та послуг. Фундаментом для покращення такої ситуації, з метою розвитку інновацій на теренах нашої держави, модернізації всіх процесів та підвищення конкурентоспроможності української економіки та в цілому інституту права інтелектуальної власності, має стати практична реалізація започаткованої судової реформи та початок діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності [40, с. 106].

Очевидно, що головним впливовим фактором зростання створення та реєстрації (патентування) творів авторського права та об'єктів промислової власності є наявність реально діючого державного механізму захисту порушених прав інтелектуальної власності, у разі їх порушення – ефективна система притягнення винних осіб до відповідальності, розвинута превентивна система запобігання порушення названих прав.

Серед найбільш гострих проблем у сфері прав інтелектуальної власності та їх судового захисту на сьогодні залишаються такі:

- нестабільність умов для винахідницької та раціоналізаторської діяльності;
- недорозвиненість елементів, що забезпечують комерціалізацію і захист запатентованих досягнень;
- використання неліцензійного програмного забезпечення, фальсифікованих і контрафактних товарів;
- високий рівень інтернет-піратства;
- неефективна та непрозора система збору роялті;
- відсутність дієвої системи судового захисту. Без вирішення зазначених проблем Україна може втратити надважливі економічні та фінансові ресурси [12].

Аналізуючи статистику судових спорів порушення прав інтелектуальної власності, можна простежити тенденцію до зростання звернення осіб до суду. Так, якщо в 2005 році загальна кількість справ не перевищувала 500 (щодо прав промислової власності) і 200 (щодо порушення авторських та суміжних прав), то в 2016 році вона сягає майже 3000. Крім того, збільшується й кількість кримінальних правопорушень, зокрема, в 2007 році було відкрито 400 кримінальних проваджень у справах ІВ, а в 2017 році лише за перше півріччя їх нараховувалось більше 300. В першу чергу, це пов'язано з розвитком електронних ресурсів, «злиття» інформації в мережу Інтернет та масове розповсюдження плагіату.

По-друге, більшість суб'єктів ІВ недостатньо обізнані з правовою регламентацією захисту прав ІВ і тому або не мають необхідних знань для захисту своїх прав, або в силу низького рівня усвідомлення необхідності захисту своїх майнових та особистих немайнових прав свідомо допускають посягання на їх права [50, с. 193].

За даними наведеними Верховним Судом «Аналіз стану здійснення правосуддя при розгляді господарських справ у 2018 році», від загальної кількості

розглянутих господарськими судами – 0,7 % або 460 – становлять справи зі спорів, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності; при цьому уже в порядку апеляційного розгляду справ ця цифра складає - 1,6 % або 235 справ у спорах, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності [18]. Крім того, за даними Відомства з інтелектуальної власності ЄС (EUIPO), наведеними у звіті «Звіт про стан порушень прав інтелектуальної власності 2019: важливість прав інтелектуальної власності, порушення прав інтелектуальної власності та дії, вжиті для боротьби з нею», щорічні збитки, спричинені підробкою та піратством у деяких секторах економіки ЄС, сягають до 60 млрд євро. Оновлений аналіз показує, що загальні втрати еквівалентні 7,4% від загального обсягу продажів в ЄС у 11 досліджуваних секторах економіки. Аналіз показує, що в межах ЄС втрачаються до 468 000 робочих місць у цих сферах [14].

У 2019 році Торговельним представником США (USTR) було опубліковано Спеціальний Звіт 301, який є результатом щорічного огляду стану захисту та забезпечення дотримання ІВ торговельними партнерами США у всьому світі¹⁵⁷. Згідно цим звітом Україна у 2019 році залишилася у Списку пріоритетного спостереження (в якому почала згадуватися з 1997 року). Серед проблем, які обумовили участь України в цьому списку, зокрема, відсутність ефективних засобів для боротьби з розповсюдженими в Україні порушеннями авторського права із використанням мережі Інтернеті. Відповідно, зважаючи на зазначені вище положення Угоди про асоціацію, Угоди TRIPS, доцільним є унормування права державного інспектора фіксувати зміст веб-сайту (сторінки), інших місць збереження даних в мережі Інтернет, а також право інспектора залучати відповідного спеціаліста у разі, якщо це потребує спеціальних знань і не може бути здійснено інспектором самостійно.

Крім того, невпинне зростання ролі інституту інтелектуальної власності у світі обумовлює нагальну потребу розробки та впровадження реально діючих механізмів, заходів охорони та захисту інтелектуальної власності в Україні, їх раціонального, правомірного використання. Наша держава не може залишатися осторонь від розвитку світових тенденцій у галузі інтелектуальної власності, тим

більше від використання результатів інтелектуальної діяльності, щоб бути конкурентоспроможною інноваційною державою [111, с. 184].

Згідно з результатами дослідження Відомства з інтелектуальної власності ЄС (EUIPO) 2013 року, оновленого в жовтні 2016 року, щодо ролі підприємств, які активно використовують ІВ, у функціонуванні економіки у ЄС, такі підприємства забезпечують майже 42 % обсягів ВВП Євросоюзу (5,7 трлн євро) та генерують 82 млн. робочих місць (з вищою оплатою праці (46% - надбавка), у порівнянні з підприємствами, в яких ІВ не використовується активно); на ці підприємства припадає 90% обсягів торгівлі ЄС з рештою світу (96 млрд. євро). Дослідження включило як європейські, так і національні права інтелектуальної власності на патенти, торговельні марки та промислові зразки. Згідно отриманих даних:

- (1) компанії, що володіють правами інтелектуальної власності, як правило, мають майже в 6 разів більше працівників, ніж компанії, які цього не роблять;
- (2) їх дохід на одного працівника в середньому перевищує 29%;
- (3) вони виплачують заробітну плату, яка в середньому на 20% вища, ніж фірми, які цього не роблять;
- (4) близько 40% великих компаній володіють правами інтелектуальної власності;
- (5) хоча лише 9% малого бізнесу володіють правами інтелектуальної власності, фірми, які мають такі права, отримують майже на 32% більше доходу на одного працівника, ніж фірми, які цього не роблять [145].

Наведене вище є кричущим фактором для нашої держави, яка зобов'язана вжити всіх заходів у напрямку забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності в Україні та їх належного судового захисту.

Обравши європейський вектор розвитку, Україна посилила режим співпраці з європейськими та іншими міжнародними державними урядовими та неурядовими інституціями, в тому числі й в сфері інтелектуальної власності, зокрема мова йде про Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ), Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин (УПОВ), Організацію

Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), європейську економічну комісію Організації Об'єднаних Націй (ЄЕК ООН), Європейським патентним відомством (ЄПВ), та спеціалізовані відомства з різних країн, у тому числі країн Європейського Союзу (ЄС). Така співпраця має допомогти нашій державі у розбудові ефективної системи охорони та захисту прав інтелектуальної власності, що в свою чергу сприятиме забезпеченню виконання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань.

З метою виконання Україною вимог Угоди про асоціацію з ЄС, забезпечення інтеграції України у міжнародний та європейський інтелектуальний простір з урахуванням національних інтересів України, наша держава визнала необхідність прийняття Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності на 2020-2025 роки. Оскільки, поодинокі, поспішні та не послідовні кроки у напрямку запровадження інституту судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні не дали очікуваного результату. Без її прийняття ні судова, ні правова реформа не знайдуть своєї практичної реалізації, через відсутність єдиного підходу до політики держави у сфері інтелектуальної власності.

Розробниками Стратегії були вивчені прогресивні підходи, що закладені в Стратегії «Європа 2020», якою визначено цілі та стратегічні пріоритети ЄС, покликані консолідувати європейську конкурентоспроможність на глобальному рівні, зокрема у частині розбудови Інноваційного союзу, Європейського дослідницького простору, а також у процесі реалізації Цифрового порядку денного для Європи [127].

За своєю правовою природою Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності являє собою комплекс заходів, що спрямовані на:

- (створення) сприяння та заохочення створення об'єктів права інтелектуальної власності;
- (використання) запровадження сприятливих умов та механізмів використання об'єктів права інтелектуальної власності у виробництві, інших галузях економіки;

- становлення ефективного державного управління у сфері інтелектуальної власності;

- підвищення ефективності діяльності державних установ системи охорони інтелектуальної власності, проведення експертизи заявок та видачі охоронних документів;

- удосконалення законодавства з охорони прав інтелектуальної власності; удосконалення механізмів захисту прав інтелектуальної власності;

- формування високого рівня культури та освіти у сфері інтелектуальної власності з метою побудови конкурентоздатної національної економіки, що заснована на знаннях та інноваціях та реалізуються Урядом нашої держави.

Від ефективності прийняття Стратегії залежить успішне впровадження судової реформи та ефективна робота створеного Вищого суду з питань інтелектуальної власності та забезпечення виконання взятих Україною міжнародних зобов'язань.

Міжнародні зобов'язання України у сфері інтелектуальної власності на сьогодні, головним чином полягають у спрощенні процедур створення та комерційного використання продуктів та продуктів творчої діяльності, як на території нашої держави, так і держав-членів ЄС, а також забезпечення належного та ефективного рівня охорони і захисту прав інтелектуальної власності.

Внаслідок реформування вітчизняної системи охорони прав інтелектуальної власності в Україні, на сьогодні вона являє собою сукупність законодавчих державних органів, що здійснюють правове забезпечення охорони інтелектуальної власності, та спеціально створених, структурних та функціональних органів державної влади, діяльність яких спрямована на формування та реалізацію державної політики у сфері охорони інтелектуальної власності, сприяння забезпеченню задоволення суспільства у розвитку інтелектуального, творчого, науково-технологічного потенціалу нації, стимулювання використання об'єктів права інтелектуальної власності в інноваційній діяльності, підвищення рівня захисту прав інтелектуальної власності, виховання правосвідомості та поваги до інтелектуальної власності та

задоволенню потреб суспільства й держави у формуванні та розвитку ринку інновацій та розбудові цифрової економіки.

Одним із аспектів успішного виконання вимог Угоди про асоціацію є питання належного захисту прав інтелектуальної власності в Україні, яке окрім того застосовується і до держав-членів Світової організації торгівлі, основною угодою якої є Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС). Указаною Угодою визначено, що країни-учасниці зобов'язуються забезпечити на своїй території дію таких процедур, які дозволяють здійснювати заходи, що запобігають порушенню законодавства у сфері охорони прав інтелектуальної власності та їх недопущення [197]. Підписавши Угоду ТРІПС, яка сама по собі не зобов'язує створювати суди з питань інтелектуальної власності, більшість держав-учасниць цієї Угоди зробили це з власної ініціативи.

Впровадження Стратегії буде здійснюватися в три етапи: перший – у період 2020-2021 рр.; другий – 2022-2023 рр. і третій – 2024-2025 рр. на основі планів дій, розроблених і прийнятих для кожного етапу.

Перший етап буде орієнтований переважно на завершення нормативної, інституційної та судової реформ, на вдосконалення інфраструктури системи інтелектуальної власності, на створення механізмів комерціалізації результатів ІВ та стимулювання інноваційної діяльності, зміцнення інституційного потенціалу установ, наділених функціями і відповідальністю в галузі ІВ, зміцнення функціонального потенціалу організацій по колективному управлінню, розвиток системи охорони ГЗ, ТЗ і ТВК, розробку та ліцензування освітніх програм з ІВ, поетапне включення дисциплін інтелектуальної власності у ЗВО, включення знань з ІВ у шкільні програми, відновлення системи перепідготовки та підвищення кадрів у сфері інтелектуальної власності, усунення наслідків патентного тролінгу, організацію кампаній з інформування населення про згубні наслідки явищ піратства і контрафакції.

Другий етап буде орієнтований на впровадження механізмів та програм, розроблених на попередньому етапі, а також на просування менеджменту інтелектуальної власності, забезпечення зростання інноваційного потенціалу

дослідних установ, ролі інтелектуальної власності в діяльності МСП, освоєння практичних методів реєстрації та охорони ГЗ, організацію спільних дій по боротьбі з піратством і контрафакцією, впровадження ефективного механізму по колективному управлінню авторськими і суміжними правами.

Третій етап об'єднує завдання, пов'язані зі створенням зрілого ринку об'єктів ІВ, їх інтеграцією в економічний оборот та забезпечення цифровізації національної економіки, сприяння переходу на інноваційний шлях економічного зростання та прийняття цінностей суспільства, заснованого на знаннях та культурі ІВ [127].

Загалом, прийняття та впровадження у практичну діяльність Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності переслідує більш глобальні цілі, не лише систему судового захисту. Впровадження Національної стратегії сприятиме подальшому розвитку та функціонуванню Національної системи інтелектуальної власності на якісно новому рівні та надасть змогу забезпечити:

— сприяння покращенню конкурентоспроможного підприємницького середовища, яке базується на результатах інтелектуальної діяльності, що сформує належні умови для переходу до інноваційної моделі економічного зростання країни;

— зростання інституційного та функціонального потенціалу Національної системи інтелектуальної власності;

— здійснення якісної організації та координації діяльності державних органів, установ та організацій, що наділені функціями та відповідальністю в сфері інтелектуальної власності, зміцнення їхніх взаємозв'язків для забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності, попередження контрафакції та піратства і боротьби з цими явищами;

— зростання рівня освіти, поінформованості та культури суспільства в сфері інтелектуальної власності, що призведе до зменшення використання піратських і контрафактних товарів, випадків недобросовісної конкуренції;

— підвищення рівня підготовки та кваліфікації фахівців державної системи правової охорони інтелектуальної власності, працівників судових, правоохоронних та контролюючих органів;

— стимулювання створення, правового захисту та правомірного використання об'єктів інтелектуальної власності в якості стратегічного інструменту формування умов для переходу до інноваційної моделі зростання економіки як наважливого кроку для побудови постіндустріального суспільства;

— виконання Державною службою функцій Міжнародного пошукового органу та Органу міжнародної попередньої експертизи на високому якісному рівні;

— впровадження сучасних інформаційних технологій, удосконалення інформаційного забезпечення в сфері інтелектуальної власності;

— забезпечення доступу широкому колу громадськості до інформації, пов'язаної з різними аспектами набуття, здійснення, захисту та дотримання прав інтелектуальної власності;

— удосконалення національного законодавства в сфері інтелектуальної власності у відповідності до європейських норм і стандартів для забезпечення надійного захисту прав інтелектуальної власності та зменшення обсягу правопорушень у цій сфері;

— розширення ринку та зростання капіталізації інтелектуальної власності, що відповідає рівню постіндустріального суспільства;

— зростання привабливості та престижу творчої, інтелектуальної діяльності, створення сприятливого інноваційного клімату; зростання іміджу нашої країни як правової держави, в якій здійснюється ефективний захист прав інтелектуальної власності, що буде сприяти залученню іноземних інвестицій;

— створення ефективних механізмів забезпечення інтелектуальної безпеки в країні для надійного розвитку та збереження українського інтелекту.

Не менш важливим серед перелічених стратегічних напрямків, є проблема вирішення питання статусу судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Зокрема, Г. А. Капліна наголошує, що «для участі в конкурсі на посаду

судді прописати більш чіткі та детальні засоби доказування систематичності та реальності здійснення професійної діяльності з питань інтелектуальної власності, або кількість та якість представництв в судах по вказаному питанню» [74, с. 114].

Автори Рябченко Ю. Ю., Гергало С. С., Дума Н. В. звертають увагу також на правовий статус суддів, проблему спеціалізації та відсутність необхідного рівня підготовки суддів, що розглядають спори у сфері прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності. При цьому, якщо в межах системи господарських судів загалом уже сформувалася відповідна практика розгляду даної категорії спорів, то в системі судів загальної юрисдикції вона лише перебуває у процесі свого становлення. Розгляд та вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності нерідко вимагає спеціальних професійних знань і практичних навичок, які часто відсутні у суддів, унаслідок цього значна кількість прийнятих рішень переглядаються вищими інстанціями. Досить часто суддя, який розглядає спір у сфері інтелектуальної власності, змушений поряд із вирішенням суто правових питань (про наявність чи відсутність права, факту правопорушення, розміру заподіяної шкоди тощо) також досліджувати технічні аспекти, що належать до предмета доказування. Сприяти вирішенню таких питань має судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності [177, с. 169].

Судовий захист прав інтелектуальної власності – це реакція держави на вчинення правопорушень і злочинів у сфері інтелектуальної власності, що здійснюється у публічному порядку через уповноважені органи державної влади, а саме через суд, з метою притягнення винних осіб до відповідальності, відновлення справедливості, усунення наслідків порушеного права інтелектуальної власності. На сьогодні не дивлячись на те, що питання створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності віднайшло свою практичну реалізацію в указі Президента про його утворення [169], ще й досі залишається ряд питань щодо правового статусу зазначеного суду і питань реалізації ним повноважень судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні. Сам факт створення такого інституту в державі є важливим кроком на шляху до захисту прав інтелектуальної власності.

Щодо забезпечення гарантованого Конституцією права на судовий захист, аналізуючи норми діючих процесуальних кодексів та новоствореного Закону «Про судоустрій і статус суддів» [168] прослідковується неврегульованість ряду питань у сфері судового захисту прав інтелектуальної власності та правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності, що порушує принцип доступу кожного до справедливого правосуддя. Створення нового Вищого суду з питань інтелектуальної власності поставило нові питання перед українським законодавцем, вітчизняною практикою та наукою, до яких належать проблемні аспекти назви суду, розмежування компетенції судів, територіальна та інстанційна будова суду з питань інтелектуальної власності, професійна підготовка суддів зазначеного органу та багато інших. З урахуванням позитивного міжнародного досвіду, впровадження в судову систему інституту захисту прав інтелектуальної власності є досить прогресивним кроком, обґрунтованим і доцільним. Діяльність такого спеціалізованого інституту в системі судової влади, у випадку його вдосконалення, дозволить максимально професійно та ефективно здійснювати захист прав інтелектуальної власності, за умови вдосконалення правового статусу суддів, процедури їх підготовки та добору.

Головними стратегічними цілями у сфері судового захисту прав інтелектуальної власності є підвищення іміджу нашої держави щодо належного та ефективного судового захисту згаданих прав та підвищення рівня довіри до судових органів у сфері інтелектуальної власності; адаптація норм чинного законодавства щодо судового захисту прав ІВ до приписів Угоди про асоціацію; забезпечення однакового і правильного застосування судами усіх інстанцій як процесуального законодавства, так і норм матеріального права у сфері ІВ; прогнозованість і стабільність судових рішень; ефективність роботи судових органів у захисті прав правовласників; (вдосконалення процесуальних аспектів здійснення судочинства в сфері інтелектуальної власності).

Цьому має сприяти, у першу чергу, завершення заходів з утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Специфічні заходи із досягнення цілей:

— завершення конкурсу на заняття посади судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності і здійснення необхідних організаційних заходів із запуском роботи новостворюваного суду;

— внесення змін і доповнень до Господарського процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та Цивільного процесуального кодексу України з метою вирішення проблем стосовно юрисдикції новостворюваного суду, процесуального механізму розгляду справ за участю державних органів та про визнання торговельної марки загальновідомою, участі спеціалістів у судовому процесі, та інших зазначених проблем у процесуальній сфері;

— включення на рівні процесуального законодавства до юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності розгляд у першій інстанції усіх справ у спорах, що виникають у відповідній сфері, в тому числі й спорів з публічно-правовою складовою за участю державних органів і органів місцевого самоврядування, а також фізичних осіб, які не мають статусу суб'єкта підприємницької діяльності, зокрема: справи щодо наявності права інтелектуальної власності; справи про порушення такого права; справи у спорах щодо недобросовісної конкуренції, пов'язаної з використанням прав інтелектуальної власності;

— бажаним є прийняття спеціального закону про Вищий суд з питань інтелектуальної власності, як це вирішено стосовно Вищого антикорупційного суду, із визначенням засад організації та особливостей забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, у тому числі Апеляційної палати цього Суду;

— закріплення на законодавчому рівні норм, спрямованих на забезпечення незалежності та неупередженості Апеляційної палати (визначення видатків на утримання Апеляційної палати окремим рядком в Державному бюджеті України, розміщення Апеляційної палати в будівлі окремо від палат Вищого суду з питань інтелектуальної власності, які здійснюють правосуддя в першій інстанції).

Указом Президента України від 11 червня 2011 затверджено «Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки» № 231/2021, яким фактично продовжено термін роботи над практичним впровадженням Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні і визначено, що необхідно завершити конкурси на посади суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності та його Апеляційної палати, а також створення умов для початку роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності; порушено розгляд питання залучення міжнародних експертів до участі у проведенні конкурсного добору кандидатів на посади суддів у вищих спеціалізованих судах.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можна стверджувати, що ні Національна Стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020-2025 роки, ні Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки - не є панацеєю від тих проблем, які існують на сьогодні у зазначеній сфері. Ефективність її прийняття безсумнівно вплине на всі сфери діяльності держави та її уповноважених органів, в галузі інтелектуальної власності. Окрім, Стратегії в державі має бути впровадження система практичної її реалізації, оскільки, як свідчить практика, прийняття таких документів не завжди супроводжується їх ефективним виконанням. Тому потрібно максимально консолідувати зусилля органів усіх гілок влади, для зосередження уваги на виконанні та реалізації запровадженої реформи. Важливим кроком у цьому напрямку є завершення судової реформи. Міжнародне співробітництво України у сфері охорони та захисту інтелектуальної власності сприяє більш ефективному виконанню нашою державою, взятих на себе зобов'язань. Дослідження міжнародного досвіду впровадження інституту судового захисту прав інтелектуальної власності дозволить застосувати найкращі його механізми в конкретних умовах, що характерні для нашої держави і утворюють перспективу подальших досліджень.

3.3. Перспективи впровадження в Україні міжнародного досвіду судового захисту прав інтелектуальної власності

Спеціалізоване судочинство – один із нелегких шляхів розбудови судової системи. Спеціалізоване судочинство, формування та функціонування вищих спеціалізованих судів не є повсюдною правовою тенденцією в усіх країнах. Воно притаманно, переважно, для країн, в яких, з одного боку, запроваджена спеціалізація судів за галузевою ознакою (або так звана зовнішня спеціалізація), а, з другого, де існує багатоступінчаста система спеціалізованих судів, в яких, власне, і розташована та функціонує підсистема відповідних вищих спеціалізованих судових органів [144, с. 64]. Україна, в контексті утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності пішла шляхом утворення спеціалізованого суду, однак через низку законодавчих суперечностей, колізій, недостатність досвіду, недосконалість системи національного законодавства у сфері інтелектуальної власності, призвели до справжньої кризи у цьому питанні.

Спеціалізація судів за відповідною ознакою є достатньо поширеною світовою тенденцією. Станом на 2012 рік, за дослідженням Міжнародного інституту інтелектуальної власності у 90 країнах Азії, Європи, Тихоокеанського регіону, Близького Сходу та Північної Африки, Північної та Південної Америки було зафіксовано діяльність спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності, причиною якого є зростаюча роль об'єктів інтелектуальної власності у світі, та складність правового регулювання зазначеної сфери, складний характер справ.

Негативним наслідком проведених реформ стало не лише призупинення процесу реформування, а й кадровий голод в судовій системі. Започаткована реформа призвела до загального зниження ефективності всієї судової системи. На сьогодні для вирішення проблем, що охопили судову гілку влади необхідно знайти ту саму відправну точку, відлік від якої дасть змогу рухатися далі. Така ситуація охопила і Вищий суд з питань інтелектуальної власності, діяльність якого й досі не розпочато, через відсутність механізму його практичного

впровадження в українську судову систему, недосконалість нормативно-правового забезпечення його діяльності.

Водночас, на сучасному етапі, проаналізувавши актуальний стан норм, що утворюють правовий статус ВСІВ слід зауважити, що з початком функціонування цього суду очікування можуть не виправдатись. На підтвердження цієї гіпотези можемо навести декілька аргументів:

– тривала затримка у початку роботи ВСІВ обумовила зневіру зацікавлених сторін у можливості доведення до кінця реформи у сфері судового захисту прав інтелектуальної власності та появу дискусій щодо доцільності утворення нового суду, загалом;

– низька зацікавленість з боку законодавця до думки фахівців у сфері захисту прав інтелектуальної власності, наукового співтовариства, іноземних партнерів та обмежене обговорення проблем утворення і функціонування ВСІВ призвела до наявності прогалин у законодавстві, недоліків промоційної активності при залученні кандидатів до формування суддівського корпусу ВСІВ, неоднозначного тлумачення та дискусій щодо статусу і місця нового суду у системі суспільних відносин;

– надмірна заполітизованість процесів, що супроводжували утворення Вищого антикорупційного суду спровокувала необґрунтовані підозри з боку експертного та наукового співтовариства щодо того, що утворення ВСІВ є даниною конституційному положенню щодо функціонування спеціалізованих судів (у множині), а не суду, а сам суд не потрібен, у той час як проведеним дослідженням ми доводимо протилежну думку, а саме, що у ході реформи була запроваджена нова модель спеціалізації судів, а утворення перших двох судів є її початковим кроком, за яким у майбутньому слідуватиме утворення нових і нових вищих спеціалізованих судів;

– відсутність профільного закону не дозволяє з певністю оцінювати індивідуальний правовий статус ВСІВ, що знову ж таки сіє сумніви у експертному та науковому співтоваристві, створює передумови неоднозначного трактування траєкторії розвитку правового статусу суду [23, с. 96].

При цьому, практики стверджують, що нинішня система судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні не може залишатися в такому стані. Зокрема, С. Хлебніков, зауважує на тому, що судді судів загальної юрисдикції не можуть впоратися з такими специфічними справами. Їм не вистачає, перш за все, фахової компетенції та відсутність фундаментальних знань з цієї галузі, не дивлячись на широке коло сучасних тренінгів, можливостей підвищення кваліфікацій. Ця проблема є цілком зрозумілою, адже для переважної більшості суддів право інтелектуальної власності не є спеціалізацією [200]. Однак, є і апеляційні позиції науковці, які зазначають, що «це радше процедурні моменти вже успішно запущеного процесу, покликаною забезпечити більш дієвий захист інтелектуальної власності в Україні, що повністю відповідає взятим на себе Україною міжнародним зобов'язанням» [77]. Кодинець А. зазначає, що «складність розглядів спорів у сфері інтелектуальної власності, їх тривалість, відсутність подекуди єдиних судових підходів до вирішення цієї категорії спорів – ці чинники негативно впливають на рівень правової захищеності суб'єктів інтелектуальної власності. Вирішення зазначених проблем захисту прав інтелектуальної власності є перспективним завданням вітчизняної правової системи та правозастосовної практики, першим кроком у цьому напрямі може бути ефективна діяльність спеціалізованого суду з розгляду та вирішення справ у сфері інтелектуальної власності» [84, с. 12].

Саме незалежний суд визначає, в яких обсягах і межах забезпечувати захист об'єктів інтелектуальної власності. Законодавець володіє певною свободою конституційного розсуду при запровадженні спеціалізованих судів. Однак для цього має бути певна нагальна потреба у розгляді специфічної категорії спорів, якими можуть виступати податкові спори чи спори, пов'язані із соціальним забезпеченням, або вирішенням питань щодо охорони інтелектуальної власності. У даному випадку законодавець може обрати принаймні одну із трьох моделей спеціалізації:

- 1) заснувати суди *ad hoc*;
- 2) відокремлені спеціалізовані суди;

3) спеціалізації всередині загальних судів, а точніше запровадження спеціалізації щодо розгляду особливої категорії справ, зокрема з питань інтелектуальної власності.

На нашу думку, основні аргументи у запровадженні спеціалізації з питань інтелектуальної власності всередині загальних судів є виправданим з міркувань:

1) специфічного предмета та суб'єктного складу цієї категорії справ у приватноправовій сфері;

2) саме запровадження такої спеціалізації сприятиме кращому розгляду зазначеної категорії справ;

3) диференціація також враховує специфічний склад учасників правовідносин, в яких значну роль відіграють фахівці з технічною освітою, що необхідно для визначення рівня новизни при встановленні необхідності щодо захисту винаходів, корисних моделей та інших об'єктів інтелектуальної власності [177, с. 213].

Спеціалізація судів, у свою чергу, як правило, призводить до спеціалізації законних представників. Це збільшує попит на навчання з прав інтелектуальної власності у вищій освіті та академічних дослідженнях, що зрештою призводить до підвищення загальної обізнаності щодо прав інтелектуальної власності.

Спеціалізовані суди з прав інтелектуальної власності часто приймають швидші та ефективніші рішення. Судді в спеціалізованих судах, як правило, рекомендується мати спеціалізовані знання і вони здатні зрозуміти процедур та технічних питань, пов'язаних зі справами щодо прав інтелектуальної власності. Крім того, спеціалісти-судді здатні краще розпізнавати закономірності розгляду справ та юридичні проблеми, що поєднує зменшення затримок та сприяти більш ефективному розгляду справ. Це, у свою чергу, сприяло б підвищенню довіри до судових процесів щодо прав ІВ.

Створюючи спеціалізовані суди з питань інтелектуальної власності, уряди можуть розробляти спеціальні правила та процедури, які можуть бути унікально підходить для суперечок, пов'язаних з ПІВ. Ці правила можуть допомогти вирішити складні проблеми прав інтелектуальної власності судовий процес,

наприклад, дозволяючи судам призначати асоційованих суддів або експертів з технічних питань знання для допомоги головуючому судді. Оскільки суперечки, пов'язані з ПІВ, часто стосуються нових або швидко Процедури для швидкого відстеження звернень можуть змінюватись і часто залежать від часу пришвидшити вирішення суперечок, пов'язаних з ПІВ. Ці правила та процедури посилюють судочинство ефективність та заохочувати власників прав інтелектуальної власності до інвестування, забезпечуючи краще забезпечення їх суперечок швидко вирішив.

Питання юрисдикції новоствореного суду залишається відкритим. І навіть, передбачені відповідно до ч. 2 ст. 20 Господарського процесуального Кодексу України [48]. Однак, як доцільно зазначає Білецька А.М. призначенням Господарського процесуального кодексу України є визначення юрисдикції та повноважень лише господарських судів, встановлення порядку здійснення судочинства в господарських судах. Таким чином, законодавець прирівнює Вищий суд з питань інтелектуальної власності до різновиду господарських судів, що суперечить суті створення окремого суду з питань інтелектуальної власності [26, с. 7]. При цьому, Коваль М., керуючись досвідом зарубіжних держав, не вбачає проблеми у правовому регулюванні діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності нормами Господарського процесуального законодавства, і зазначає, що в різних країнах спеціалізовані суди з питань інтелектуальної власності розглядають справи на підставі різних процесуальних норм. Наприклад, Шведський патентний суд керується адміністративним процесом, Суд інтелектуальної власності Великобританії та Патентний суд Австрії – цивільним, Федеральний патентний суд Німеччини – адміністративним і цивільним [82].

На думку, Г. В. Довгань, аналіз процесу становлення законодавства незалежної України у сфері інтелектуальної власності, свідчить те, що не дивлячись на щорічні доповнення, суттєвих змін у правовому регулюванні відносин у сфері права інтелектуальної власності як таких не відбувається, особливо, що стосується сфери судового захисту. Строки адаптації законодавства

про інтелектуальну власність до законодавства ЄС, визначені у низці угод, не були дотримані [56].

Хоча, зазначимо, що у 2019 році зроблено суттєві кроки у напрямку удосконалення правового регулювання сфери інтелектуальної власності. Про це свідчить прийняття довгоочікуваного Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України відносно вдосконалення охорони прав на компонування напівпровідникових виробів» від 19.09.2019 № 111-IX [155], яким надається нове визначення термінів, уточнюються умови надання правової охорони та умови охороноздатності компонування напівпровідникового виробу, а також уточнюється перелік прав та обов'язків, що впливають з державної реєстрації компонування напівпровідникового виробу тощо. А також узгоджено вимоги чинного законодавства України щодо охорони прав на географічні зазначення із правом ЄС прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правової охорони географічних зазначень» від 20.09.2019 № 123-IX [156]. Надаються нові визначення термінів «географічне зазначення», «назва місця походження товару», умов надання правової охорони географічному зазначенню та підстави для відмови в наданні такої охорони, уточнено коло осіб, які мають право на державну реєстрацію географічного зазначення, перегляду вимог до заявки на реєстрацію, визначенню вимог до технічних умов, яким повинен відповідати товар, для якого заявляється зазначення та уточнений перелік прав та обов'язків, що впливають з державної реєстрації географічних зазначень тощо.

Перспективними напрямками, які заплановано впровадити уже в цьому році варто назвати такі: розробка проекту Закону України «Про авторське право і суміжні права» з метою викладення Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-ХІІ у новій редакції. Зі Стороною ЄС узгоджується зміст Додатку ХХІІ-С та Додатку ХХІІ-Д: ведеться робота щодо доповнення їх географічними зазначеннями для сільськогосподарських і харчових продуктів та географічними зазначеннями для вин, ароматизованих вин та спиртних напоїв, що охороняються відповідно до рівня охорони, встановленого

Підрозділом 3 «Географічні зазначення» Частини 2 Глави 9 Розділу IV Угоди про асоціацію. Крім того, посилено роботу з акредитації організацій колективного управління відповідно до Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав». Напрацьовується порядок застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності з визначенням алгоритму дій посадових осіб митних органів при застосуванні заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності, взаємодії з правовласниками, декларантами, запровадження стандартизованих форм повідомлень.

Однак, варто зауважити, що поза підсудністю Вищого суду з питань ІВ залишаються справи щодо порушення прав на об'єкт права ІВ (ст. 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення) та злочини у сфері інтелектуальної власності, передбачені ст. 176 і 177 Кримінального кодексу України, тобто, кримінальні справи та справи, пов'язані з адміністративними правопорушеннями. На думку науковців та юристів-практиків, у зв'язку з тим, що справи про адміністративні правопорушення становлять відносно невелику громадську небезпеку, вони й надалі мають розглядатися місцевими судами, оскільки головним чинником у цьому випадку є оперативність реагування на правопорушення. Що ж до розгляду кримінальних справ, то їх також мають розглядати судді місцевих судів, оскільки вони спеціалізуються на розгляді таких справ та мають певний досвід [190].

У вересні 2017 року указом Президента України було утворено Вищий суд з питань інтелектуальної власності, далі Вища кваліфікаційна комісія суддів України оголосила конкурс на зайняття вакантних посад у цьому суді. Конкурс мав на меті відібрати 21 особу, яка буде відповідати всім необхідним критеріям для виконання повноважень судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Заявки на участь у конкурсі на зайняття вакантних посад у цьому суді подали 234 особи, з яких лише 219 були допущені до участі в конкурсі, а спеціальну перевірку пройшли лише 210 правників. Наступним етапом було тестування та виконання практичного завдання, що дозволило перевірити як

теоретичні, так і практичні навички кандидатів. Тестування успішно склали 148 кандидатів, а до виконання практичного завдання були допущені 86 осіб, які посіли найвищі місця у рейтингу. Необхідну кількість балів (126) для подальшої участі у конкурсі набрали 63 кандидати. Черговим етапом відбору стало психологічне тестування, в ході якого визначався рівень логічного та абстрактного мислення, емоційна стабільність, вмотивованість до виконання професійних обов'язків та здатність працювати у стресових умовах.

Подальший етап добору відбувся протягом липня – вересня 2019 року, протягом цього періоду Вища кваліфікаційна комісія суддів України проводила співбесіди із кандидатами, метою співбесіди було обговорення питань попередньої професійної діяльності та обставин, які можуть свідчити про недоброчесність кандидата. Крім того, Громадська рада доброчесності щодо 21 кандидата надала висновок про невідповідність критеріями етики та доброчесності, проте згодом 2 висновки було скасовано на підставі наданих кандидатами доказів та пояснень. На даному етапі склад Вищого суду з питань інтелектуальної власності так і не сформований, щодо 47 кандидатів оголошена перерва для ухвалення рішення за результатами проведення кваліфікаційного оцінювання на посаду судді цього суду, стосовно 13 кандидатів співбесіди не завершені або не проводилися; крім того, 2 кандидати припинили участь у конкурсі і щодо 1 кандидата кваліфікаційне оцінювання зупинено.

Подібна ситуація відбувається і з кандидатами на зайняття 9 вакантних посад в Апеляційній палаті Вищого суду з питань інтелектуальної власності: успішно склали тестування 38 із 97 кандидатів. Такий довгий відбір на зайняття вакантних посад у Вищому суді з питань інтелектуальної власності негативно впливає на стан розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності.

По-перше, господарські суди, які здійснюють розгляд справ такої категорії, перевантажені та не встигають швидко і якісно розглядати справи і приймати рішення. Громадяни, права яких у сфері інтелектуальної власності порушені, не звертаються за їх захистом до господарських судів, чекаючи утворення спеціалізованого суду, на який покладено великі сподівання.

По-друге, довгий конкурс на зайняття суддівських посад негативно впливає на рівень вмотивованості кандидатів; протягом майже 3-річного конкурсу багато з кандидатів не мають постійного місця роботи та втрачають певні професійні навички. Противники утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності наголошують на тому, що оскільки, незважаючи на довго триваючий конкурс, цей суд так і не запрацював, то, на їхню думку, немає великої потреби в утворенні такого суду і слід залишити розгляд справ цієї категорії господарським судам. Проте така позиція видається помилковою, довгий конкурс може бути гарантією того, що саме найдосвідченіші, добросовісні та вмотивовані кандидати обіймуть посади у Вищому суді з питань інтелектуальної власності. Водночас не слід стверджувати, що процес формування Вищого суду з питань інтелектуальної власності повністю зупинився. Так, за даними Державної судової адміністрації, 13 лютого 2020 року було здійснено державну реєстрацію новоутвореної юридичної особи – Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

У січні 2020 року до Верховної Ради України народним депутатом Л. А. Буймістер було внесено законопроект про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (реєстраційний № 2742 від 15 січня 2020 року). Цим законопроектом було запропоновано викласти п. 1 частини 2 статті 31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у такій редакції: «1) Вищий суд з питань інтелектуальної власності та економічної конкуренції» [171]. У пояснювальній записці до цього законопроекту автори зазначили, що справи у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції, захистом від недобросовісної конкуренції, державною допомогою суб'єктам господарювання та оскарженням в цій сфері рішень Антимонопольного комітету України, – єдині за своєю правовою природою, впливають із конкуренційних правовідносин, потребують глибокого економічного аналізу, зокрема (крім недобросовісної конкуренції) визначення товарного ринку та становища (монопольного або домінуючого) суб'єктів господарювання на ньому [149]. Проте вбачається, що зазначені категорії справ віднесено до юрисдикцій різних судів:

зокрема, господарські суди розглядають спори щодо економічної конкуренції, а адміністративні суди розглядають спори у сфері державної допомоги.

Отже, зміна назви та розширення повноважень Вищого суду з питань інтелектуальної власності може призвести до перевантаження суддів цього суду, що, у свою чергу, негативно вплине на швидкість розгляду справ, які віднесені до Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Комітет з питань правової політики, який розглядав законопроект про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» № 2742, своїм висновком від 17 червня 2020 року запропонував Верховній Раді України відхилити цей законопроект. У висновку Комітету з питань правової політики зазначено, що, по-перше, питання спеціалізації судів і суддів законодавчо врегульовано тим фактом, що є можливість створення судової палати у складі вищого спеціалізованого суду для розгляду певних категорій справ у разі такої необхідності; по-друге, у пояснювальній записці не наведено інформації, яка б свідчила про наявність неоднакової судової практики щодо розгляду справ у сфері економічної конкуренції; крім того, запропоновані у Законопроекті зміни в назві Вищого суду з питань інтелектуальної власності фактично призведуть до необхідності його реорганізації (тобто розширення штату суддів, проведення відповідного конкурсу на посади, додаткових бюджетних витрат для забезпечення діяльності суду) [38].

26 травня 2020 року Вища рада правосуддя ухвалила рішення № 1549/0/15-20 про надання консультативного висновку до законопроекту № 2742. У цьому висновку Вища рада правосуддя зазначила, що в межах своєї компетенції не підтримує зазначений законопроект, оскільки запропонований законопроектом № 2742 порядок утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності та економічної конкуренції лише шляхом перейменування Вищого суду з питань інтелектуальної власності суперечить Конституції України та Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [175].

Вища рада правосуддя справедливо зазначила, що у разі перейменування суду наслідком буде розширення функцій цього суду і справ, що йому підвідомчі. Крім того, розширення переліку справ, які буде розглядати Вищий суд з питань

інтелектуальної власності, призведе до необхідності проведення нового добору суддів цього суду з урахуванням нових вимог до суддів. Це зумовлено тим, що вимоги до суддів, які зараз проходять конкурс до Вищого суду з питань інтелектуальної власності, зорієнтовано на спроможність ними якісно та ефективно розглядати справи відповідної тематики.

Варто зауважити, що в умовах, коли конкурс до Вищого суду з питань інтелектуальної власності не завершено, нелогічно змінювати критерії добору суддів або проводити новий конкурс одразу після завершення формування першого складу Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні. А функціонування в Україні складу суду, до якого будуть входити постійні судді та непостійні судді, що мають спеціальну технічну підготовку, наприклад, як у Федеральному патентному суді Конфедерації Швейцарії, неможливо, оскільки це не відповідає вимогам чинного законодавства України. Крім того, запропонованим законопроектом не враховано необхідність внесення змін до інших нормативно-правових актів, що стосуються розгляду справ у сфері інтелектуальної власності, зокрема Господарського процесуального кодексу України [102].

Доцільно зауважує Капліна І. В., що створення суду потребує значної та тривалої фінансової підтримки з боку держави. Окрім забезпечення фінансування потреб суду, важливим також є інвестування у діяльність центрів для підвищення кваліфікації суддів з інтелектуальної власності, проведення підготовчих та навчальних програм. Останнє є особливо важливим, оскільки сфері інтелектуальної власності притаманний стрімкий розвиток, поява інновацій, що призводить до появи нових предметів спорів. У зв'язку з цим, суддям необхідно буде швидко реагувати на відповідні зміни задля створення необхідної правової позиції. Доцільно запровадити курси підвищення кваліфікації та перепідготовки суддів, тому що цілком ймовірно, що кількість кандидатів на посаду судді, які зможуть задовольнити відповідні кваліфікаційні вимоги Закону, буде невеликою, зважаючи на відсутність досвіду вирішення спорів у спеціалізації з інтелектуальної власності [75, с. 237].

Недоліки. Окрім вище наведених переваг, спеціалізація судів не позбавлена і певних недоліків. Обмеження доступності правосуддя. У відповідності до Указу Президента України «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» відповідний суд утворюється з місцезнаходженням у місті Києві. Розгляд справ у єдиному суді деякою мірою обмежує доступність правосуддя. Незважаючи на суттєве спрощення доступу до судочинства, внаслідок останніх реформ у сфері процесуального законодавства (можливість подання позовної заяви в електронній формі, повідомлення учасників засобами електронного зв'язку, можливість участі сторін судового процесу в режимі відеоконференції) недолік пов'язаний з віддаленістю спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності від безпосереднього місця проживання сторін судового процесу. Залежність від політико-економічних впливів.

Спеціалізовані суди часто вважаються більш залежними порівняно із загальними судами і більш вразливими до політичних чи економічних впливів під час призначення суддів або, як наслідок, неформальних взаємодій між сторонами, їх адвокатами та суддями. У зв'язку з тим, що спеціалізований суд з питань інтелектуальної власності є єдиним, то наявний ризик виникнення «закритого кола захисників», звернення до яких гарантує вищу імовірність перемоги у судовому процесі. Вузкість тлумачення. Інший недолік пов'язаний із занадто вузьким та надміру спеціалізованим тлумаченням норм права, за якого нехтуються загальні правові засади, можливість відходу від єдиної усталеної точки зору суду вищої ланки. Надмірна централізація може гальмувати обмін правовими ідеями та призвести до увічнення помилок.

Затратність утримання. Витрати на створення та функціонування спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності є суттєвим недоліком, особливо для країн з обмеженими ресурсами та низьким навантаженням на суди з питань захисту прав інтелектуальної власності. Витрати на формування та утримання спеціалізованого суду, як правило, суттєво вищі порівняно з матеріально-фінансовим забезпеченням судів загальної юрисдикції. До прикладу, з 1 січня 2020 року діє частина четверта пункту 24 розділу XII «Прикінцеві та

перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів», у відповідності до якої посадовий оклад судді вищого спеціалізованого суду становить 50 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року, тоді як для суддів місцевої ланки – 30 прожиткових мінімумів для працездатних осіб. Крім того, слід урахувувати витрати на утримання апарату окремого суду. У результаті утримання спеціалізованого суду створює додаткове навантаження на бюджет держави [80, с. 148]. Але, чи варто доводити, яких збитків завдає державі саме відсутність дієвої системи захисту прав інтелектуальної власності.

Постригань Т. Л. [146, с. 102], звертає увагу на те, що робота новоствореного суду без окремого закону «Про Вищий спеціалізований суд з питань інтелектуальної власності» та окремого процесуального кодексу з розгляду справ з питань інтелектуальної власності не змінить: – існуючі недоліки протиріч підсудності розгляду зазначеної категорії справ, оскільки не врегульовує наявність негативних правових наслідків у зв'язку з наявністю в Україні окрім господарського трьох видів судових процесів (цивільного, кримінального та адміністративного), за якими можуть (в т.ч. одночасно) вирішуватись суперечки, пов'язані з порушенням прав на один і той же об'єкт права інтелектуальної власності» [57].

Міжнародних досвід свідчить, що серед позитивних аспектів, які варто запроваджувати в Україні є використання таких технологічних сучасних інструментів, як відеоконференції, цифрова система запису свідчень, електронні подання, електронні судові запити та клопотання, що значно спрощує судовий процес. Про позитивність цього досвіду, наголошує Тайланд, на прикладі ефективного функціонування Центрального суду з питань інтелектуальної власності та міжнародної торгівлі (The Thai Central Intellectual Property and International Trade Court) [15].

Крім того, варто зазначити, що не достатньо створити ефективне судове забезпечення захисту прав інтелектуальної власності, необхідно посилити політику формування поваги до прав інтелектуальної власності, підвищення рівня

правової обізнаності громадян про свої права інтелектуальної власності, ефективного функціонування органів державної охорони прав інтелектуальної власності, забезпечення державного сектору ліцензійним програмним забезпеченням, на всіх рівнях.

Жак де Верра (Jacques de Werra), проректор та професор з питань інтелектуальної власності та договірної права, Женевського університету (Швейцарія), зазначає, що до позитивних аспектів запровадження спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності варто віднести їх вузьку експертність та спеціалізацію, що однозначно покращує якість правосуддя на основі минулого досвіду, допомагає формувати сталу, узгоджену, єдину судову практику в цих питаннях. І зазначає, що суддям спеціалізованих судів легше йти в ногу з часом та адаптуватися до динамічних змін в системі національного законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Однак, серед суттєвих недоліків, на який варто звернути увагу Україні є висока вартість створення та функціонування таких судів, висока вартість залучення експертів, необхідних для ефективного, об'єктивного вирішення спорів, що може створювати додатковий фінансовий тягар для сторін у справі і несе в собі ризик недоступності до правосуддя через фінансову неспроможність сторін [9].

Досить позитивним на нашу думку, для України є досвід Португалії, яка у 2011 році створила Суд з інтелектуальної власності (Intellectual Property Court, Законом 46/2011), до якого справи були передані з господарської юрисдикції. Причинами створення суду було визнано: низьку ефективність розгляду справ з питань інтелектуальної власності господарськими судами; необхідність скорочення строків розгляду даної категорії справ; потреба у підвищенні якості судових рішень, узагальнення судової практики з питань інтелектуальної власності та однакове її застосування на всій території Португалії [13].

Дослідження ефективності діяльності створення такого суду, дозволив визначити такі його переваги: по-перше, для створення спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності держава має мати необхідні соціально-

економічні, політичні передумови. Для доцільності впровадження такого суду необхідно мати відповідний рівень навантаження. Для того, щоб розширювати географію діяльності спеціалізованого суду по всій території держави, необхідно напрацювати досвід та відповідний рівень навантаження. Тобто чим більше зростатиме рівень звернення до спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності, тим більша ймовірність створення його регіональних інстанцій у вигляді спеціалізованих палат, або підрозділів.

Якщо названі передумови виконано, то перевагами утворення спеціалізованого суду стають:

— високий темп зростання суддівської експертності в питаннях захисту інтелектуальної власності, саме вузька спеціалізація суддів дозволяє їм ефективніше стежити за інноваціями та змінами як в міжнародному, так і в національному законодавстві з питань захисту інтелектуальної власності;

— підвищення попиту на експертизу в галузі інтелектуальної власності, а відповідно і зростає попит на фахівців даної галузі, що підвищує попит на навчання та правову обізнаність у зазначеній сфері;

— високий рівень ефективності та своєчасність прийнятих рішень спеціалізованим судом, що сприяє об'єктивному рівню витрат на судовий процес;

— узгодженість результатів розгляду справ, через обмежену кількість суддів, їх вузьку спеціалізацію, створення прецедентної практики, що допомагає загалом покращити стан захисту прав інтелектуальної власності в державі, оскільки через успішну судову практику вітчизняні юристи отримують якісні рекомендації і в подальшому можуть запобігати подібним судовим спорам;

— спеціалізація суду з питань інтелектуальної власності сигналізує суспільству, що урядом держави посилено увагу до прав інтелектуальної власності, що посилює правову та соціальну цінність вказаних прав, створює соціальний тиск на правопорушників та зменшує ймовірність вчинення правопорушень проти прав інтелектуальної власності.

Крім того, на нашу думку, дуже цінним застереженням, наведеним авторами Dr. Heike Gramckow and Barry Walsh, яке також може мати ризики в Україні це,

той факт, що спеціалізоване судочинство здійснюється вузьким колом осіб, як правило із залученням одних і тих же експертів, чи участі у даній категорії справ. вузького кола адвокатів, які спеціалізуються на спорах з питань інтелектуальної власності, що відповідно утворює ризик тісної взаємодії названих осіб та ризики корупції, неупередженого ставлення чи необ'єктивного вирішення справи [2, с. 8]. У зв'язку з цим необхідно велику увагу приділити виявленню корупційних ризиків у діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Сюди входять обмеження ресурсів, доступних для загальних судів, сприйняття преференційного режиму для справ та учасників судових справ, які розглядаються в спеціалізованих судах, ризик піддавати суддів більшому впливу спеціалізованих адвокатів та можливий вплив на суддів розвитку занадто вузький погляд на справи, на яких зосереджується суд.

Таким чином, найголовнішим у створенні ефективної судової спеціалізації з питань інтелектуальної власності в державі, є врахування саме внутрішньо національних потреб та особливостей сфери інтелектуальної власності, національного законодавства. Міжнародна практика свідчить про абсолютну різноманітність функціонування спеціалізованих судів з питань інтелектуальної і не існує єдиної успішної формули її запровадження, тому головний орієнтир має залишатися у напрямку внутрішніх державних потреб, ресурсів, правової системи, структури судової влади.

Висновки до Розділу 3

1. Поглиблена євроінтеграційна співпраця України з міжнародними організаціями та світовою спільнотою, міжнародні договори та угоди, укладені нашою державою створюють нові виклики та можливості зміцнення інституту судового захисту прав інтелектуальної власності на території України. Основою цих процесів є забезпечення визнаних міжнародною спільнотою засад, принципів, гарантій правосуддя, не залежно від того, які форми функціонування судів з питань інтелектуальної власності обирає держава, серед згаданих гарантій

ключовими залишаються – доступність правосуддя, справедливість, рівність всіх учасників, своєчасність, високий професіоналізм суддів, матеріальна доступність судочинства для населення, прозорість та справедливість рішень.

2. Міжнародний досвід свідчить про високу ефективність судового захисту прав інтелектуальної власності, що підтверджується щорічними публікаціями, звітами міжнародних впливових організацій. Як приклад, є дані, наведені Міжнародною торговою палатою станом на 2016 рік спеціалізовані суди з питань інтелектуальної власності діяли у 24 країнах Європи, Азії, Північної, Центральної та Південної Америки. Крім того, Консультативний комітет із захисту прав Всесвітньої організації інтелектуальної власності на одинадцятій сесії (5-7 вересня 2016 року) представив доповідь стосовно аналізу діяльності судів з питань розгляду спорів, пов'язаних з інтелектуальною власністю, в 6 країнах, в якій підкреслюється важливість забезпечення збалансованого, комплексного і ефективного вирішення спорів в області ІВ і створення державами-членами судових механізмів для досягнення цієї мети. Йдеться про такі механізми, зокрема, як створення спеціалізованих судів з прав інтелектуальної власності.

3. В умовах посилення міжнародного співробітництва в питаннях охорони та захисту прав інтелектуальної власності, Україна розширила посилила режим співпраці з європейськими та іншими міжнародними державними урядовими та неурядовими інституціями, що здійснюють впливовий ефект на стрімкий розвиток цієї сфери в нашій державі, зокрема мова йде про Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ), Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин (УПОВ), Організацію Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), європейську економічну комісію Організації Об'єднаних Націй (ЄЕК ООН), Європейським патентним відомством (ЄПВ), та спеціалізовані відомства з різних країн, у тому числі країн Європейського Союзу (ЄС). Така співпраця має допомогти нашій державі у розбудові ефективної системи охорони та захисту прав інтелектуальної власності, що в свою чергу

сприятиме забезпеченню виконання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань.

4. Ключовим, стратегічним напрямком сучасного розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні є розробка та прийняття Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності на період 2020-2025 років, впровадження якої передбачається в три етапи: перший – у період 2020-2021 рр.; другий – 2022-2023 рр. і третій – 2024-2025 рр. на основі планів дій, розроблених і прийнятих для кожного етапу.

Перший етап буде орієнтований переважно на завершення нормативної, інституційної та судової реформ, на вдосконалення інфраструктури системи ІВ, на створення механізмів комерціалізації результатів ІВ та стимулювання інноваційної діяльності, зміцнення інституційного потенціалу установ, наділених функціями і відповідальністю в галузі ІВ, зміцнення функціонального потенціалу організацій по колективному управлінню, розвиток системи охорони ГЗ, ТЗ і ТВК, розробку та ліцензування освітніх програм з ІВ, поетапне включення дисциплін ІВ у ЗВО, включення знань з ІВ у шкільні програми, відновлення системи перепідготовки та підвищення кадрів у сфері ІВ, усунення наслідків патентного тролінгу, організацію кампаній з інформування населення про згубні наслідки явищ піратства і контрафакції.

Другий етап буде орієнтований на впровадження механізмів та програм, розроблених на попередньому етапі, а також на просування менеджменту інтелектуальної власності, забезпечення зростання інноваційного потенціалу дослідних установ, ролі інтелектуальної власності в діяльності МСП, освоєння практичних методів реєстрації та охорони ГЗ, організацію спільних дій по боротьбі з піратством і контрафакцією, впровадження ефективного механізму по колективному управлінню авторськими і суміжними правами.

Третій етап об'єднує завдання, пов'язані зі створенням зрілого ринку об'єктів ІВ, їх інтеграцією в економічний оборот та забезпечення цифровізації національної економіки, сприяння переходу на інноваційний шлях економічного

зростання та прийняття цінностей суспільства, заснованого на знаннях та культурі ІВ.

5. Надмірна заполітизованість процесу створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності зіштовхнула Україну з кризовою ситуацією, запровадженої реформи, яка потребує негайного вирішення. Зокрема необхідним є прийняття спеціалізованого Закону України «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності» та відхилення законодавчих ініціатив щодо створення «Вищого суду з питань інтелектуальної власності та економічної конкуренції». Оскільки така ініціатива припинить процес створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності та поверне його в початковий етап, що призведе до значних фінансових втрат, і порушить ряд нових питань щодо спеціалізації судів, підготовки та добору суддів, кваліфікаційних вимог до них тощо.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення поставлених завдань щодо вдосконалення адміністративно-правових концептуальних засад утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

Запропоновано під адміністративно-правовими засадами створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності розуміти – основоположні принципи, керівні ідеї, що характеризують його зміст, сутність та призначення у суспільстві, і є найбільш загальними нормами, що забезпечені правовим регулюванням. Це сукупність передбачених нормами адміністративного права критеріїв створення зазначеного суду, та правовідносин, що виникли у зв'язку з його створенням та діяльністю.

Обґрунтовано, що успішне функціонування спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності у провідних державах світу, підтверджує, що саме судова форма захисту зазначених прав є найбільш дієвою та ефективною, що загалом підтверджує правильний вектор розвитку сфери інтелектуальної власності, обраний Україною.

Встановлено, що історичні витоки свідчать, що до часів незалежності України інституту інтелектуальної власності не приділялася увага на достатньому рівні, так звана радянська спадщина правового забезпечення у цій сфері, є однією з причин такого слабкого розвитку цього інституту в нашій державі, не дивлячись на потужний інтелектуальний потенціал суспільства. Економічне становище держави, низький рівень правового забезпечення сфери інтелектуальної власності призводить до низького рівня захисту прав інтелектуальної власності, що в свою чергу, блокує розвиток цієї сфери в нашій державі, завдає величезних фінансових збитків, знижує конкурентоспроможність нашої держави на міжнародному ринку, сприяє зростанню рівня правопорушень та злочинності проти прав

інтелектуальної власності, що формує міжнародну позицію України як країни-порушника прав інтелектуальної власності, що викликає величезний рівень недовіри з боку інвесторів.

Головною правовою підставою утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, запропоновано вважати, прийняття та внесення відповідних змін до Конституції України. Прийнятими змінами, наша держава вийшла на абсолютно новий рівень судового захисту прав інтелектуальної власності – який є реакцією держави на вчинення правопорушень і злочинів у сфері інтелектуальної власності, що здійснюється у публічному порядку через спеціально створений орган – Вищий суд з питань інтелектуальної власності, з метою притягнення винних осіб до відповідальності, встановлення соціальної справедливості, усунення наслідків порушеного права та відновлення становища, що існувало до вчинення порушення.

Удосконалено та наведено авторське розуміння поняття «адміністративно-правовий статус Вищого суду з питань інтелектуальної власності» - це врегульована чинним законодавством система норм, що характеризують порядок його утворення та діяльності, сукупність прав та обов'язків покладених на нього, порядок реорганізації та ліквідації, завдання, функції та компетенція суду, яка дозволяє визначити його як спеціалізований суд, що діє як суд першої та апеляційної інстанції з розгляду спорів з питань інтелектуальної власності, який утворено відповідно до Указу Президента, складається з 21 судді, повноваження на сьогоднішній день визначені Господарським процесуальним Кодексом нашої держави.

З урахуванням положень Господарського процесуального Кодексу України щодо колегіального розгляду справ Вищим судом з питань інтелектуальної власності (ч. 2, ст. 33 ГПК України), у складі трьох суддів, *обґрунтовно* позицію щодо перегляду кількості суддів для Вищого суду з питань інтелектуальної власності, для уникнення затягування процесу, перенавантаження суддів, забезпечення своєчасного розгляду справ. Крім того, з урахуванням принципу єдності засад організації та діяльності судів, варто переглянути положення щодо

одноосібного розгляду справ з питань інтелектуальної власності, а колегіального лише за умов особливої складності справи.

Встановлено, що виокремлення в загальній судовій системі України спеціалізованого суду, в рамках принципу судової спеціалізації, є ефективним, реальним способом забезпечити ефективність правосуддя у сфері інтелектуальної власності, забезпечивши компетентність суддів, та узгодження судової практики у правовідносинах з питань інтелектуальної власності.

Обґрунтовано позицію, щодо порушення конституційного принципу територіальності при створенні Вищого суду з питань інтелектуальної власності, внаслідок чого є потреба вирішення питання розміщення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, не лише з його розташуванням у столиці нашої держави, а й хоча б у кожному обласному центрі. Оскільки взаємозв'язок територіального розміщення судів пов'язаний з основоположним принципом доступності правосуддя, є обґрунтована потреба розширити територіальне розміщення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, що відповідно вплине на процес добору суддів, їх кількості. Крім того, для реального забезпечення доступності до правосуддя, варто переглянути можливість застосування електронного суду з питань інтелектуальної власності, використання засобів відео конференційного зв'язку. Або за окремими пропозиціями розглянути можливість відрядження суддів з питань інтелектуальної власності у регіони із використанням приміщень місцевих господарських судів, і таким чином забезпечити розгляд справи на місці. Перспективою є створення регіональних чи окружних судів з питань інтелектуальної власності.

Внесено пропозиції щодо дотримання принципу інстанційності. Оскільки перегляд судом своїх же рішень в апеляційній інстанції, видається абсолютно безперспективним та не об'єктивним, що на початку створення суду підриває довіру до його діяльності, та знову становить загрозу багаторічної судової тяганини, проходження всіх інстанцій, зростання матеріальних затрат на вирішення судових спорів з питань інтелектуальної власності, що знову погіршує становище суб'єктів права інтелектуальної власності. Правовий статус

Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності потребує належного доопрацювання, як і правовий статус суддів, які до неї входять. Зокрема, з урахуванням принципу єдності правового статусу суддів в Україні, недоречним є застосування єдиних вимог до суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності, як суду першої інстанції та до Апеляційної палати, як апеляційної інстанції. Вимоги до суддів апеляційних судів значно суворіші. Тому це питання також потребує належного його вирішення.

Наведено автоське розуміння поняття підвідомчості Вищого суду з питань інтелектуальної власності, зокрема як «визначене чинним законодавством коло справ з питань інтелектуальної власності, які виникають із відповідних правовідносин у сфері інтелектуальної власності, розгляд та вирішення яких належить до відання Вищого суду з питань інтелектуальної власності у порядку визначеному господарським процесуальним законодавством».

З'ясовано, що інституційне забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності – це діяльність формальних інститутів держави у формі конкретних органів державної влади, які уповноважені на створення та забезпечення діяльності вказаного суду.

Визначено наступну сукупність формальних інститутів, які приймають участь у створенні та забезпеченні діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності: Президент України, Верховна Рада України, Верховний Суд, Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Державна судова адміністрація, Національна школа суддів України, Рада суддів України тощо.

Встановлено, що організаційне забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності – це передбачені чинним законодавством положення щодо створення належних умов функціонування вказаного суду, визначена компетенція уповноважених органів щодо організації забезпечення діяльності суду, для забезпечення високого рівня функціонування суду, забезпечення його доступності, чіткого розподілу праці і якісний добір кадрів, і як

результат, забезпечення прийняття справедливих, своєчасних, обґрунтованих рішень.

Обґрунтовано, що організаційне забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності (судове управління) має своєю метою налагодження та підтримання ефективної позапроцесуальної діяльності вказаного суду, що передбачає постійне здійснення певних дій, прийняття відповідних як нормативних, так і індивідуальних актів. Зазначені процедури знаходять свою реалізацію у процесі здійснення управління, тобто продуманого організуючого та регулюючого впливу людей на власну суспільну життєдіяльність, який може бути здійсненим як безпосередньо (у формі самоврядування), так і через спеціально створені органи та структури.

Охарактеризовано державне управління забезпеченням діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності як діяльність владно-розпорядчого характеру уповноважених державних органів і посадових осіб (у тому числі структурно віднесених до виконавчої гілки влади) по організаційному забезпеченню діяльності суддів з відправлення правосуддя і керівництву апаратами цих судів, спрямуванню їх роботи, що здійснюється на виконання Конституції та законів України на основі дотримання принципу незалежності суддів і невтручання у їх діяльність. Суб'єкти, що здійснюють організацію забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, вирішують питання дислокації суду, розподіляють навантаження між суддями та працівниками апарату суду, організують роботу з діловодства, ведення судової статистики та архіву, займаються кадровим забезпеченням, вживають заходів щодо підвищення кваліфікації судових робітників, розв'язують проблеми фінансового, матеріального і технічного задоволення потреб суду, організують ведення бухгалтерського обліку в судових установах тощо, не втручаючись у діяльність суддів з реалізації правосуддя в конкретних справах.

З'ясовано, що кадрове забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності є складним комплексом організаційно-правових заходів, пов'язаних з відбором та перевіркою кандидатів, їх навчанням,

проведенням кваліфікаційних іспитів, рекомендацією на призначення на посаду судді. Чим більший рівень забезпечення спеціальних знань у кандидатів на посади суддів до Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності, тим нижча потреба залучати до вирішення таких справ технічних експертів.

Наголошено на тому, що поглиблена євроінтеграційна співпраця України з міжнародними організаціями та світовою спільнотою, міжнародні договори та угоди, укладені нашою державою створюють нові виклики та можливості зміцнення інституту судового захисту прав інтелектуальної власності на території України. Основою цих процесів є забезпечення визнаних міжнародною спільнотою засад, принципів, гарантій правосуддя, не залежно від того, які форми функціонування судів з питань інтелектуальної власності обирає держава, серед згаданих гарантій ключовими залишаються – доступність правосуддя, справедливість, рівність всіх учасників, своєчасність, високий професіоналізм суддів, матеріальна доступність судочинства для населення, прозорість та справедливість рішень.

Визначено, що міжнародний досвід свідчить про високу ефективність судового захисту прав інтелектуальної власності, що підтверджується щорічними публікаціями, звітами міжнародних впливових організацій. Як приклад, є дані, наведені Міжнародною торговою палатою станом на 2016 рік спеціалізовані суди з питань інтелектуальної власності діяли у 24 країнах Європи, Азії, Північної, Центральної та Південної Америки. Крім того, Консультативний комітет із захисту прав Всесвітньої організації інтелектуальної власності на одинадцятій сесії (5-7 вересня 2016 року) представив доповідь стосовно аналізу діяльності судів з питань розгляду спорів, пов'язаних з інтелектуальною власністю, в 6 країнах, в якій підкреслюється важливість забезпечення збалансованого, комплексного і ефективного вирішення спорів в області ІВ і створення державами-членами судових механізмів для досягнення цієї мети. Йдеться про такі механізми, зокрема, як створення спеціалізованих судів з прав інтелектуальної власності.

Наголошено на тому, що в умовах посилення міжнародного співробітництва в питаннях охорони та захисту прав інтелектуальної власності, Україна розширила посилила режим співпраці з європейськими та іншими міжнародними державними урядовими та неурядовими інституціями, що здійснюють впливовий ефект на стрімкий розвиток цієї сфери в нашій державі, зокрема мова йде про Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ), Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин (УПОВ), Організацію Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), європейську економічну комісію Організації Об'єднаних Націй (ЄЕК ООН), Європейським патентним відомством (ЄПВ), та спеціалізовані відомства з різних країн, у тому числі країн Європейського Союзу (ЄС). Така співпраця має допомогти нашій державі у розбудові ефективної системи охорони та захисту прав інтелектуальної власності, що в свою чергу сприятиме забезпеченню виконання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань.

Встановлено, що ключовими заходами на шляху до успішного завершення процесу утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності вбачаються такі:

— завершення конкурсу на заняття посади судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності і здійснення необхідних організаційних заходів із запуском роботи новостворюваного суду;

— внесення змін і доповнень до Господарського процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та Цивільного процесуального кодексу України з метою вирішення проблем стосовно юрисдикції новостворюваного суду, процесуального механізму розгляду справ за участю державних органів та про визнання торговельної марки загальновідомою, участі спеціалістів у судовому процесі, та інших зазначених проблем у процесуальній сфері;

— включення на рівні процесуального законодавства до юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності розгляд у першій інстанції усіх справ у спорах, що виникають у відповідній сфері, в тому числі й спорів з

публічно-правовою складовою за участю державних органів і органів місцевого самоврядування, а також фізичних осіб, які не мають статусу суб'єкта підприємницької діяльності, зокрема: справи щодо наявності права інтелектуальної власності; справи про порушення такого права; справи у спорах щодо недобросовісної конкуренції, пов'язаної з використанням прав інтелектуальної власності;

— бажаним є прийняття спеціального закону про Вищий суд з питань інтелектуальної власності, як це вирішено стосовно Вищого антикорупційного суду, із визначенням засад організації та особливостей забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, у тому числі Апеляційної палати цього Суду;

— закріплення на законодавчому рівні норм, спрямованих на забезпечення незалежності та неупередженості Апеляційної палати (визначення видатків на утримання Апеляційної палати окремим рядком в Державному бюджеті України, розміщення Апеляційної палати в будівлі окремо від палат Вищого суду з питань інтелектуальної власності, які здійснюють правосуддя в першій інстанції).

Обґрунтовано, що відсутність політичної волі та загально надмірний політичний вплив на процес утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності зіштовхнула Україну з кризовою ситуацією, запровадженої реформи, яка потребує негайного вирішення. Зокрема необхідним є прийняття спеціалізованого Закону України «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності» та відхилення законодавчих ініціатив щодо створення «Вищого суду з питань інтелектуальної власності та економічної конкуренції». Оскільки така ініціатива припинить процес створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності та поверне його в початковий етап, що призведе до значних фінансових втрат, і порушить ряд нових питань щодо спеціалізації судів, підготовки та добору суддів, кваліфікаційних вимог до них тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Agreement on a Unified Patent Court // Official Journal of the European Union (C 175, 20.6.2013). — P. 1–40.
2. Dr. Heike Gramckow and Barry Walsh Developing Specialized Court Services International Experiences and Lessons Learned. *URL:* https://documents1.worldbank.org/curated/en/688441468335989050/pdf/819460WP0D_evel00Box379851B00PUBLIC0.pdf.
3. Dr. Peter Drahos The Universality Of Intellectual Property Rights: Origins And Development. *URL:* HTTP://WWW.WIPO.INT/EDOCS/MDOCS/TK/EN/WIPO_UNHCHR_IP_PNL_98/WIPO_UNHCHR_IP_PNL_98_1.DOC.
4. Dr. Pim Albers Performance indicators and evaluation for judges and courts. *URL:* <https://rm.coe.int/performance-indicators-and-evaluation-for-judges-and-courts-dr-pim-alb/16807907b0>.
5. Dragana Boljević Upgrading the effectiveness (efficacy and quality) and independence of judges through evaluation of their performance. Evaluation of judicial performance. December 2005 - October 2007. 62 p. *URL:* <https://www.medelnet.eu/images/stories/docs/Evaulation%20of%20Judicial%20Perfor mance-07%20eng.pdf>.
6. European Commission for the efficiency of justice, Checklist for promoting the quality of justice and the courts. Strasbourg. 2008. *URL:* <https://rm.coe.int/european-commission-for- the-efficiencyof- justice-cepej-checklist-for-promo/16807476cf>.
7. Fahed Abul-Ethem The Role of the Judiciary in the Protection of Human Rights and Development: A Middle Eastern Perspective. Fordham International Law Journal. Volume 26, Issue 3 2002 Article 8. *URL:* <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1883&context=ilj>.
8. International Bar Association Intellectual Property and Entertainment Law Committee. International Survey of Specialised Intellectual Property Courts and Tribunals. London, September 2007. *URL:* https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2018_Speci

- alised_IP_Rights_Jurisdictions_in_Member_States/2018_Specialised_IP_Rights_Jurisdictions_in_Member_States_EN.pdf.
9. Jacques de Werra A closer look at specialized intellectual property courts. *URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2019/03/article_0005.html*.
 10. Kuriava V. International cooperation of Ukraine in the field of functioning of the institute of judicial protection of intellectual property right though the performance of obligations. *Recht der Osteuropäischen Staaten (ReOS)*. 02/2020. Inhaltsverzeichnis. pp. 33-36.
 11. Kuriava V. V. Conceptual principles of the creation of the high court of intellectual property in Ukraine. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, VII(32), I.: 192, 2019 Feb. P. 44-46. DOI: 10.31174/SEND-HS2019-192VII32-10.
 12. Oleksandr M. Kostenko, Rasim Sh. Babanly, Alyona M. Klochko, Mykola I. Lohvynenko, Anna O. Bolotina, Viktoriia V. Kuriava To the issue of criminal and legal protection the right of intellectual property on medicines in Ukraine. *International Journal Of management (IJM)*, Volume 11, Issue 7, July 2020, pp. 367-375. (Scopus).
 13. Specialised IP Rights Jurisdictions in the Member States. A compilation of available studies (Q3 2017). July 2018. *URL: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2018_Specialised_IP_Rights_Jurisdictions_in_Member_States/2018_Specialised_IP_Rights_Jurisdictions_in_Member_States_EN.pdf*.
 14. Status Report on IPR infringement: the importance of intellectual property rights, the infringement of intellectual property rights and the actions taken to combat it. *URL: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2019_Status_Report_on_IPR_infringement/2019_Status_Report_on_IPR_infringement_en.pdf*.
 15. Vichai Ariyanuntaka Intellectual Property And International Trade Court: A New Dimension For IP Rights. Enforcement In Thailand. *URL: <https://wipo.lexres.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/th/th027en.html>*.

16. Адміністративне право України: академічний курс : [підручник] : у 2 т. / під ред. В.Б. Авер'янова. К. : Юрид. думка, 2004. Т. 1 : Загальна частина. 2004. – 584 с.
17. Алексеев С. С. Общая теория права : в 2 т. / С.С. Алексеев. М. : Юрид. лит., 1982. Т. 1. 1982. 359 с.
18. Аналіз стану здійснення правосуддя при розгляді господарських справ у 2018 році: Верховний Суд. Київ. 2019. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Analiz_KGS_2018_1.pdf.
19. Андрощук Г. О. Недобросовісна реєстрація товарних знаків: зарубіжний досвід припинення. *Актуальні проблеми судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні*. URL: <http://ndiiv.org.ua/Files2/29.01.2016.pdf>.
20. Андрощук Г. О., Роботягова Л. І. Єдиний Патентний Суд ЄС: організаційні та економіко-правові засади функціонування. *Наука, технології, інновації*. № 2. 2019. С. 34-43
21. Баженов М. І. Роздуми про доцільність створення в Україні спеціалізованих судів у сфері захисту прав інтелектуальної власності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Вип. 6. 2014. с. 122-126.
22. Бандурка О. М. Теорія та методи роботи з персоналом в органах внутрішніх справ: Підручник. Харків: Вид-во Ун-ту внутр.. справ, 2000. 480 с.
23. Бедратий Ю. В. Правовий статус Вищого суду з питань інтелектуальної власності: перспективи розвитку. Vol 24 (2020): *Scientific notes of Lviv University of Business and Law. Series: Economics. Series: Law*. С. 95-101.
24. Беззуб І. О. Спеціалізований суд із розгляду справ у сфері інтелектуальної власності: зарубіжний досвід та українські перспективи. URL: http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3181:spetsializovaniy-jud-iz-rozglyadu-sprav-u-sferi-intelektualnoji-vlasnosti&catid=8&Itemid=350.
25. Білецька А. М. Запровадження в Україні судової спеціалізації з питань інтелектуальної власності. *Право і суспільство*. № 1. Ч. 2. 2018. с. 3-8.

26. Білецька А. М. Реалізація принципу спеціалізації в роботі суду. *Автореферат* дисертації на здобуття наукового ступеню к.ю.н. зі спец. 12.00.10 – «Судоустрій; прокуратура та адвокатура». Харків. 2019. 23 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16856/1/Biletska_2019.pdf.
27. Блажівська Н. Є. Проблематика оскарження рішень Державного департаменту інтелектуальної власності України та Антимонопольного Комітету України. *Вісник Вищої ради юстиції*. № 3. 2010. с. 57-63.
28. Босва О. С. Генеза судового захисту трудових прав на українських землях в період з IX сторіччя до другої половини XIX сторіччя. *Науковий Вісник Міжнародного гуманітарного університету*. № 21. 2016. с. 87-91.
29. Борко А. Л. Заходи забезпечення діяльності адміністративних судів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. № 2. 2008. URL: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsy/02_2008/08baldas.pdf.
30. Бородовський С. О. Дослідження інституту способів захисту цивільних прав та охоронюваних законом інтересів в юрисдикційній діяльності. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. № 5 (20). 2014. С. 67-85.
31. Бочарова Н. В. Специализированные суды по вопросам интеллектуальной собственности: аргументы «PRO» и «CONTRA» в современных международных дискуссиях. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2007. № 6. С. 19-34.
32. Бошицький Ю. Л. Шляхи модернізації та оптимізації правового регулювання інтелектуальної власності в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 4. С.164-170.
33. Булкат М. С. Теоретико-правові засади судової влади: сучасний концепт». *Дисертація* на здобуття наукового ступеня д.ю.н., зі спец. 12.00.01 «теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень». Київ. 2019. 43 с. URL: http://idpnan.org.ua/files/2019/bulkat-m.s.-teoretiko-pravovi-zasadi-sudovoyi-vladi_suchasniy-kontsept_1110.pdf.

34. Буроменський М., Сердюк О. Оцінювання якості діяльності суду: світовий досвід та українські ініціативи. *Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів*. № 4. 2012. С. 45-49.
35. В центрі уваги захист прав інтелектуальної власності в судовому порядку. *Європейська бізнес асоціація*. URL:http://www.eba.com.ua/files/Lobbying/Judicial_Protection_IPR_Ukr_04_2008.pdf.
36. Вахонєва Т. Поняття права інтелектуальної власності та його складові. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. № 6. 2015. С. 24-32.
37. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [Голов. ред. В. Т. Бусел, редактори&лексикографи: В. Т. Бусел, М.Д. Василега&Дерибас, О.В. Дмитрієв, Г.В. Латник, Г.В. Степенко]. – К.: Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
38. Висновок Комітет з питань правової політики стосовно Проекту закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» № 2742 від 15 січня 2020 року. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=67888&pf35401=529868>.
39. Войнолович С. Деякі питання кадрового комплектування судів системи адміністративного судочинства. *Підприємництво, господарство і право*. № 10.2016. с. 92-96.
40. Войтко С. В., Скоробогатова Н. Є. Взаємозв'язок між розвитком права інтелектуальної власності та економічним добробутом в умовах цифрової економіки. Всеукраїнська науково-практична конференція: «*Інтелектуальна власність в Україні: проблеми та перспективи розвитку в інформаційному суспільстві*» 28-29 листопада 2019 року/ упорядники М. В. Савицький, Г. П. Євсєєва, В. А. Бабенко. – Київ-Дніпро: НДІ ІВНАПрНУ–ПДАБА. С. 106-111.
41. Волощенко О. М. Новели права інтелектуальної власності України у розрізі процесів європейської інтеграції. *Право та інновації*. № 2. 2015. с. 27-31.
42. Головкова О. М. Генезис правової охорони інтелектуальної власності. *Форум права*. № 1. 2008. с. 92-98.
43. Горбачова К. М., Нежевело В.В., Хайхан І.Р. Національна Стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні в контексті забезпечення

виконання міжнародних зобов'язань. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3. 2020. С. 88-91

44. Горнісевич А. М. Міжнародні стандарти захисту прав інтелектуальної власності. *Наука та інновації*. 2011. Том 7. № 3. С. 49-53.

45. Горобець Р. Овчар О. Інституційний аналіз судової системи України. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ardu_O/2009_2/R_2/Gorobec-Ovchar.pdf.

46. Городовенко В. Засади побудови судової системи України. *Юридична Україна*. № 9. 2012. С. 78-86.

47. Господарське процесуальне право : [підручник] / [В.Д. Чернадчук, В. В. Сухонос, В. П. Нагребельний, Д.М. Лук'янець] ; за заг. ред. к. ю. н. В. Д. Чернадчука. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. 378 с.

48. Господарський процесуальний Кодекс України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 6, ст.56.

49. Григор'єва Н.О. Оцінка якості персоналу в системі ефективного управління. URL: <http://intkonf.org/grigoreva-no-otsinka-yakosti-personalu-v-sistemi-efektivnogo-upravlinnya/>.

50. Гриценко В. Г., Шашкова А. О. Особливості судового захисту прав інтелектуальної власності в сучасних умовах реформування судової системи України. *Наукові записки. Серія: Право*. Вип. 2. Спецвип. 2017. С. 192-195.

51. Грошевский Ю. М., Марочкин И. К. Органы судебной власти в Украине. К.: Ин Юре, 1997. 20 с.

52. Гусаров С. Конституція і проблеми правової політики. *Віче*. № 21. 2011. <http://www.viche.info/journal/2794/>.

53. Денисюк Д. С. Кадрова робота в органах внутрішніх справ: поняття та процесуально-правовий аспект. *Науковий Вісник Херсонського державного університету*. Вип. 3-2. 2015. с. 129-131.

54. Державне підприємство Український інститут інтелектуальної власності (Укрпатент). Річний звіт. 2019. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/zvit-ukr-2019.pdf>.

55. Довгань Г. В. Становлення та розвиток законодавства України про інтелектуальну власність (історико-правовий аспект). Дисертація на здобуття наук. ст. к.ю.н., зі спец. 12.00.01 - теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень. Львів. 2008.
56. Довгань Г. В. Становлення та розвиток законодавства України про інтелектуальну власність (історико-правовий аспект). *Автореф. на здоб. наук. ст. к.ю.н.*, зі спец. 12.00.01. Львів. 2009. с. 19.
57. Додаток № 2 до листа Громадської Ради при Мінекономрозвитку «Зауваження та рекомендації щодо ряду потенційно негативних для економіки України норм положень, викладених у проекті Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» №6232 від 23.03.2017 року». URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=ukUA&id=50542b9d-937a-4b9d-a534-129400a081b0&title=RishenniaGromadskoiRadiPriMinekonomrozvitkuVid21-07-2017-Roku>.
58. Доріс Лонг, Патриція Рей, Жаров В. О., Шевелева Т. М., Василенко І. Е., Дроб'язко В. С., Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування. Практичний посібник. – К.: «К.І.С.» 2007.- 448 с
59. Дроб'язко В. С. , Міндул А. В. , Орлюк О. П., Тверезенко О. О., Штефан О. О. та ін.; за заг. ред. д.ю.н. О. П. Орлюк.- Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування: монографія. - К.: ТОВ «Лазуріт-Поліграф», 2009.-242 с.
60. Дудченко О. Ю. Про понятійний апарат у сфері адміністрування в судовій системі. URL: http://наука.iiulau.org.Ua/download/el_zbimik/1/Dudchenko.pdf.
61. Європейська комісія «За демократію через право» (Венеціанська комісія) (пункти 45 та 63 Висновку від 15 червня 2013 року № 722/2013.

62. Жаров В. О. Захист права інтелектуальної власності. Захист авторського права і суміжних прав. Захист права промислової власності. Навчальний посібник. К.: ЗАТ «Інститут інтелектуальної власності». 2003. 64 с.
63. Жаров В. О. Право інтелектуальної власності в системі права України. *Навчальний посібник. Київ: Інститут інтелектуальної власності і права, 2006. 108 с.*
64. Жуков С. В. Адміністративно-правовий механізм забезпечення добросовісності суддів. *Порівняльно-аналітичне право. № 4. 2018. С. 256-257.*
65. Заброда Д. Г. Адміністративно-правові засади: сутність та зміст категорії. *Загальне адміністративне право. № 2. 2013. С. 45-51.*
66. Запорожець І. Г. Адміністративно-правові засади управління у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності: *Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х., 2006. 19 с.*
67. Застосування системи оцінювання роботи суду: *Методичний посібник. Розроблено та рекомендовано експертами проекту USAID. Київ. 2016. 182 с.*
68. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2019 рік: Результати та плани. *URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/aa-implementation-2019-4.pdf>.*
69. Ізбаш К. С. Історико-правовий огляд підготовки персоналу в органах внутрішніх справ. *Юридичний науковий електронний журнал. № 4. 2014. с. 145-148.*
70. Інтелектуальна власність. Сфера послуг, Патентні повірені України. Оцінювачі України. *Підприємства, установи, особистості. Київ, 2007. 128 с.*
71. Калініченко В. В. Окремі проблеми організаційного забезпечення функціонування Вищого господарського суду України. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2014. № 2(10). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kvvhsu.pdf>.*
72. Канарик Ю. С. Актуальні питання створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Юридичний науковий електронний журнал. № 5. 2017. с. 67-69.*

73. Капітаненко Н. П. Державний контроль у сфері реалізації права інтелектуальної власності: адміністративно-правові засади. *Право і суспільство*. № 6-2. 2020. С. 165-173.
74. Капліна Г. А. Створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності: перспективи та прогалини. URL: <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1104/1/110-114.pdf>.
75. Капліна І. В. Становлення Вищого суду з питань інтелектуальної власності: проблеми та перспективи. *Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*. Маріуполь : Донецький державний університет управління; Український культурологічний центр, 2017. С. 235-238.
76. Кармазін Ю. М. Атестаційно-дисциплінарна практика в судах України. *Вісник Верховного суду України*. 1999. № 5. С. 42-47.
77. Кепко О. І., Кепко В. О. Захист інтелектуальної власності в контексті взятих на себе Україною міжнародних зобов'язань. *Економічна наука*. № 9 .2020. с. 91-94. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2020/17.pdf.
78. Кісліцина І. О. Утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні: дискусійні питання. *Підприємництво. Господарство і право*. № 7. 2020. С. 383-388.
79. Клімова Г. П. Державна підтримка інтелектуальної власності в Україні. URL: http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/Klimova/2_3.pdf.
80. Ковалишин О. Р., Канюка І. М. Спеціалізовані суди у сфері інтелектуальної власності: переваги та недоліки. *Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. Том. 31 (70), № 2, Ч. 2. 2020. С. 146-149.
81. Коваль І. Ф. Щодо правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2016. № 5. с. 39-44.
82. Коваль М. Вищий суд з питань інтелектуальної власності: процес створення триває. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/vishchiy-sud-z-pitan-intelektualnoyi-vlasnosti-proces-stvorenniya-trivae.html>.

83. Кодекс адміністративного судочинства від 06.07.2005 року № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2005. № 35-36, № 37, ст.446.
84. Кодинець А. О. Захист прав інтелектуальної власності в умовах впровадження судової реформи. *Підприємництво, господарство і право*. № 3. 2018. С. 9-13.
85. Кожура Л. О. Адміністративно-правовий захист та охорона: поняття та співвідношення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Вип. 35. Ч. 1. Том. 2. 2015. С. 119-122.
86. Козерацька О. В. Основні риси інституту права інтелектуальної власності в ХІХ столітті на українських землях. *Право і суспільство*. № 6-2, частина 2. 2014. С. 82-85.
87. Козирева В. П., Гаврилішин А.П. Особливості розгляду господарських спорів у сфері інтелектуальної власності. *Юридичний вісник*. № 1. 2014. с. 11-115.
88. Козлов Ю.М. Предмет советского административного права. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1967. – 160 с.
89. Колодій А. М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 42–46.
90. Колпаков В. М. Концептуально-понятійні основи кадрового забезпечення системи професійної освіти. *Теорія та методика управління освітою*. № 4. 2010. с. 1-12.
91. Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. Ратифіковано *Законом № 475/97-ВР від 17.07.97*. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
92. Константи́й О. В. Судова форма захисту як провідний спосіб забезпечення верховенства права та законності в публічно-владних правовідносинах. *Вісник Вищої ради юстиції*. № 1 (9). 2012. С. 33-43.
93. Конституція України: Закон України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
94. Концепція розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009–2014 роки: Схвалено Рішенням Колегії Державного

департаменту інтелектуальної власності оформлене Протоколом № 11 від 11.03.2009 р. *URL*: http://sips.gov.ua/ua/normative_acts.html.

95. Короєд С.О., Кресіна І.О., Прилуцький С. В. Концепція реформування судової влади України. *Судова апеляція*. № 3. 2015. С. 6-34.

96. Косенко С. С. Судовий порядок захисту прав на об'єкти прав інтелектуальної власності. *Юридичний журнал*. № 4. 2006. с. 48-51.

97. Котенко М. В. Сучасний стан та перспективи розвитку наукового пізнання інтелектуальної власності як ціннісно-правового феномену. *Прикарпатський юридичний вісник*. Вип. 5 (34). 2020. С. 12-15.

98. Котюк В. О. Теорія права: курс лекцій : [навч. посіб. для юрид. фак. вузів] / В.О. Котюк ; під ред. І.Д. Борис. – К.: Вентурі, 1996. 208с.

99. Кравчук В. М. Місце та роль інституту судової влади в системі конституційного права України. *Науковий Вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. № 24. 2010. с. 40-45.

100. Краснобаров О. В. Адміністративно-правові засади діяльності Державної судової адміністрації України. *Дис. к.ю.н., спец. 12.00.07*. Харків. 2010. 209 с.

101. Крушельницька О. В., Мельничук Д. П. Управління персоналом: навч. посібник. К : Кондор, 2003. 296 с.

102. Куйбіда Р. О. Реформування правосуддя в Україні: стан і перспективи: *Монографія*. К.: Атіка. 2004. С. 31-47.

103. Куйбіда Р., Смалюк Р. Звідки взявся й куди зник ІР-суд? *URL*: <https://rpr.org.ua/news/zvidky-vziavsia-i-kudy-znyk-ip-sud/>.

104. Курява В. В. Адміністративно-правові засади та передумови утворення в Україні Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Науковий Вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: «Юриспруденція». № 35. 2018. С. 98-102.

105. Курява В. В. Актуальні проблеми забезпечення організації діяльності вищого суду з питань інтелектуальної власності. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції: «Порушення прав

інтелектуальної власності як підстава адміністративної, кримінальної та цивільної відповідальності». 10 грудня 2019 року. м. Київ. С. 98-103.

106. Курява В. В. Єдині засади організації та діяльності судів у контексті створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. III Міжнародна науково практична конференція «*Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*». 23-24 травня 2019. м. Суми. С. 132-136.

107. Курява В. В. Інститут правового захисту прав інтелектуальної власності в контексті судової реформи. Матеріали науково-практичної інтернет-конференції «*Охорона та захист інтелектуальної власності в інноваційній діяльності в умовах євроінтеграційних процесів*». Секція № 2. 21 березня 2019 року. м. Київ. 78-81 с.

108. Курява В. В. Інституційне забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Правові горизонти*. Вип. 27 (40) 2021. С 33-40.

109. Курява В. В. Місце та роль Державної судової адміністрації України в організаційному забезпеченні діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Вип. 59. Том 2. 2019. С. 49-53.

110. Курява В. В. Порухення основоположних засад утворення вищого суду з питань інтелектуальної власності. Матеріали другої міжнародної науково-практичної конференції «*Актуальні питання юриспруденції: теоретичні та практичні виміри*». 25 квітня 2019 рік. м. Суми. 31-34 с.

111. Курява В. В. Стратегічні напрямки та перспективи удосконалення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. «*KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*». № 4 (32). Vol. 1. 2020. 184-188.

112. Лаврук О. Кадрове планування в системі управління персоналом. URL: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwi_vcmT6bjjAhUHрYsKHediDpoQFjADegQICBAC&url=https%3A%2F%2Fstudlib.org.ua%2Findex.php%2Fепrs%2Farticle%2Fdownload%2F32%2F32&usg=AOvVaw2ovVM-dC5VHIIskDfjx5_N.

113. *Леко Б.* Юридична етика : навч. посіб. Чернівці, 2008. 280 с.

114. Логвиненко М. І. Дискреційні повноваження суддів, як корупційний ризик у судовій владі. *Судова апеляція*. № 3. 2015. С. 43-49.
115. Лукаш Т. Кандидати до ВСПВ понад рік чекали тести. URL: https://zib.com.ua/ua/134769-bez_apellyaciynoi_palati_ip-sud_vse_odno_ne_zaprasyue.html.
116. Малишкіна Н. О. Президент України та судова влада: основні форми та правові засади взаємодії. *Актуальні проблеми держави і права*. Вип. 82. 2019. С. 112-119.
117. Мандичев Д. В. Адміністративно-правові принципи діяльності господарських судів України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Вип. 5-2. Том 3. 2014. с. 145-147.
118. Марочкін І. Є., Сібільова Н. В., Тихий В. П. Організація судової влади в Україні: навч. посіб. Х.: Одісей, 2007. 328 с.
119. Марцинкевич А. М. Концептуальний підхід до розробки методики професійно-психологічного відбору кандидатів на посади суддів в Україні. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv.PDF/Nzlubp_2012_9_19.pdf.
120. Матат Ю. І. Право на доступ до правосуддя: європейський досвід та проблеми забезпечення в Україні. URL: http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1419%3A081216-22&catid=171%3A6-1216&Itemid=212&lang=ru.
121. Махніцький О. І. Конституційно-правові принципи судової влади в Україні. *Право і суспільство*. № 6-2. 2013. С. 33-37.
122. Мельник М. Г. Управління діяльністю органів судової гілки державної влади – як адміністративно-правова категорія. *Вісник*. № 2. 2011. С. 142-144.
123. Минькович-Слободяник О. В. Види правової політики України. *Часопис Київського університету права*. № 2. 2012. с. 21-24.
124. Минькович-Слободяник О. В. Правова політика як чинник правотворчості та правозастосування. *Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеню к.ю.н., зі спец. 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень*. Київ. 2010. 22 с.

125. Мурашин Г. О. Статус суддів – європейські стандарти. *Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*. Вип. 11. – К.: Вид. Дім «Юридична книга», 2000. С. 186–195.
126. Назаров І. В. Судові системи країн Європейського Союзу та України: генезис та порівняння: *Монографія*. – Х.: Видавництво «ФІНН», 2011. 432 с.
127. Національна Стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020-2025 роки. URL: https://drive.google.com/file/d/1oqjabxZiTempwJjaZsO1NoLt7fvP_qxj/view.
128. Неклеса Ю. В. Процесуальні особливості розгляду судами справ про захист авторських та суміжних прав. *Порівняльно-аналітичне право*. № 4. 2015. с. 132-135.
129. Нерсесян А. С. Форми захисту прав інтелектуальної власності в Україні: теоретичні аспекти. *Юридичний журнал*. 2010. №6. С. 39-40.
130. Неугодніков А. О. Співвідношення компетенції та юрисдикції адміністративних судів України. *Актуальні проблеми держави і права*. Вип. 26. 2005. с. 259-262.
131. Ніколаєнко Я. М. Поняття та зміст права на судовий захист: сучасний погляд. *Науковий вісник Міжнародного гуманітаного університету*. Сер. Юриспруденція. № 8. 2014. С. 48-50.
132. Ніколенко Л. М. Реалізація основних принципів господарського судочинства при перегляді судових актів. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 1. С. 174–180.
133. Новікова І. Е. Інститут інтелектуальної власності та його роль у розвитку ВНЗ. *Інтелектуальна власність у науково-дослідних установах та вищих навчальних закладах: теоретичні та практичні аспекти управління та оцінки: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. – К.: „Прінт Сервіс”. 2011. С. 73 – 76.
134. Обрізко І. М. Поняття та зміст спеціалізації судів як принципу організації судової влади. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39597/09-Obrizko.pdf?sequence=1>.

135. Олєфіренко Н. А. Адміністративно-правовий статус адміністративного суду в Україні. *Слово Національної школи суддів України*. № 3. 2013. с. 152-155.
136. Орлюк О. П. Захист прав інтелектуальної власності у контексті європейської інтеграції. *Вісник Національної академії правових наук України*. № 3. 2016. с. 58-74.
137. Орлюк О. П. Інтелектуальна власність в Україні: досвід, законодавство, проблеми, перспективи. *Право України*. № 3. 2011. с. 4-20.
138. Панасюк О. До питання про співвідношення понять «повноваження» та компетенція» суду в кримінальному провадженні. *Публічне право*. № 4. 2013. с. 282-290.
139. Панькова Л. О. Вищий суд з питань інтелектуальної власності як суб'єкт комунікаційної діяльності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 6. Том 2. 2018. С. 187-189.
140. Пашковська Т. Вищий «інтелектуальний» суд: на фінішній прямій. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/actual/vishchiy-intelektualniy-sud-na-finishniy-pryamiy.html>.
141. Пашковська Т. Патентний суд в Україні: доведеться почекати? / Юридична газета. 04 листопада 2015. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/events/patentniy-sud-v-ukrayinidovedetsyapochekati.html>.
142. Петренко Н. О. Щодо використання термінів «підвідомчість», «компетенція», «юрисдикція» та «підсудність спорів» в господарському процесуальному законодавстві. URL: <http://hozpravo-odessa.com/index.php/nashi-avtory/38-petrenko-n-o/352-petrenkoarticle1>.
143. Пітер Г. Соломон Судове адміністрування і якість правосуддя. *Судова апеляція*. № 3. 2009. С. 73-83.
144. Пліш М. А. Врахування зарубіжного досвіду у вирішенні питань судової спеціалізації у контексті судово-правової реформи. URL: <http://aup.org.ua/wp-content/uploads/%D0%A1%D0%9F-2017-%E2%84%961-2.pdf#page=63>. С. 63-72.

145. Побудова ефективної системи охорони прав інтелектуальної власності: Парламентські слухання. URL: http://static.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/sl161219.htm.
146. Постригань Т. Л. Зміни в процесуальному законодавстві. Питання інстанційної юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності. URL: http://eprints.cdu.edu.ua/2793/1/konf_2019-100-103.pdf.
147. Потоцький М. Ю. Господарські правовідносини інтелектуальної власності в процесуальній правовій спільності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 27. 2014. с. 30-33.
148. Похиленко І. С. Становлення Вищого суду з питань інтелектуальної власності. URL: <http://212.111.196.173/bitstream/handle/129.pdf?sequence=3&isAllowed=y>.
149. Пояснювальна записка до Проект закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» № 2742 від 15 січня 2020 року URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67888.
150. Приймаченко Д. В., Ігонін Р. В. Співвідношення понять «організаційне забезпечення судів», «організаційне управління в судах» та «судове управління». *Слово Національної школи суддів*. № 1. 2013. С. 57-66.
151. Прилуцький С. В. Формування корпусу професійних суддів України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Прилуцький Сергій Валентинович. – К., 2003. – 223 с.
152. Притика Д. Організаційно-правові засади діяльності спеціалізованих колегій по захисту інтелектуальної власності. *Право України*. 2002. № 6. с. 62–64.
153. Притыка Д. Н. Арбитражный суд: проблемы организации и деятельности. К.: Орияне, 2000. 320 с.
154. Про визначення кількості суддів у Вищому суді з питань інтелектуальної власності: Наказ Державної судової адміністрації № 929 від 30 вересня 2017 року. URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/file/DSA/DSA_2017_all_docs/17ordersmarch/N_929.pdf.
155. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення охорони прав на компонування напівпровідникових виробів: Закон

України від 19.09.2019 року № 111-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/111-20/paran7#n7>.

156. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правової охорони географічних зазначень: Закон України від 20.09.2019 № 123-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2019, № 45, ст.290.

157. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 28, ст.532.

158. Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам / Рекомендації президії Вищого господарського суду України від 27.06.2007 № 04-5/120.

159. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності. Постанови Пленуму Вищого господарського суду України. від 17.10.2012 р. № 12.

160. Про затвердження Положення про Державну судову адміністрацію України: Рішення Вищої Ради правосуддя від 17.01.2019 р. № 141/0/15-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr141910-19>.

161. Про заходи щодо охорони прав інтелектуальної власності: Указ Президента України від 27.04.2001 року № 285/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285/2001#Text>. (втратив чинність).

162. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 року № № 3687-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 7, ст. 32.

163. Про охорону прав на знаки для товарів та послуг: Закон України від 15.12.1993 р. № № 3689-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 7, ст. 36.

164. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 р. № № 3688-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 7, ст. 34.

165. Про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення.

Положення затверджене Вищою кваліфікаційною комісією суддів України 03.11.2016 № 143/зп-16 (у редакції рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України 13.02.2018 № 20/зп-18). URL: <https://vkksu.gov.ua/ua/ociniuwannia-suddiw/dokumenti/>.

166. Про Стратегію державної кадрової політики на 2012-2020 роки: Указ Президента України від 01.02.2012 року № 45/2012. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/45/2012>.

167. Про стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015 року № 276/2015.

168. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2016, № 31, ст.545.

169. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності: Указ Президента України від 29.09.2017 року № 299/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299/2017>.

170. Проблемні питання визначення підвідомчості справ про захист прав інтелектуальної власності. URL: http://advocat-cons.info/index.php?newsid=3453#.WmR-drx1_IU.

171. Проект закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» № 2742 від 15 січня 2020 року. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=67888&pf35401=517523> (дата звернення: 05.06.2020).

172. Пчелін В.Б. Поняття та сутність кадрів у системі кадрового забезпечення адміністративного судочинства в Україні. *Право і суспільство*. № 4. 2016. с. 127-132.

173. Ржепецька К.М. Стан судових кадрів, як фактор, що впливає на ефективність адміністративного судочинства. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського*. № 1. Т. 1. 2010. с. 420-425.

174. Рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про оголошення конкурсу на зайняття вакантних посад суддів Вищого суду з питань

- інтелектуальної власності № 98/зп-17 від 30 вересня 2017 року. URL: http://vkksu.gov.ua/userfiles/vkksu_rishennya_konkurs_vsiv.pdf.
175. Рішення Вищої ради правосуддя від 26 травня 2020 року № 1549/0/15-20 «Про надання консультативного висновку до законопроекту № 2742». URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/3043>.
176. Ромат Т. Є. Удосконалення захисту інтелектуальної власності в Україні в контексті міжнародних зобов'язань. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_03\(10\)/11rtekmz.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_03(10)/11rtekmz.pdf).
177. Рудей В. С. До питання формування суддівського корпусу в судах загальної юрисдикції з урахуванням нових законодавчих ініціатив. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. № 3. С. 169-172.
178. Саленко О. В. Принципи спеціалізації в національній системі судоустрою. *Вісник кримінального судочинства*. № 3. 2018. С. 94-101.
179. Семенюк О. Вищий суд з питань інтелектуальної власності захистить права власників об'єктів ІВ. URL: <http://kise.ua/golovna/idnews.html?id=2>.
180. Сердюк О. В. Європейські стандарти як чинник формування національних моделей оцінювання якості діяльності суду. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6. 2015. с. 232-235.
181. Скомороха Л. В. Конкурсний добір кандидатів на посаду суддів, міжнародний досвід та вітчизняні реалії. URL: <http://www.vru.gov.ua/Docs/a160909.pdf>.
182. Скоромороха Л. Конституційно-моральні критерії прогнозування професійної придатності для роботи на посаді судді. *Право України*. № 10. 2014. С. 175-185.
183. Спільний висновок № 588/2010 щодо Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо недопущення зловживань правом на оскарження». Венеціанська комісія та Дирекція зі співпраці Генеральної дирекції з прав людини та правових питань Ради Європи від 11 жовтня 2010 року № 588/2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a31#Text.

184. Степанова Е. И. Особенности интеллектуального развития взрослых. Советская педагогика. 1978. № 5. С. 89–94.
185. Степанова Т. В. Принцип апеляційного та касаційного оскарження рішень господарських судів України. Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова. Серія «Ринкова економіка: Сучасна теорія і практика управління» : збірник наукових праць. 2006. Т. 9. Вип. 9. С. 178–181.
186. Стефанюк В.С. Запровадження адміністративних судів у рамках судово-правової реформи в Україні. *Судова реформа в Україні: проблеми і перспективи*. Матеріали наук.-практ. конференції 18-19 квітня 2002 р. – Харків, 2002. с. 12-18.
187. Стрижак А. А. Державне управління забезпеченням діяльності судів загальної юрисдикції : автореф. канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2005. 21 с.
188. Стрижак А. Адміністративно-правові відносини у галузі правосуддя: особливості та види. *Право України*. 2004. № 1. С. 37-41.
189. Суховерська З. З. Вищий суд з питань інтелектуальної власності: виклики та очікування. URL: https://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/vyshchyu-sud-z-pytan-intelektualnoyi-vlasnosti-vyklyky-ta-ochikuvannya/.
190. Тарасенко Л. Л. Захист прав інтелектуальної власності на знаки для товарів і послуг. URL: http://protokol.com.ua/ua/zahist_prav_intelektualnoi_vlasnosti_na_znaki_dlya_tovariv_i_poslug/.
191. Татьков В. І. До питання про суд з інтелектуальних прав. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2013. № 1. с. 42-47.
192. Татьков В. І. Підвідомчість спорів господарським і адміністративним судам при реалізації правовідносин інтелектуальної власності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. № 2. 2013. с. 24-30.
193. Терехин В. А. Самостоятельность судебной власти и независимость судей как гарантия прав граждан. *Государство и право*. 2001. № 8. С. 42-50.
194. Тимченко П. М. Проблеми судової підвідомчості: навч. посіб. Харків. Нац.юрід. акад. ім. Я. Мудрого. Х. 2003. с. 37.

195. Типове положення про апарат суду: Наказ Державної судової адміністрації України від 08.02.2019 р. № 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0131750-19>.
196. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода. Міжнародний документ від 27.06.2014 р. Ратифіковано Законом № 1678-VII від 16.09.2014.
197. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності: Угода, Міжнародний документ від 15.04.1994; СОТ. *Офіційний вісник України*. 2010. № 84. Ст. 2989.
198. Ульяновська О.В. До питання про сутність якісного кадрового забезпечення судів. *Митна справа*. № 1. 2014. с. 8-13.
199. Фойницький І. Курс уголовного судопроизводства. СПб., 1996. Т. 1. С. 191.
200. Хлебніков С. IP суд й актуальні проблеми у сфері права інтелектуальної власності: дискусія в українському кризовому медіа центрі. *Українське право*, 2018. URL: <https://ukrainepravo.com/news/ukraine/ip-sud-y-aktualni-problemy-u-sferi-prava-intelektualnoyi-vlasnosti-dyskusiya-v-ukrayinskomu-kryzovom/>.
201. Цибульов, П. М. Основи інтелектуальної власності [Текст] : навч. посіб. / П. М. Цибульов. – К. : ПВП, 2005. – С. 17–20.
202. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 40-44, ст.356.
203. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2004. № 40-41, 42. ст.492.
204. Шило С. М. Кадрова політика в ОВС, її мета та принципи. *Науковий Вісник Херсонського державного університету*. Вип. 3. Том 2. 2013. с. 78-80.
205. Штефан О. О. Сучасні реалії теорії і практики судової юрисдикції при здійсненні захисту прав інтелектуальної власності в Україні. URL: <http://ndiiv.org.ua/Files2/29.01.2016.pdf>.
206. Щербанюк О. В. Конституційний добір суддів: проблеми конституційної реалізації. *Право України*. № 3. 2018. С. 92-109.

207. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К. : Укр. енцикл., 1998. Т. 4 : Н-П. 2002. 720 с.: іл.
208. Юхтено Л. Р. Адміністративно-правові засади вирішення спорів, що впливають із публічно-правових відносин, у досудовому порядку. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (081 – право). – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2020. 221 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України з юридичних наук:

1. Курява В. В. Адміністративно-правові засади та передумови утворення в Україні Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Науковий Вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: «Юриспруденція». № 35. 2018. С. 98-102.
2. Курява В. В. Місце та роль Державної судової адміністрації України в організаційному забезпеченні діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Вип. 59. Том 2. 2019. С. 49-53.
3. Курява В. В. Інституційне забезпечення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Правові горизонти*. Вип. 27 (40) 2021. С. 33-40.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

4. Kuriava V. International cooperation of Ukraine in the field of functioning of the institute of judicial protection of intellectual property right though the performance of obligations. *Recht der Osteuropäischen Staaten (ReOS)*. 02/2020. Inhaltsverzeichnis. pp. 29-34.
5. Курява В. В. Стратегічні напрямки та перспективи удосконалення діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. «*KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*». № 4 (32). Vol. 1. 2020. pp. 184-188.

Статті у наукових іноземних виданнях, які індексуються наукометричною базою даних Scopus:

6. Oleksandr M. Kostenko, Rasim Sh. Babanly, Alyona M. Klochko, Mykola I. Lohvynenko, Anna O. Bolotina, Viktoriia V. Kuriava To the issue of criminal and legal protection the right of intellectual property on medicines in Ukraine. *International Journal Of management (IJM)*, Volume 11, Issue 7, July 2020, pp. 367-375. (Scopus).

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Курява В. В. «Актуальні проблеми забезпечення організації діяльності вищого суду з питань інтелектуальної власності». Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції: *«Порушення прав інтелектуальної власності як підстава адміністративної, кримінальної та цивільної відповідальності»*. 10 грудня 2019 року. м. Київ. С. 98-103.
8. Курява В. В. Інститут правового захисту прав інтелектуальної власності в контексті судової реформи. Матеріали науково-практичної інтернет-конференції *«Охорона та захист інтелектуальної власності в інноваційній діяльності в умовах євроінтеграційних процесів»*. Секція № 2. 21 березня 2019 року. м. Київ. С. 78-81.
9. Курява В. В. «Порушення основоположних засад утворення вищого суду з питань інтелектуальної власності». Матеріали другої міжнародної науково-практичної конференції *«Актуальні питання юриспруденції: теоретичні та практичні виміри»*. 25 квітня 2019 рік. СНАУ. м. Суми. С. 31-34.
10. Курява В. В. Єдині засади організації та діяльності судів у контексті створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. III Міжнародна науково практична конференція *«Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів»*. 23-24 травня 2019. СумДУ. м. Суми. С. 132-136.
11. Kuriava V. V. Conceptual principles of the creation of the high court of intellectual property in Ukraine. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, VII(32), I.: 192, 2019 Feb. P. 44-46. DOI: 10.31174/SEND-HS2019-192VII32-10.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник територіального управління державної судової адміністрації в Сумській області
В.А. Кібець

18 лютого 2021 р.

АКТ

впровадження у діяльність територіального управління державної судової адміністрації в Сумській області

результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії, Ph.D. in Law), аспіранта кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету Курявої Вікторії Вячеславівни на тему: «Адміністративно-правові концептуальні засади утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні»

17 лютого 2021 року

м. Суми

Комісія в складі:

завідувача сектору організаційного забезпечення діяльності судів та судової статистики Максименко О.М., головного спеціаліста сектору організаційного забезпечення діяльності судів та судової статистики Шейни М.С., провідного спеціаліста сектору організаційного забезпечення діяльності судів та судової статистики Шевченко М.М.

склала цей акт з приводу впровадження результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії, Ph.D. in Law), аспіранта кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету Курявої Вікторії Вячеславівни на тему: «Адміністративно-правові концептуальні засади утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні».

Результати дисертаційного дослідження з питань адміністративно-правових засад утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, становлять наукову та практичну цінність для діяльності територіального управління державної судової адміністрації в Сумській області, особливо, положення щодо організаційно-правового, матеріального, фінансового, інформаційного забезпечення діяльності Вищого

суду з питань інтелектуальної власності. Результати проведеного дослідження використовувалися при розробці звітно-інформаційних, рекомендаційних, фінансових та правових документів, згідно компетенції.

Голова комісії:

Максименко О.М.

Члени комісії:

Шейна М.С.

Шевченко М.М.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор інституту, к.ю.н.

О. Ф. Дорошенко

АКТ впровадження

у діяльність Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України
результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук (доктора філософії, Ph.D. in Law), аспіранта
кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-
економічної безпеки Навчально-наукового інституту права Сумського
державного університету Курявої Вікторії В'ячеславівни на тему:
*«Адміністративно-правові концептуальні засади утворення та
діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні»*

м. Київ

«11» березня 2021 року

Комісія у складі: д.ю.н., професора, член-кореспондента НАПрН
України, Заслуженого юриста України Мироненко Н.М. — голова комісії, та
к.ю.н. Улітиної О.В., к.т.н., доцента Дорожка Г.К. — членів комісії

склала цей акт щодо впровадження результатів дисертаційного
дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
(доктора філософії, Ph.D. in Law) аспіранта кафедри адміністративного,
господарського права та фінансово-економічної безпеки Навчально-наукового
інституту права Сумського державного університету Курявої Вікторії
В'ячеславівни на тему: *«Адміністративно-правові концептуальні засади
утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності в
Україні»*.

Результати дисертаційного дослідження з питань адміністративно-правових засад утворення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності становлять наукову та практичну цінність для діяльності Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України для забезпечення отримання нових знань у галузі охорони інтелектуальної власності, забезпечення інформаційного супроводу розвитку та функціонування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, з урахуванням сучасних тенденцій та становлення інституту судового захисту прав інтелектуальної власності.

Результати проведеного дослідження використовувалися при розробці звітно-інформаційних, рекомендаційних документів Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України згідно компетенції.

Голова комісії:

Н.М. Мироненко

Члени комісії:

О.В. Улігіна

Г.К. Дорожко

**Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Сумського державного університету
_____ А.М. Черноус

« 17/03 2021 р.

АКТ

про впровадження у наукову діяльність результатів дисертаційного дослідження Курявої Вікторії Вячеславівни «Адміністративно-правові концептуальні засади створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право

Комісія у складі:

Голова – д.ю.н., доцент, доцент кафедри АГПФЕБ Кисельова О.І.

Члени комісії – д.ю.н., доцент, професор кафедри АГПФЕБ Старинський М.В.

– к.ю.н., доцент, доцент кафедри АГПФЕБ Руденко Л.Д.;

Комісія склала цей акт з приводу розгляду результатів дисертаційного дослідження Курявої Вікторії Вячеславівни «Адміністративно-правові концептуальні засади створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні» та їх впровадження у наукову діяльність.

З огляду на високий рівень теоретичної та практичної значущості порушеної проблематики, її високий рівень наукової новизни, комісія вважає, що результати проведеного Курявою В.В. дисертаційного дослідження

«Адміністративно-правові концептуальні засади створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні» становлять собою високий теоретичний рівень та рівень практичного спрямування, сприятимуть покращенню адміністративно-правового регулювання діяльності новоствореного Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Отримані на основі ґрунтовного аналізу та вивчення адміністративно-правових концептуальних засад діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, мають ґрунтовний та аргументований характер і можуть використовуватися в науково-дослідницькій сфері – для подальшого розроблення теоретичних і практичних проблем адміністративно-правових концептуальних засад створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, зокрема особливу теоретичну цінність мають запропоновані дисертанткою авторські розуміння понять «адміністративно-правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності», удосконалення положень щодо інституційного, правового, матеріального, фінансового та кадрового забезпечення Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Акт складений у 2-х примірниках.

Голова комісії

О.І. Кисельова

Члени комісії

М.В. Старинський

Л.Д. Руденко